

~~TITKOS!~~

Nyt. sz.: 493.....

NY. SZ. SZ. 32/068
T. ARCHIVUM
Kl. sz.: 4/0277.

HADTÁP

Biztosítás

TARTALOMBÓL:

Katonai vasúti szállítások helyzete a „TOKAJ-76” tükrében

A lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai

Katonai-gazdasági vezetőképzés a ZMKA hadtáp tanszékén

2

Zrínyi M. Nemzeti Akadémia
T. KÖNYVTÁR
Klt. 32/068

1976

MEGJELNIK NEGYEDÉVENKÉNT

TITKOS!

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszerzésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN HARCÁSZATI SZABÁLYZATA
(ho.-e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1976

2

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Egy példány: 63 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Lapos Mihály ezredes

Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa György út 49/a. MNHF-ség törzs

Felelős szerkesztő: Tóth József

Felelős kiadó: Babarcsi Tivadar

A lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai

*Dr. Kazinczi István alezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

A lőszer és a lőszerfelhasználás

A lőszer egyidős a tűzfegyverekkel. A tüzesszerek olyan elemeinek összessége, amely egyesíti magában a célbajuttatáshoz szükséges energia kifejtésére, valamint a célban konkrét pusztító hatást kifejtő lövéselemek összességét. Vagyis a lőszer a fegyver azon eleme, amely kifejti hatását a célban. Lőszer nélkül tehát hiába való lenne a tűzfegyverek egész arzenálja. „A lőszer nélküli tüzesszer... nem egyéb, mint felesleges teher...”¹ Ezen alapigazság hadtörténelmi példák, tapasztalatok egész során keresztül igazolható.

A lőszer a tüzesszerekből történő tűzkiváltás egyik alapvető előfeltétele. Lőszer nélkül nincs tűz. Következésképpen nem lehet eredményes harc sem, mert nincs lehetőség annak egyik legfontosabb elemének – a tűznek – alkalmazására. Nem változtatta ezt meg lényegesen az atomfegyver megjelenésének ténye sem. Sőt fokozta a lőszer jelentőségét, mert a rakéta-atomcsapások kiváltásának egyik döntő feltétele az atomlőszer lett. Az atomeszközök alkalmazásával párhuzamosan továbbra is széleskörűen alkalmazzák a nagy mennyiségű lőszerrel igényelt hagyományos tűzfegyverek korszerűsített típusait.² Ezt lőszerfelhasználás szempontjából alátámasztja, hogy egy szovjet gépesített lövészhadosztály csupán egyetlen ösztüzéhez szükséges lőszer súlya az 1939. évi 1,9 tonnáról 1970-re 53 tonnára – több mint 27-szeresre – növekedett.³ Ugyanakkor jelentős lőszerfelhasználásra vonatkozó korszerűsítés történt az USA szárazföldi haderőnemében is, mert egy hadosztály tüzérsége által az egy perc alatt kilőhető lőszer súlya, az 1959. évi 26 tonnáról 1967-ig – közel kétszeresre – 46,6 tonnára növekedett.⁴

Következésképpen egy elkövetkezendő háborúban – minden valószínűség szerint –, jelentős mennyiségű lőszer felhasználásával kell számolni. Az erre vonatkozó prognózis kialakítása nem könnyű dolog. Ennek realitása érdekében

¹ Dr. Loránt Imre nyd. vörgy., a hadtudományok doktora: „A szükséges hagyományos tüzérség megállapítása”. Doktori disszertáció. ZMKÁ Könyvtár, szám: 1550/T-ÁH., 57. old.

² Reznycsenko V. G.: „Harcászat”. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1968., 49. old.

³ Mészáros Ferenc: „Lenyűgöző erő a Dvinán.” Néphadsereg, 1970. 13. szám, 3. old.

⁴ Ismeretlen szerző: „Az amerikai hadosztály szervezési változásai 1945–1970 között.” Honvédelem, 1971. 5. szám, 95. old.

feltétlen célszerűnek tűnik, a lőszerfelhasználásra vonatkozó történelmi tapasztalatok elemzése és a belőlük levont következtetések – szükséges mértékű – felhasználása. Mert a történelmi tapasztalatok figyelmen kívül hagyása hibához vezethet. Ezt Lenin így fogalmazta meg: „Nem tanulhatjuk meg feladatainkat új módszerekkel megoldani ma, ha a múlt tapasztalatai nem nyitották fel szemünket a régi példákból levonható következtetésekre.”⁵

Jelen tanulmány keretében a lőszerfelhasználás konkrét példáin alapuló történelmi tapasztalatokat kívánom elemezni és belőlük a korszerű fegyveres küzdelem viszonyaira is érvényes következtetéseket rögzíteni. Ahhoz, hogy egy elkövetkező fegyveres küzdelemben a harcoló csapatok lőszer szükségletét (amely a lőszerfelhasználásból és a várható lözervesztésegekből tevődik össze), objektíven ki lehessen alakítani, feltétlen célszerű megismerni a lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatait.

I.

Lőszerfelhasználás tapasztalatai az első világháborút megelőzően

A hadviselés kézműipari korszakában általában a hadjárat kezdetén beszerezték a sereg rendelkezésére álló tüzeszközökhöz szükséges löszert (lőport, fojtást és golyót). Ennek felhasználását a sereg fővezére a főlövő mester (főtüzemester) által szabályozta.⁶ A korabeli tüzeszközök technikai fejlődésével párhuzamosan tökéletesedett a lőszer is.⁷ Ez lehetővé tette a tűzgyorsaság fokozását és növelte a lőszerfelhasználást.⁸ Az állandó hadseregek kialakulása szintén számottevően növelte a hadianyag-, belcértve a lőszerfelhasználást is.⁹

A tömeghadseregekkel vívott kezdeti háborúk közül – mint ismeretes – az 1870/71. években lezajló *francia-német háborúban*, már az általános védkötelezettség alapján szervezett (tömeg) hadseregek álltak szemben egymással. Ebben a fegyveres küzdelemben a tüzérség 817 000 löszert használt fel,¹⁰ amely

⁵ Lenin V. I.: Összes művei. 44. kötet, 205. old. (oroszul).

⁶ Zrínyi Miklós: „Hadtudományi munkái.” Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1957. 457. old. „Az Feő Lövő mester ... hatalma alatt vagyon az munitió és ahhoz való Profos és egy Compania ... egy vagy több Tisztviselő németül Leutenant ... Item, egy író Deák ... Annak felette szükséges, hogy ... az hadi Urnak megjelenése az hadnak kezdetin, minemő lövészszámait és munitióit ... mindenik felett azon is kell lenni, hogy jó Puskaporral készen legyen és az őt és régi port megújítassa, és megerősíttesse ... minden estve konferál az megtett dolgokrul, és azoknak fogyatkozásairul ...”

⁷ Razin „Hadművészet története.” Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1964. III. kötet, 328. old. „1600 körül feltalálták a lenvászonból készült töltetzacskókat, amelyek meghatározott mennyiségű puskaport tartalmaztak és biztosították a töltetek egyöntetűségét. A töltet alkalmazása lerövidítette a löveg töltési idejét, ráadásul a tűz pontoságát is növelte.”

⁸ Ugyanott, 461. old. „A XVII. század második felében két fontos találmány tökéletesítette a kézi tűzfegyvert: a szurony és a kovászár ... Növekedett a tűzgyorsaság is bár még mindig kicsi volt, és a katoná harcban legfeljebb 24–36 töltényt használt fel ... A tökéletesebb szabályzatok életbeléptetése következtében javult a gyalogság kiképzése ... Mindez lehetővé tette a muskéta tűzgyorsaságának percenkénti 3–5 lövése való növelését.”

⁹ Ugyanott, 514. old. „Az állandó hadseregeknek és hadi flottáknak sok mindenre volt szükségük ... fegyverre, lőszerre ... szállító járművekre ... Így pl. az angol kormány 1652-ben bejelentette, hogy azonnal szüksége van 1500 tüzérségi lövegre, 117 000 lövedékre, 5000 kézigránátra, 12 000 barrel (1 barrel = 163.65 liter) puskaporra, 1500 szekerre ...”

¹⁰ Körmendi István: „Anyagellátás a korszerű háborúban.” Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1963., 73. old.

csövenként napi átlagban 30–32 lövést tett ki. A legnagyobb lőszerfelhasználás a SEDAN-i csatában mutatkozott, ahol egyes ütegek 177 lövést adtak le lövegenként.¹¹

A gépi korszak háborújának jegyeit magán hordozó *orosz–japán háborúban* (1904–1905) a lőszerfelhasználás emelkedő irányzatot mutat. Felhasználtak összesen 950 000 tüzérségi és aknavető löszert.¹² Ebben a háborúban a tüzérség lőszerfelhasználása naponként és lövegenként 50 lövés körül mozgott. A legmagasabb lőszerfogyasztást a MUKDEN-i ütközetre vonatkozóan jegyezték fel, ahol egyes ütegek lőszerfelhasználása csövenként a 240 lövést is elérte.¹³

Az említett két háború – főként a SEDAN-i és a MUKDEN-i ütközetek – lőszerfelhasználásából, kézenfekvő olyan következtetés levonása, hogy egy elkövetkezendő háborúban, tendenciálisan emelkedő lőszerfelhasználással célszerű számolni. Ebből kiindulva a nagyhatalmak katonai vezetésének el kellett volna jutni addig, hogy – figyelembe véve tüzérszervezetek mennyiségét – egy esetleges háborúban tetemes lőszerfelhasználásra kell számítani. Következésképpen intézkedéseket kellett volna foganatosítani; a háború kezdeti időszakában szükséges lőszerkészletek felhalmozására; az ipar lőszer gyártásra történő mozgósítására; és a várhatóan nagy tömegű lőszer eljuttatására, a gyártó üzemeiktől a felhasználó tüzegyekekig. A lőszerügy előzőekben említett problémái az első világháborút megelőzően a döntésre illetékes fórumok előtt – minden bizonnyal – ismertek voltak, de különböző – főként pénzügyi okokból – nem vették figyelembe azokat. Ezzel – többek között – lemondtak az előző háborúk lőszerfelhasználásra vonatkozó tapasztalatairól is.¹⁴

Lényegében szerepet játszott a lőszerkészletek felhalmozása kérdésében, hogy a korabeli katonai teoretikusok a jövő háborúját rövid, manőverező jellegű fegyveres küzdelemben látták.¹⁵ Ez is közrejátszott abban, hogy pl.: az osztrák–magyar haderő a háború kezdetén igen alacsony lőszer tartalékokkal rendelkezett.¹⁶ Valószínűleg a rövid lefolyású háború koncepciójából kifolyólag hanyagolták el a lőszergyártás tömeges megszervezését is. Ez úgyszólván egyik nagyhatalomnál sem volt előre megtervezve. Az Osztrák–Magyar Monarchia hadiipara csak 1916 nyarára érte el teljesítő képességének maximumát.¹⁷ Hasonló tapasztalatokkal találkozhatunk más nagyhatalmak vonat-

¹¹ Lange Emil: „Lőszerkérdés az első világháborúban”. Magyar Katonai Közlöny, 1926., 812. old.

¹² Körmendi István: Idézett mű, 73. old.

¹³ Lange Emil: Idézett mű, 812. old.

¹⁴ Reé László: „Tüzérségünk 1914-ben az orosz harc téren.” Magyar tüzérség története. Reé László kiadása, Budapest, 1939. 137. old. „... az orosz–japán háborúban megfigyelőként részvevő Csicsericz vk. ezredes (Unser neues Feldgeschütz, címen) kitűnő tanulmányt írt a Keletázsiaiában szerzett tapasztalásairól. Tanulmányában ... javaslatot tett a jövő háborújában követendőre ... Javaslátát elvetették és ezzel lemondtak ... az orosz–japán háború tapasztalatainak hasznosításáról.”

¹⁵ Hadtörténelmi Intézet és a Zrínyi Katonai Akadémia szerzői munkaközössége: „A hadművészet története”. Kiképzési Főcsoportfőnökség kiadása, Budapest, 1969., 218. old. „... az uralkodó burzsoá katonai elméletből fakadtak, hogy ... a küszöbön álló háborút kizárólag mozgó, a győzelmet egyetlen döntő ütközettel elérő – gyors lefolyású – háborúnak vélték. Ennek következtében nem készültek fel a hosszantartó háborúra: Kevés volt a fegyver és a lőszer tartalék, szűknek bizonyult a hadiipar kapacitása stb.”

¹⁶ Lange Emil: Idézett mű, 810–811. old. „Az Osztrák–Magyar Monarchia haderőinél lövegenként csak az első javadalmazás állt rendelkezésre (lövegenként átlag 400–500 lövés). Ezen a lőszeren felül ... egyéb tüzérségi lőszer tartalékok nem állottak rendelkezésre.”

¹⁷ Lange Emil: Idézett mű, 813. old. „... a lőszergyártás 1915 tavaszán bontakozott ki és 1916 nyarán érte el teljesítő képességének legmagasabb fokát. Alig volt gyár és műhely, hacsak egy esztergapaddal is, mely tüzérségi lövedékek gyártásával nem foglalkozott volna.”

kozásában is. Pl.: a cári Oroszország csak 1916 nyarára jutott olyan helyzetbe a lőszerkészletek felhalmozását illetően, hogy tüzérségi tömeg tüzzel megalapozott áttörést hajtson végre,¹⁸ amelyet „Bruszilov offenzíva” néven tart számon a hadtörténelem.

Nem, vagy csak részben voltak le következtetéseket a frontokon szükséges nagy tömegű lőszernek, a hátországból a harcoló csapatokhoz történő eljuttatását illetően. A lőszerutánpótlási rendszer – bár szervezett volt¹⁹ – még a háború folyamán kiegészítőleg létrehozott intézetekkel sem elégítette ki, a nagy tömegű lőszerutánpótlás követelményeit.²⁰ Túlnyomórészt elavultak voltak a csapatok lőszer szállító eszközei is.²¹

Az első világháborút megelőző időszak vonatkozásában rögzíthető, hogy a hadvezetőségek nem vonták le a szükséges következtetéseket – a lőszerfelhasználást és a lőszerellátást illetően –, az előző (tömeghadseregekkel vívott) háborúk tapasztalataiból. Így nem is tették meg a szükséges lépéseket e területen. Ezért az első világháborúban indokolatlan véráldozattal fizettek.²²

II.

Lőszerfelhasználás tapasztalatai az első világháborúban

Az első világháború kezdeti időszakára rányomta bélyegét az általános lőszerhiány. Ez a háború kezdetéig felhalmozott lőszerkészletek csekély mennyisége kihatásaként következett be.²³ Következésképpen a kezdeti időszakban lezajló fegyveres küzdelmek lőszerhiányát – kellő mértékben – egyetlen hadviselő fél sem volt képes biztosítani. Ennek már a háború kezdeti (manőverező jellegű) szakaszában olyan következményei lettek, hogy a várható lőszerfelhasználáshoz szükséges lőszerkészletek helyzete, alapvetően befolyásolta a hadműveletek menetét, sőt – nem egy esetben – kimenetelét is. Így pl.: a lőszerhiány lényegesen közrejátszott abban, hogy az osztrák–magyar 5. és 6.

¹⁸ Ausztria–Magyarország utolsó háborúja. 1914–18. Bécs, 1928–1938. IV. könyv, 375. old. „A június 4–6. között megindult támadásnak az volt a jellegzetessége, hogy az oroszok első ízben alkalmazták, a támadás megkezdése előtt, a széles arcvonalon történő – eddig szokatlanul nagyméretű – tüzérségi előkészítést, amely a támadást lényegesen megkönnyítette.” (németül)

¹⁹ Kövess Albin: „A hadsereg lőszerellátása hadban”. Siedel Sohn kiadás, Wien, 1892., 2. old. (németül)

²⁰ *Penzai Tüzérmérnöki Akadémia szerzői kollektívája*: „A csapatok biztosítása rakétával, fegyverzetrel és lőszerrel.” Penzai Felsőfokú Tüzérmérnöki Intézet kiadása, Penza, 1963., 87–88. old. „... az orosz hadseregben létrehoztak ún. helyhez kötött és mozgó lőszer parkokat, melyek azonban ... képtelenek voltak a löszert időben eljuttatni, a központi szervektől a csapatokhoz.” (oroszul)

²¹ *Gottl–Mojzer*: „Hadseregünk ellátása a világháborúban 1914–1918.” Csáthy kiadás, Budapest, 1933. I. kötet. 53. old. „A lövészeres intézetek egy része a régi lövészeres kocsikból állott ... a vonat intézetekben 1854. évi mintájú szerelőkocsikat látnunk ... Jomha batárszerű alkotmányokat ...”

²² *Lange Emil*: Idézett mű, 811. old.

²³ *Czeigler Gusztáv*: „A tüzérség technikai fejlődése a világháború alatt.” Magyar tüzérség története, Reé László kiadása, Budapest, 1939., 145–146. old. „Lőszer felszerelésünk mozgósításkor túlzottan tartalékos volt, helyesebben a bűnös mulasztás képét mutatta. Az őszkészlét (üteget és a mögöttes országban) hegyiágyúnként 556, hegyitarakonként 510, táb. ágyúnként 656, táb. tarakonként 553, nehéz tarakonként 492, 24 cm-es mozsaraként 404, 30,5 cm-es mozsaraként 300 db lövedék, ellenségeink 2–4-szeres készletéhez viszonyítva végzetesen kevés volt. Ez a helyzet a háború első hónapjaiban, a gyáraknak lőszer gyártásra való átállításakor, a beállott lőszer hiány miatt majdnem katasztrófára vezetett.”

hadseregek Szerbia és Montenegró elleni hadjárata kudarcba fulladt. Jellemző példája ez annak is, hogy a lőszerkészletekben fölénybe került fél, a már elveszetteknek hitt hadműveletet a maga javára tudta fordítani.²⁴

A háború kezdetén a hadviselő felek rendelkezésére álló csekély lőszerkészletek – minden bizonnyal –, közrejátszottak abban, hogy a manőverező jelleggel induló első világháború, rövid idő alatt állásháborúvá változott. A későbbiek folyamán viszont az állásháború lényegesen kihatott a lőszerfelhasználás volumenére. Ugyanis a megmerevedett és műszakilag kitűnően berendezett arcvonalak áttöréséhez a támadó fél részéről hatalmas mennyiségű tüzérségi lőszerre volt szükség. Ugyanakkor a védő fél az áttörés tüzérséggel való megakadályozása érdekében szintén nagy mennyiségű lőszerrel kényszerült felhasználni. Tapasztalatok állnak rendelkezésre arról is, hogy sikeres védelmi tevékenységben a védő fél által felhasznált lőszer mennyisége legtöbbször több volt, mint a támadóé.²⁵

A magas lőszerfelhasználással lefolytatott hadműveleteket „anyagcsatának” nevezték el. Az ISONZO csaták egy részét a korabeli irodalom „tüzér csaták” néven is emlegeti – kielemezve azt –, hogy ezekben a lőszerfelhasználás lehetősége igen nagy szerepet játszott.

Az első világháború folyamán a lőszerfelhasználás volumene meredeken emelkedő tendenciát mutat. Hasonlítva az előző (tömeg hadseregekkel vívott) háborúkhöz, sokszorosán túlhaladja azokat. Lőszerfelhasználás növekedése a tüzérségi lőszerre a legjellemzőbb, ezért célszerű ennek tükrében áttekinteni azt. A következő táblázat a lőszerfogyasztás fokozatosan emelkedő jellegét támasztja alá:

Fegyveres küzdelem megnevezése		Haderő tüzérségének megjelölése	Felhasznált tüzérségi lőszer mennyisége (lővésekben)
Francia–porosz háború		német ²⁶	817 000
Orosz–japán háború		orosz ²⁶	954 000
Első világháború	egy hónapja alatt	angol és francia együttesen ²⁶	12 710 000
	1914–1917	orosz ²⁷	50 000 000
		olasz ²⁸	21 000 000
	teljes időszakban	osztrák–magyar ²⁸	63 000 000
		francia ²⁷	192 000 000
		német ²⁷	272 000 000

A táblázatban feltüntetett első világháborúbéli haderők tüzérségei közül, a német haderő tüzérsége használta fel a legtöbb löszert.

Ha a háború utolsó két évének (többé-kevésbé) azonos időszakait (3–3 hónap) kiragadva, áttekintjük a német haderő tüzérségének löszergyogyasztását, akkor – a magas löszergyofelhasználás mellett – igazolható a háború menetében folyamatosan emelkedő löszergyofelhasználási tendencia is. A táblázat ezt szemléltetően mutatja.²⁹

Év	Hónap	Könnyű	Nehéz	Légvédelmi
		tüzérség által felhasznált löszerek (lövészekben)		
1917	Április	7 707 280	2 716 310	45 483
	Július	6 988 895	2 268 503	98 880
	Október	7 430 680	2 429 647	77 917
	3 hó összesen	22 126 855	7 414 460	222 282
1918	Április	8 001 555	2 387 405	179 441
	Július	10 553 046	2 363 322	415 639
	Augusztus	10 649 047	2 746 959	466 875
	3 hó összesen	29 203 648	7 497 686	1 061 955

A táblázat részadatainak összességéből kitűnik a löszergyofelhasználás emelkedő tendenciája a háború menetében. Alátámasztja ezt az utolsó két háborús csztendő kiragadott 3–3 hónapjában felhasznált tüzérségi löszerek összege, amely 1917-ben 29,7 millió, 1918-ban pedig 37,7 millió lövés volt. Ezt a hatalmas mennyiségű löszert a haditermelésre átállított gyárak már képesek voltak meg-

²⁴ Németh Lajos: „Az 1914. évi hadjárat Szerbia és Montenegro ellen.” Hadtörténelmi Közlemények, 1925. évf. 475. old. „1914. nov. 15. A csapatok löszerpótlása már gyakran megakadt ...” 479. old. „1914. nov. 22. ... érezhető a löszerryány különösen a tüzérségnél ... a pótlási viszonyok napról-napra rosszabbodnak.” 485. old. „1914. dec. 1. ... a szerbek részére szorongva várt francia lövész, amely nélkül a támadást meg sem kezdhették volna, éppen december 1-én érkezett Kragujevácrá.” 486. old. „1914. dec. 4. ... a 6. HDS csapatai csak igen nagy áldozatok árán, egyre jobban fogyó lövészerral tudták állásaikat megtartani ... 1914. dec. 7. ... a csapatok lövész készlete olyan, hogy további komoly ellenállásra már képtelenek.”

²⁵ Turcsányi Gyula: „Az ISONZO csaták lövészergyofogyasztása”. Műszaki Szemle, 1926. 1. szám, 33. old. „Olaszország és az Osztrák–Magyar Monarchia seregtestei által megvívott II. ISONZO csatában 7 nap alatt, a támadó olasz fél 1 202 929 db tüzérségi és aknavető löszert tüzelt el, míg ennek visszaverésére az osztrák–magyar hadsereg közel 2 millió db tüzérségi löszert használt fel.”

²⁶ Williams C. C.: „Hadszergyártás szükségessége.” Army Ordnance, 1926. 36. szám, 9. old. „Adaptálva a Műszaki Szemle, 1926. 7–8. szám, 444–447. old.)

²⁷ Galay D. N.: „Sovjet Hadsereg löszergyofelhasználása a második világháborúban.” Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 1959. 7–8. szám, 523. old. (németül)

²⁸ Turcsányi Gyula: „A világháború harci eszközei.” Megjelent: „A világháború története” c. könyv, Franklin Társulat kiadása, Budapest, kiadási év ismeretlen, 318. old.

²⁹ Donat Gerhardt: „A két világháború löszergyofelhasználásának összehasonlítása.” Österreichische Militärische Zeitschrift, 1966. 3. szám, 232. old. (németül)

termelni. Lényegében a lőszergyártási kapacitás volumene tette lehetővé az igen magas lőszer fogyasztással lefolytatott hadműveleteket (hadjáratokat). A következő táblázatból kitűnik néhány hadviselő fél lőszerfelhasználásra kiható mutatója, az ipar haditermelésre történő állítása után.

Hadviselő ország	Gyalogsági		Tüzérségi	
	lőszergyártás az ipar haditermelésre történő áttállítása			
	előtt	után (maximum)	előtt	után (maximum)
	millió (db/nap)	millió (db/nap)	ezer (db/nap)	ezer (db/nap)
Franciaország	2,5 ³⁰	7,0 ³⁰	adathiány	280 ³¹
Németország	adathiány	10,5 ³²	40–80 ³³	480 ³¹
Olaszország	1,4 ³⁴	3,4 ³⁴	5 ³⁴	45 ³⁴
Oroszország	adathiány	4,5 ³⁵ átlagos napi termelés	adathiány	60 ³⁵ átlagos napi termelés
Ausztria–Magyarország	adathiány	6,0 ³²	12–24 ³⁶	80,3 ³⁷

Az előzőekben már vázolt fejtegetésekből ismeretes, hogy a háború kezdetén a lőszergyártás nem volt kielégítő módon megszervezve. Közel egy év kellett ahhoz, hogy a hadviselő felek az ipari üzemeket lőszergyártásra átállítsák. Majd újabb egy vagy két év ahhoz, hogy a termelés maximális szintjét elérjék. Így volt ez kivétel nélkül minden hadviselő nagyhatalom vonatkozásában.

Csak a lőszergyártás több százszázalékos növelése tette lehetővé a magas lőszerfelhasználással járó „anyagcsaták” megvívását. A háború második felében kialakult „anyagcsatákban” a Központi Hatalmak maradtak alul, mert nyersanyagforrásaik nem tették lehetővé a haditermelés további fokozását.

³⁰ *Ismeretlen szerző*: „A gyalogság fegyver és lövészer szükséglete Franciaországban 1914–1918.” *Militärwochenblatt*, 1925. 15. szám (Kivonatol fordítás adaptálva a: *Műszaki Szemle*, 1926. 1. szám, 51. old.)

³¹ *Jakovits István*: „Egy tüzérséport lőszer fogyasztása.” *Magyar Katonai Szemle*, 1938. 2. szám, 72. old.

³² *Turcsányi Gyula*: „A világháború harci eszközei.” Megjelent a 28. sz. lábjegyzetben idézett mű 317. old.

³³ *Donat Gerhard*: „A két világháború lőszerfelhasználásának összehasonlítása.” *Osterreichische Militärische Zeitschrift*, 1936. 3. szám, 231. old. (németül)

³⁴ *Ismeretlen szerző*: „Idegen lövegek az olaszok arcvonalán, fegyver és lőszer gyártás a háború alatt.” *Memorial de Artilleria*, 1925. júniusi szám. (kivonatol fordítás megjelent a: *Műszaki Szemle*, 1926. 7–8. szám, 498. old.)

³⁵ *Donat Gerhard*: „Vörös Hadsereg lőszerfelhasználása a második világháborúban.” *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, 1967. 12. szám, 688. old. (németül)

³⁶ *Lange Emil*: „Lőszerkérdés a világháborúban.” *Magyar Katonai Közlöny*, 1926. 11–12. szám, 811. old.

³⁷ *Turcsányi Gyula*: Az „ISONZO csaták lövészer fogyasztása.” *Műszaki Szemle*, 1926. 1. szám, 33. old.

Ugyanakkor az ANTANT hatalmak, az USA háborúba lépésével, megnyerték az „anyagcsatát”. Ez a tény rányomta bélyegét a lőszergyártásra is. A Központi Hatalmak ugyan megpróbálták az ANTANT nyersanyag fölényét, a lőszergyártás területén az ún. „Hindenburg Program”-mal ellensúlyozni – amely a lőszer termelést a gépesítés fokozásával, korszerűbb gyártástechnológia bevezetésével és pótananyagok alkalmazásával tervezte megkészserezni –, azonban ezt megvalósítani nem tudták.³⁸

Harcászati keretek között elemezve az első világháborúban részt vevő csapatok és harcászati magasabbegységek lőszerfelhasználását,³⁹ a következő jellemző megállapításokat lehet rögzíteni.

Támadásban legtöbb tüzérségi löszert az ellenséges védelmi állások áttöréséhez használták.⁴⁰ Jelentős volt az áttörést követő támadó harctevékenységek tüzérségi lőszerfelhasználása is.⁴¹ A védelmi harcok tüzérségi lőszerfogyasztása általában magasabb volt mint támadásban.⁴² A tüzérségi lőszerfogyasztás mellett a háború során egyre jelentősebb lett az aknavető löszerek felhasználása is.⁴³

A légvédelmi lőszerfelhasználásra az a tendencia volt jellemző, hogy a háború előrehaladásával párhuzamosan tömegében az növekedett,⁴⁴ ugyanakkor fokozatosan csökkent az egy repülőgép lelövéséhez szükséges löszerek száma.⁴⁵

³⁸ *Turcsányi Gyula*: 33. sz. lábjegyzetben idézett mű, 323. old.

³⁹ Ismeretes, hogy a korabeli hadtudomány a fegyveres küzdelemben résztvevő kötelékeket két kategóriára: a hadászati és harcászati kötelékekre osztja. „A legmagasabb harcászati egység a hadtest volt ...” (Lásd: 15. sz. lábjegyzetben idézett mű, 219. old.)

⁴⁰ *Mátray Sándor*: „Tüzérségünk 1915-ben az orosz harctéren.” Magyar tüzérség története. Reé László kiadása, Budapest, 1939. 180. old. „1915-ben Gorlicénél az ellenséges állásokat áttörve, a támadást sikerült a mélységbe kifejleszteni. Az áttörés első napján (május 2.) a VI. osztrák–magyar hadtest tüzérsége a következő löszert használta fel: nehéz tarackonként 200, 30,5 cm mozsaraként 125, 10 cm tábori ágyúként és tábori tarackonként 166, tábori ágyúként az árokrendszer áttöréséhez szükséges löszer normákat, a tüzérség akkori szervezetét figyelembe véve, lövegenként átlagosan 380 lövésben állapították meg ... 1916-ban Bruszlov orosz tábornok kikísérletelte, hogy egy háromsoros drótkadályon 5 m széles rés töréséhez 350 db löszer szükséges.

^{40/a} Korabeli harci tapasztalatok – olasz forrás alapján – az árokharcban védekező ellenség elleni tüzérségi előkészítés (francia–német hadszíntéren szerzett tapasztalatok szerint) lőszerfelhasználási normáit így rögzítették: „A tüzérségnek ... előkészítésre 3–4 órát kell számítani. Ez idő alatt szabályozott és állandóan ellenőrzött tüzéssel leadnak a 22 cm-es lövegek 40–50 lövést, a 15,5 cm-esek 50–60 lövést, a 12 cm-esek 60–80 lövést és végül a tábori tüzérség 80–100 lövést, minden 100 lépés kiterjedésű frontra.” *Forrás* Frimel Jenő: „A lövészárok harc.” Tehália Intézet kiadása, Budapest, 1916. 6. old.

⁴¹ *Jakovits István*: Idézett mű, 71. old. „1915-ben Gorlicénél A VI. osztrák–magyar hadtest tüzérsége, május 1-től június 15-ig a támadó jellegű mozgó harcokban, naponta és csövenként átlagosan 25 lövést használt fel. Ezen belül naponként és csövenként átlagosan; május 1–5 között 48 db-ot, május 5–9 között (ütdőzésben) 18 db-ot ... 1915-ben a szerb harctéren védelemre berendezkedett ellenség ellen, október 6–10 között folyó átkelésel egybekötött támadásban, az osztrák–magyar és német kötelékek együttesen és átlagosan, naponta 45 db tüzérségi löszert használtak fel lövegenként.”

^{42/a} *Mátray Sándor*: Idézett mű, 192. old. „1916. január 19-én a 40. honvéd hadosztály tüzérsége, a TOPOROVITZ-RARENCE-i védelmi harcban (egy nap alatt) lövegenként átlagosan 236 db löszert használt fel.

^{42/b} *Jakovits István*: Idézett mű, 71. old. „1916 szeptemberében, a 7. ISONZÓ csata védelmi harcaiban a VII. osztrák–magyar hadtest naponta 103 db, a 17. hadosztály pedig 120 db löszert használt fel lövegenként.”

^{42/c} *Pankratz Gusztáv*: „Tüzérségünk az olasz harctéren 1915-től 1918-ig.” Magyar tüzérség története. Reé László kiadása, Budapest, 1939. 301. old. „A 8/1. honvéd ágyús löveg az 5. és 6. ISONZÓ csata védelmi harcaiban, átlagosan csövenként 277 lövést használt fel naponta.”

⁴³ *Turcsányi Gyula*: „Az ISONZÓ csaták lövész fegyverfogyasztása.” Műszaki Szemle, 1926. 1. szám, 37. old. „Aknavető löszerből az olaszok a 6. ISONZÓ csatában 46, a 10. ISONZÓ csatában pedig már 163 lövést használtak fel vetőként.”

⁴⁴ *Donat Gerhard*: „A két világháború lőszerfelhasználásának összehasonlítása.” „Österreichische Militärische Zeitschrift, 1966. 3. szám, 234. old. (németül)

⁴⁵ „St.”-vel szignált szerző: „Repülők elleni lövés.” Magyar Katonai Közlöny, 1926. 11–12. füzet, 862. old. „... Egy felőtt repülőgépre eső lőszerfogyasztás; 1915-ben a németeknek 17 000 lövés, 1916-ban a franciáknál 11 000 lövés, 1917-ben az angoloknál 8000 lövés volt. 1918 első felében a németeknek 7200 lövés, a franciáknál 7500 lövés, az angoloknál 4550 lövés; 1918 második felében a franciáknál 3000 lövés, az angoloknál pedig csak 1300 lövés volt.”

A gyalogsági (lövész-) lőszer felhasználását, a gyalogság harcrendjében egyre nagyobb számban alkalmazott géppuskák, valamint a harckocsikon és repülőgépeken megjelenő könnyű és nehéz géppuskák⁴⁶, a háború kezdetéhez viszonyítva lényegesen megnövekedtek. Emelkedő jelleggel hatott ki a lövész-lőszer felhasználásra, a gyalogság által folytatott harctevékenységek hevesége is.⁴⁷

Az első világháború által szolgáltatott, főbb lőszerfelhasználásra vonatkozó tapasztalatok

1. A háborút megelőző időszakban a hadvezetőségek és a katonai teoretikusok döntő hibát követtek el a jövő háborújának megítélésében, annak lefolyását illetően. Egy elkövetkezendő háborút rövid ideig tartó döntő ütközetekkel akartak megnyerni.

Ebből kiindulva ítélték meg a háború sikeres megvívásához szükséges hadianyag készletek mennyiségét is. A lőszerkészletek felhalmozását az előző tömeghadseregekkel vívott háborúkban felhasznált lőszer mennyiségéhez viszonyították, nem vették kellően figyelembe a lőszerfelhasználás egyre növekvő irányzatát.

E két alapvető tévedés (a háború időbeni lefolyása és a lőszerfelhasználás várható alakulása kérdéseiben) már a háború kezdeti periódusában krónikus lőszerhiányt idézett elő.

2. A háború kezdeti időszakában lezajló fegyveres küzdelmek eredményességére rányomta bélyegét, a háború kezdetére felhalmozott lőszer készletek csekély mennyisége. Már a háborúnak ebben a periódusában megmutatkozott, hogy a fegyveres tevékenységek lőszerrel történő megalapozottsága, döntően kihat azok menetére, sőt kimenetelére is.

3. A lőszer készletekben mutatkozó hiány – nem téve lehetővé a legszükségesebb lőszer készletek felhasználását sem – jelentősen hozzájárult az arcvonalak megmerevedéséhez és az állásháború kialakulásához.

4. Az ipar haditermelésre történő átállítása nem volt megszervezve, melynek megvalósításához közel egy évre volt szükség. Ennek következtében a lőszergyártás területén, csak 1916-tól kezdődően alakult úgy a termelés, hogy (többé-kevésbé) biztosítani lehessen, az arcvonalakon szükségessé váló lőszerfelhasználás, lőszer készletekkel történő reális megalapozását.

5. Az állásháború következtében kialakult védelmi arcvonalak áttöréséhez igen nagy mennyiségű lőszer felhasználása vált szükségessé. (Ennek ellenére – kevés kivételtől eltekintve –, az áttöréseket nem tudták hadművelleti méretű sikerré fejleszteni.) Az áttörések elreteszeléséhez és a siker mélységben történő

⁴⁶ Belov P. A.: „A korszerű háború gazdasági kérdései. „MN Pol. Fcsf.-ség kiadása, Budapest, 1952. 48. old. „Az 1914–1918. évi első világháborúban, de különösen a háború vége felé megnövekedett a nehéz géppuskák száma; megjelentek a könnyű géppuskák (golyószórók) ...”

⁴⁷ Turcsányi Gyula: „Az ISONZO csaták lövész fogyasztása.” Műszaki Szemle, 1926. 1. szám, 37. old. „A 6. ISONZO csatában felhasználtak 12,5 millió gyalogsági töltenyt. (Ha ezt puskánként számvetjük 122 db-ot, ha géppuskánként 25 ezer db-ot tesz ki.)

kifejlesztésének megakadályozásához, a védő fél részéről magas lőszerfelhasználásra volt szükség.

6. A lőszerfelhasználás tendenciája a háború előrehaladásának függvényében növekvő jellegű volt. A tüzérségi lőszerfelhasználás fokozatos emelkedésével párhuzamosan – különösen a háború második felében –, nőtt az aknavető, a lövész és a légvédelmi löszerek felhasználása is.

7. A lőszerfelhasználás lehetősége (lőszer készletek megléte) alapvetően befolyásolta a támadó és védő fél harci lehetőségeit, a fegyveres küzdelmek alakulását, kimenetelét. A lőszer az első világháború fegyveres küzdelmeiben erőviszony tényezővé vált.

8. A háború utolsó periódusában mindkét szembenálló koalíció, komoly erőfeszítéseket tett – a frontok lőszerfelhasználási igényét kielégítő – lőszergyártás fokozására. Míg a Központi Hatalmak a „Hindenburg-terv” keretében a belső tartalékok kihasználása útján igyekeztek lőszergyártásukat fokozni; addig az ANTANT hatalmak az amerikai kontinensről átáramló nyersanyagokra alapozták a lőszer termelés növelését. E két potenciális lehetőség közötti különbség az ANTANT javára billentette a lőszerbeli fölényt.

Lőszerfelhasználás tapasztalatai az első világháborút közvetlenül követő polgárháborúkban

Ismeretes, hogy az első világháborút követő polgárháborúkban, a fegyveres küzdelem a proletárdiktatúra léte érdekében folyt, a forradalmi erők és a nemzetközi imperializmus által támogatott ellenforradalmi erők között. E polgárháborúk közül legjelentősebb a fiatal Szovjet Oroszország háborúja, amely a forradalmi erők győzelmével végződött. Lőszerfelhasználás kérdéseiben értékes tapasztalatokat szolgáltat a Magyar Tanácsköztársaság honvédő háborúja is – annak ellenére –, hogy ez a fegyveres küzdelem a reakció javára dőlt el. A polgárháborúk lőszerfelhasználásának tapasztalatait, e két háború fegyveres küzdelmeinek tükrében célszerű elemezni, mert ezek már magukban hordozták a hadművészet továbbfejlesztésének csíráit, sok olyan jelentős problémát megoldva a hadászatban, hadművelleti művészetben és a harcászatban, amelyet az első világháború során még nem sikerült megoldani.

Hadászati keretekben elemezve a lőszerfelhasználás kérdéseit, abból célzerű kiindulni, hogy a polgárháborúk hadászatát a forradalmi erők részéről, a nagy kiterjedésű arcvonalak jelentősen befolyásolták. A Szovjet Oroszország-i arcvonal hosszúsága egyes időszakokban meghaladta a 8000 km-t. A Magyar Tanácsköztársaság fegyveres erőire is több mint 1200 km hosszú arcvonal jutott. A forradalmi erők mindkét polgárháborúban arra kényszerültek, hogy erőik és eszközeik zömét egy-egy fontos irányba alkalmazva érjenek el sikereket a koncentrikusan támadó ellenforradalmi erők ellen. Így a hadászati támadás és a hadászati védelem dialektikus kölcsönhatásban került alkalmazásra. Ez következőképpen manőverező jellegű fegyveres küzdelem kibontakozását eredményezte.

A manőverező jellegű háború kialakulásához a hadműveletek lőszerrel való megalapozottsága – vagyis a lőszerfelhasználás lehetősége – is hozzájárult. Ugyanis a forradalmi fegyveres erők lőszerrel történő biztosítottasága, mindkét háború kezdeti periódusában, az előző burzsoá hadseregek megmaradt készleteire volt alapozva. Így volt ez a fiatal szovjet Oroszország⁴⁸ és a Magyar Tanácsköztársaság⁴⁹ Vörös Hadseregénél egyaránt. Ezért a polgárháborúk kezdete után, úgy a szovjet⁵⁰, mint a magyar tanácskormány időben gondoskodott a lőszergyártás beindításáról. Mindezek ellenére a polgárháborúk során a forradalmi erők –úgyiszlóván – végig lőszer problémával küzdöttek, amely rányomta bélyegét a lőszerfelhasználásra is.

A lőszerkérdés – problémákkal telített – akkori helyzetét, mindennél bizonyítóbban alátámasztja, a fiatal Szovjet-Oroszország és a nemzetközi forradalom nagy vezéregyéniségének Leninnek, a lőszerellátás érdekében tett számos közvetlen intézkedése. Lenin, aki már az időben is híres volt mint kiemelkedő forradalmi vezető arról, hogy a legbonyolultabb helyzetben is ki tudta választani a legfontosabb megoldásra váró problémákat – vagyis a döntő láncszemet –, már az októberi forradalom fegyveres harcái idején személyesen foglalkozott a felfegyverzett munkásoktagok lőszerellátásával⁵¹.

Később az intervenciósi háború időszakában – mint azt a ránk maradt dokumentumok bizonyítják –, energikusan intézkedett a lőszergyártás fokozására⁵², sőt a hadműveleti jellegű lőszermanőverek végrehajtására és annak ellenőrzítésére is⁵³.

A Magyar Vörös Hadsereg harcait tanulmányozva olyan jelenséggel is találkozhatunk, hogy a lőszergyártás elégtelensége miatt, a lövegek egy típusát – éppen a legeredményesebben alkalmazható táborig tarackokat – ki kellett vonni a fegyveres küzdelemből.⁵⁴ Pedig a Magyar Tanács Kormány a Csepel-i lőszergyárban időben megindította a lőszergyártást, sőt a rendelkezésre álló légvédelmi tüzéréség zömét is a lőszergyár oltalmazására összpontosította.⁵⁵

Az ellenforradalmi erők lőszer szükségletét túlnyomórészt az első világháborúban győztes imperialista nagyhatalmak biztosították, zömmel az ANTANT

⁴⁸ *Hadtörténelmi Intézet és a Zrínyi Akadémia szerzői munkaközössége*: „A hadművészet története”. MN Kiképzési Fcsl.-ség kiadása, Budapest, 1969. 284. old.

⁴⁹ *Kleczanda V.*: „Magyar háború 1919-ben.” Vojenske Rozhledi, Prága, 1924. 5. szám. (Kivonatos fordítás megjelent a: Hadtörténelmi Közlemények, 1925. évf. 379. old.)

⁵⁰ 48. sz. lábjegyzetben idézett mű, 285. old.

⁵¹ *Lenin V. I.*: „Katonai levelezéseit (1917–1920).”, Vojenizdat, Moszkva, 1956. 9. old. (oroszul) „UTASÍTÁS AZ OHTAI ROBBANÓANYAGOK RAKTÁRÁK, Orlov elvtársnak, a vörös gárda parancsnoksága és a viborgi kerületi szovjet tagjának haladéktalanul adjanak ki kézigranátokat és 300 db repeszhatású (trotil töltésű) agyúlövedéket. 1917. október 29. ULJANOV (LENIN) a Népbiztosok Tanácsának elnöke, PODVOJSZKIJ titkár.” (oroszul)

⁵² *Lenin V. I.*: Idézett mű, 95. old. „TÁVIRAT A LUGANSZKI TÖLTÉNYGÁR KOMISZARJÁNAK. 1919. február 15. Sürgős! Luganszk, tölténgyár, Menajlo biztosnak. Sürgősen jelentse milyen és mennyi anyag szükséges a töltény gyártás maximális fejlesztéséhez. Elég-e a jelenlegi létszám a termeléshez, milyen és hány szakemberre van még szüksége a gyárnak. Tud-e felvenni annyi munkást, amennyi ahhoz szükséges, hogy napi másfél millióra növeljék a termelést? Küldjön részletes írásbeli jelentést az anyag és gyártmány készletekről. LENIN a Honvédelmi Tanács elnöke” (oroszul)

⁵³ *Lenin V. I.*: Idézett mű, 81. old. „TÁVIRAT KOZLOVBA A DÉLI FRONT PARANCSNOKÁNAK A CÁRCINI FRONT FEGYVERZETI ANYAGOKKAL VALÓ MEGSEGÍTÉSÉRŐL. 1918. október 29. Vorosilovtól kétségbeesett táviratokat kapunk, hogy nem kapják meg a lövedékeket és töltényeket, jöhetnek többször is követelte és sürgette. Javasoljuk, hogy haladéktalanul ellenőrizze ezt, tegye meg a legenergikusabb intézkedéseket az igények kielégítésére és értesítsen bennünket, mit végeztek. Jelölje meg a végrehajtásért felelős személyeket. Lenin a Népbiztosok Tanácsának elnöke, SZVERDLOV az Összorosországi Központi Végrehajtó Bizottság elnöke.” (oroszul)

⁵⁴ 48. sz. lábjegyzetben idézett mű, 380. old.

⁵⁵ *Dömötör Gergely*: „Fegyvernemek szerepe a Magyar Tanácsköztársaság honvédő háborújában.” Hadtörténelmi Közlemények, 1954. 3–4. szám, 349. old.

megmaradt készleteiből. Az oroszországi ellenforradalmi csapatok lőszer szállítványaik jelentős hányadát Archangelszkon és a távol-keleti kikötőkön keresztül kapták.⁵⁶ Esetenként azonban az ellenforradalmi csapatok is küszködtek lőszerhiánnyal. Pl.: a Magyar Vörös Hadsereg eredményes északi hadjárata idején, a szemben álló cseh-szlovák burzsoá csapatok visszavonulását vezénylő tábornokuk – az olasz Piccione – többek között a lőszerkészletek hiányával is indokolta.⁵⁷

A polgárháborúban – főként a forradalmi erőknél – rendelkezésre álló szűkös lőszerkészletek, arra készítették a hadászati vezetést, hogy a rendelkezésre álló lőszerkészletek nagy részét az arcvonalak azon szakaszaira irányítsa, ahol döntést akar elérni. Így a korlátozott mennyiségben rendelkezésre álló lőszerkészletek lényeges hatást gyakoroltak a frontokon harcoló hadművelési és harcászati kötelékek lőszerfelhasználására.

Hadművelési keretekben áttekintve a lőszerfelhasználás problematikáját rögzítjük, hogy a hadművelési nagyságrendű kötelékek tevékenységére is rányomta bélyegét a lőszerhiány. Bár az illetékes front- és hadseregarancsnokok minden lehetőséget kihasználtak a szükséges lőszerkészletek előteremtése érdekében, a lőszerhiány azonban – igen sok esetben – negatívan befolyásolta a hadműveletek megvívását, sőt egyes esetekben végső kimenetelét is.

A Szovjet-Oroszország-i polgárháborúban a front- és hadseregarancsnokok jelentései legtöbb esetben lőszerigénnyel fejeződtek be. Jellemző példa erre Frunzénak, a Déli Front parancsnokának 03629. számú jelentése (utolsó bekezdés: ... „tölténynek is híján vagyunk. A frontraktárban 628 ezer, a 4. HDS raktárában 400 ezer, az 1. HDS raktárában pedig 560 ezer db töltény van. Legalább még 3 millióra van szükségünk...”⁵⁸). Ezek az adatok – hozzászámítva a csapatoknál kint levő készleteket is – támpontot nyújtanak egy korabeli frontheadművelés gyalogsági lőszerfelhasználásához.

Hadsereg méretű hadművelés lőszerfelhasználását illetően, az 1. (lovas) HDS fehér-lengyelek ellen (1919 nyarán) vívott hadműveletéből nyerhetünk tapasztalatot. A Hadsereg hadművelését – mint Bugyonnij marsall azt memoárjában írja – komoly mértékben befolyásolta a krónikus lőszerhiány. Az 1. HDS lovas hadosztályai részére egy-egy harcfeleladat végrehajtására – mint minimális lőszerfelhasználást – hadosztályonként 1000 db tüzérségi löszert és 500 ezer gyalogsági löszert határoztak meg. A lőszerfelhasználás ilyen korlátozott lehetősége – Bugyonnij marsall szerint – korlátozta a hadművelési lehetőségeket és esetenként kritikus helyzeteket eredményezett.⁵⁹

Tanulságos lőszerfelhasználási irányszámokat tartalmaz a Magyar Vörös Hadsereg 3. hadtestének (amely hadművelési magasabbegységként került alkalmazásra) lőszerellátási terve. Ez 6 napos időszakra (1918. május 15–20.) a MISKOLC–KASSA irányban tervezett támadó hadműveletre vonatkozóan, a következő lőszerfelhasználási normákat tartalmazza.⁶⁰

⁵⁶ 48. sz. lábjegyzetben idézett mű, 384. old.

⁵⁷ Klecanda V.: Idézett mű, 381. old.

⁵⁸ Frunze M. V.: „Válogatott művei.” Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1959. 309. old.

⁵⁹ Bugyonnij Sz. M.: „Lovasroham”. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1967. 146., 158., 177., 247., 283. old.

⁶⁰ Varga József: „Hadtápbiztosítás a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének harcában.” Hadtápbizt. 1963. 2. szám, 11. old.

Magasabbegység megnevezése	Puska lőszer db/cső	Géppuska lőszer db/cső	Tarack lőszer db/cső	Tarack-ágyú lőszer db/cső	Hegyi ágyú lőszer db/cső	Kézi-gránát db
1. dandár	250	6000	300	60	–	7 838
3. hadosztály	250	6000	300	60	–	5 000
5. hadosztály	270	2000	260	–	–	4 080
1. hadosztály	300	4500	165	360	640	13 630

Tartalék a bdt. lőszerraktárban: puskánként 20 db, tarackonként 3,66 db, tarackágyúként 3 db, hegyi ágyúként 7 db, nehéz tarackonként 5,33 db lőszer és összesen 10,200 db kézigránát.

A lőszerfelhasználás hadművelleti relációban szerzett tapasztalatait illetően rögzíthető, hogy a hadműveletek eredményes megvívását sok esetben negatívan befolyásolta a minimális lőszerfelhasználás következményeként fellépő lőszerhiány. Az első világháborúhoz viszonyítva a lőszerfelhasználás alacsonyabb volt. Ez azonban nem a tényleges szükségletekre, hanem a rendelkezésre álló csekély lőszerkészletekre vezethető vissza.

A lőszerhiányból következő alacsony lőszerfelhasználás harcászati keretekben hatott ki legérezhetőbben a harctevékenységekre. Számos tapasztalat és példa támasztja alá ezt.

A lőszerhiány kihatott a harc megvívásának módszereire és esetenként a fegyvernemek alkalmazásának módjára is. Igen jellemző eset erre a Szovjet Vörös Hadsereg 1. lovashadseregének kötelékében harcoló 11. lovashadosztály példája. 1919. június 21-én a fehér-lengyel csapatok ellen vívott harc kimenetelét a lőszerhelyzet kritikussá tette. Erről Bugyonnij marsall így emlékezik: „Itt súlyos helyzet alakult ki. A két kis létszámú, lőszerhiánnyal küzdő dandár nehezen tartotta a lengyel 6. gyaloghadosztály nyomását ... Véres csata bontakozott ki KIJANKA falu északi részén is... A tüzekek takarékoskodván a lőszerrel, nyílt tüzelőállást foglaltak el és közlőrl tüzeltek, hogy találataik biztosak legyenek”.⁶¹

Az előljáró parancsnokságok a lőszerrel való takarékoskodás érdekében számos intézkedést adtak ki a harcoló csapatoknak. Igen tanulságos Frunze 02158. számú intézkedése, amelyet frontparancsnoki minőségében a Keleti Front déli csoportjának csapatai részére adott ki. Ebben a csapatokat így okítja a lőszerpazarlás megakadályozására: „A korábbi harcok tapasztalatai azt mutatják, hogy az ellenség mozgó lovas egységeivel bekeríti csapatainkat, megállásra, majd arra kényszeríti őket, hogy messziről tüzet nyissanak, a gyakran lőtávolságon kívül fekvő célokra. Ennek következtében csapataink, miután oktalanul ellövöldözték egész töltenykészletüket, könnyű zsákmányul esnek a gyakran jóval gyengébb ellenségnek.”⁶²

Ugyanezen parancs 5. pontjában így intézkedik a lőszerhiány megakadályozására: „... amikor a csapatok elhagyják összpontosítási körleteiket, minél

⁶¹ Bugyonnij Sz. M.: Idézett mű, 154. old.

⁶² Frunze M. V.: Idézett mű, 250. old.

több löszert vigyének magukkal, hogy amennyiben az ellenség ideiglenesen elválna a hadtáppal való összeköttetést – ami ilyen viszonyok között mindig lehetséges –, ne okozzon komoly bajt az esetleges löszerhiány.”⁶³

A csapatok löszerfelhasználási szükségleteinek biztosítása érdekében széleskörűen alkalmazták a löszer manővereket. Értékes tapasztalatokkal gazdagít bennünket e kérdésben Bugyonnij marsall memoárja, amelyben megemlít egy dandártól hadosztály irányába végrehajtott,⁶⁴ valamint egy lovashadosztálytól lövészadosztály felé irányuló löszer manővert.⁶⁵ A Magyar Vörös Hadsereg csapatainak harcaiban ugyancsak találkozhatunk, a löszer manőverek eredményes megvalósítására vonatkozó feljegyzésekkel.⁶⁶

A löszerfelhasználás konkrét mutatóit illetően célszerű áttekinteni, néhány dokumentálisan igazolható adatot, amelyek a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének harci tapasztalataiból maradtak ránk A 3/1. és 6/1. ütegek (1919. június 12-én, a második LÉVA-i ütközetben) egy nap alatt 3000–3000 db tüzérségi löszert használt fel.⁶⁷ Ez a mennyiség (az akkori hat löveges üteget véve alapul) naponként és csövenként 500 lövést tett ki.

A 3. hadtest tüzércsapatái 1919. július 20-án kezdődő támadás alkalmából, a fehér-román intervenciós csapatok ellen, a július 18-án keltezett löszer jelentésükben, az első három napra a következő löszerfelhasználást tervezték:

- rendelkezésre állt a tarackok mellett lövegenként 150 lövés;
- a miskolci mozgó löszertelep készlete (amelyet a hadtest támogatására kiutaltak) lövegenként újabb 100 lövést jelentett;
- mindezekeken felül a harc első három napjára még engedélyezték csövenként újabb 300 db löszer felhasználását, amelynek kiszállítását az első harcnap végére tervezték.

Igy a hadtest tüzérsége részére a hadművelet első három napjára tarackonként 550 db löszer felhasználását biztosították.⁶⁸ Persze csupán a tarackokhoz volt ilyen mértékű löszerfelhasználás lehetősége biztosítva. Más forrásokból tudjuk, hogy a Vörös Hadsereg tüzérsége korántsem állt ilyen jól löszerrel más típusú lövegek vonatkozásában. Ismeretes, hogy a löszergyártás nem tudott lépést tartani a löszerfelhasználással és így július végére a lövegek nagy része, löszerhiány folytán harcképtelenné vált.⁶⁹

Néhány főbb tapasztalat a polgárháborúk keretében lefolyt fegyveres küzdelmek löszerfelhasználásáról

1. A Szovjet-Oroszország és a Tanács Magyarország által vívott polgárháborúk fegyveres küzdelmeiben a löszerfelhasználás volumenére rányomta bélyegét az a tény, hogy sem a háború kezdetén, sem annak folyamán *nem voltak*

⁶³ Ugyanott, 252. old.

⁶⁴ *Bugyonnij Sz. M.*: Idézett mű, 247. old.

⁶⁵ Ugyanott, 397. old.

⁶⁶ *Varga József*: Idézett mű, 5. old.

⁶⁷ *Dömötör Gergely*: Idézett mű, 347. old.

⁶⁸ HDS Pság. 718/1. és 718/104. hdm. szám alatt 1919. 07. 18-án kiadott rendelete. Hadtörténelmi Intézet Levéltára, Budapest, Vörös Hadsereg Parancsnokság iratal, 57. csomó.

⁶⁹ *Hadtörténelmi Intézet és a Zrínyi Katonai Akadémia munkaközössége*: Idézett mű, 380. old.

képesek létrehozni optimális méretekben, a hadműveletek és harcvevékenységek megvívásához szükséges lőszerkészleteket.

A lőszer felhalmozását, az első világháborúból visszamaradt készletekre, valamint a polgárháború kezdete után beindított – a nehézségek tömegével küzdő – lőszergyártásra alapozták.

2. A polgárháborúk fegyveres küzdelmeiben a lőszerfelhasználás lényegesen alacsonyabb volt, mint az első világháborúban. Ezt egyrészt a lőszerhiány, másrészt a fegyverzet (főként a tüzérségi lövegek) lényegesen alacsonyabb fokú koncentráltasága idézte elő,

3. A lőszer utánpótlás forrásait képező (hadászati keretekben felhamozott) készletek szűk keresztmetszete, krónikus lőszerhiányt idézett elő. Ennek következtében a rendelkezésre álló minimális lőszer készletek zömét a döntő ütközetek, harcok megvívásához összpontosították, oda ahol feltétlen sikert akartak elérni.

4. A lőszerhiány – mint a lőszerellátás lehetőségeit alapvetően befolyásoló tényező –, néhány jelentős tapasztalatot szolgáltatott, a lőszer biztosítás módszereit illetően. Ilyenek pl.:

- a lőszerutánpótlás zömének a döntő frontszakaszokra történő koncentrációja;
- a lőszerellátás rendjének feszes megszervezése;
- a lőszer készletekkel való manőverek kikényszerítése, a lőszer manőverek fajtáinak, módszereinek gazdagítása.

5. Az alacsony lőszerfelhasználás kihatással volt a fegyveres küzdelem megvívásának módszereire is.

A lőszer, hadművelleti keretekben – mint a tüzészközbeli erőviszonyok egyik tényezője –, elősegítette és alátámasztotta az erők és eszközök hosszú arcvonalon belüli döntő irányokba történő összpontosításának elméletét és gyakorlatát.

Harcászati viszonylatban az alacsony lőszerfelhasználás befolyásolta a csapatok, alegységek, tüzészközök alkalmazását. Így a gyalogsági alegységek harcában a lőszerhiány a támadás ütemét lelassította, majd megállította, védelemben pedig lehetővé tette a lőszerben fölényben levő támadó sikereit. A tüzérségi alegységek – az alacsony lőszerfelhasználási lehetőségek miatt, a minél nagyobb határfok elérése érdekében, gyakran nem megosztott, hanem közvetlen irányzással, a gyalogság harcrendjében kerültek alkalmazásra.

6. A lőszerfelhasználás lényegesen befolyásolta az előerőkbeni veszteségeket. Az alacsony lőszer kiszabatokkal megoldott támadó vagy védő feladatok, egyaránt magas veszteségeket vontak maguk után.

A polgárháborúk beigazolták a fegyveres küzdelem egyik – emberélet szempontjából feltétlen megszívlelendő – fontos tapasztalatát, melyet így lehet legegyszerűbben megfogalmazni: több lőszer – kevesebb vér; kevesebb lőszer – több vér. Ez a tapasztalat – minden bizonnyal – még sokáig iránymutató lesz az utókor számára.

(Folytatásként következik: Lőszerfelhasználás tapasztalatai a második világháborúban.)

Az I. kiképzési időszak eredményei és tapasztalatai magasabbegységünk hadtápszolgálatában

Kodák Mihály alezredes és Bán János őrnagy

Az I. kiképzési időszak hadtáp feladatait alapvetően meghatározták azok a sajátos körülmények, melyek néphadseregünk – és részben a népgazdaság – fejlődési-, tevékenységi irányát is jellemezték, meghatározták.

Népgazdaság vonatkozásában meghatározó tényezőként vettük figyelembe az időszak tervezésénél és a feladatok szervezésénél pl., hogy az I. kiképzési időszakra esett egy ötéves tervidőszak zárása és egy új ötéves tervperiódus indítása; ezen időszakban tartotta pártunk nagyjelentőségű XI. kongresszusát, melynek állásfoglalásai és a kongresszusi anyag feldolgozása befolyásolták a hadtápszolgálat személyi állományának tevékenységét; ebben az időszakban bontakozott ki intenzíven a takarékosagra való törekvés a népgazdaság minden területén.

A néphadseregben belül végrehajtott fejlesztések, a szaktevékenységi területek kibővülése és az intenzív fejlesztési tendencia előtérbe kerülése alapvetően befolyásolták és meghatározták a hadtápszolgálat feladatainak terjedelmét, minőségi fejlesztésének irányát.

E körülmények közül néhány – a teljesség igénye nélkül: VELENCE-III feladat végrehajtása és az ennek során bekövetkezett változások; év végi leltározások végrehajtása, az ezzel kapcsolatos jelentkezések elkészítése, az eredmények elemzése; az ellátás minőségi fejlesztése, ehhez a szükséges feltételek kialakítása; helyi csapatépítkezések szervezése és kivitelezése; népgazdaság megsegítésében való részvétel; ESZR-k rendszerbeállítása, a nyilvántartás új rendjére történő áttérés végrehajtása stb.

A fentiekben kívül befolyásolta – elsősorban a feladattervezést –, hogy a vizsgált időszak a kétéves kiképzési ciklus első harmada, következésképpen; meg-alapozó, döntő időszak, amelyben biztosítani kellett a HM felügyeleti szemlére történő felkészülést, illetve ehhez a feltételek kialakítását. Ebben az időszakban jelentek meg – az alapszabályzatokkal összhangban – a különböző részlet (szak) – szabályozásokat tartalmazó utasítások, intézkedések, rendelkezések.

Az időszak konkrét feladatait parancs és utasítás jelleggel a seregtest PK és PK HTPH a magasabbegység-parancsnok parancsa, illetve intézkedései szabták meg. A feladatok tervezésénél, szervezésénél és végrehajtásánál fentiekben kívül figyelembe vettük az ellátásra a lét-; és (munka-) körülményekre vonat-

kozó megnövekedett követelményeket, a kiképzési feladatok szervezésénél, az Összkövetelményi Programok – mindenekelőtt az alapkiképzés módosult rendjét szabályozó – előírásait.

Eredmények és tapasztalatok

a) HKSZ és „M” hadtápbiztosítása terén

A HKSZ és „M” feladatok szervezését és begyakorlását alapvetően befolyásolták azok a szervezeti változások, azok a körülmények, amelyek biztosítják teljes harcalképességünk elérését, változott a felkészülési feladatok terjedelme, üteme és körülményei.

A fenti változások alapvetően befolyásolták a maeg. hadtápszolgálat HKSZ és „M” feladatai megtervezését, szervezését.

A hadtáptörzsek és -alegységek feladatainak döntő részét képezte a módosult helyzetnek megfelelő hadtápbiztosítási rend kialakítása, a HKSZ és „M” végrehajtása hadtápfeltételeinek létrehozása, összehangolása az ÁHKSZ feladataival.

A megnőtt „M” feladatokkal összhangban átcsoportosításokat hajtottunk végre a személyi állomány feladatokra történő elosztása, az anyagi-technikai készletek csoportosítása, az elvonuló „lépcső”-k megosztása és összetétele terén.

A feladatokkal összhangban megalakításra, kikülönítésre és lépcsőzésre kerültek az „M” anyagi készletek. A készletek cseréjénél és frissítésénél külön figyelmet fordítottunk azon helyzetből következő sajátosságra, hogy a folyamat frissítést – a „B” létszám csökkenése miatt – csökkent szintű és mennyiségű béke készletekből kell biztosítani.

Az új helyzet, hogy a hadtápegységekhez „M”-kor megnövekedett számú tartalékos állomány vonul be, módosította az ÁHKSZ időszakában és „M”-kor végrehajtandó kiképzési feladatok módszerét, terjedelmét és jellegét. Ennek megfelelően készítették el a hadtáptörzsek és hadtápegységek a tartalékos állomány 2 éves kiképzési tervét, dolgozták át – a seregestparancsnok vonatkozó intézkedésének követelményei szerint – az összekovácsoló foglalkozások tervét, foglalkozási jegyeit.

Az I. kiképzési időszakban jelentős számú – elsősorban gkv., pék- és cü. t. katona – átképzését, valamint t. htp. tts. gyakorlati felkészítését hajtották végre hadtápegységeknél és -alegységeknél.

Végrehajtottuk a hadosztály ellátó zászlóalj t. tisztii állományának szemléljét, ennek keretében feladataik pontosítását.

A seregest – és maeg. szinten végrehajtott HKSZ (M) módszertani foglalkozások jól szolgálták a feladatok végrehajtása rendjének, valamint a tervezés követelményeinek egységes értelmezését. Ennek során – összhangban a maeg. PK a HKSZ-i intézkedésében meghatározott követelményekkel – egységesítettük az egység hadtáp szolgálatiág-vezetők HKSZ okmányait az ellátó szdpk.-ok munkajegyeit. Egységes mintákat dolgoztunk ki, ezen formák szerint átdolgozásra kerültek a fenti tervek.

Megkezdtük – és a kik. időszak végéig, saját erőből befejeztük – a HKSZ készleteket képező hadtáp technikai eszközök közül a mko.-k, víz- és üza.

utánfutók zárt, fedett helyen történő tárolását, az összes hadtáp-technikai eszköz műszaki felülvizsgálatát és a szükséges javítások saját, illetve vállalati úton történő elvégzését.

b) *Hadtápkiképzés terén*

A kiképzési feladatokkal kapcsolatban célul tűztük ki a tervezés színvonalának, a foglalkozások előkészítésének javítását, a részt vevő (kiképzendő) állomány felkészítettségi fokának, feladatokra való készségének növelését.

A célok érdekében a magasabbegység hadtáptörzs ellenőrizte az egység öfn.-i (fn.-i) és hadtáptörzsek kiképzési terveit, biztosítottuk a szükséges kiegészítések, módosítások elvégzését. A kiképzés folyamatában ellenőriztük a hadtáp gyakorlatok és -alegység (-egység) harcászati gyakorlatok előkészítését és a végrehajtást. Az ellátó szdpk.-ok alapozó kiképzése keretében oktató-módszertani foglalkozást vezettünk le a részt vevő állomány részére.

A kitűzött céloknak megfelelően, javult és a követelményeknek megfelelő a kiképzés egység szintű tervezése; a hadtáp gyakorlatokon és harcászati gyakorlatokon a hadtáp személyi állomány gyakoroltatásának módszerei, eredményessége; a szakharcászati foglalkozások módszere, a gyakorlatiasságra való törekvés, következképpen a felkészítés hatásfoka. A PK HTPH-k, htp. egység- és aeg. parancsnokok megfelelő jártasságot szereztek és kialakultak módszereik az egység szintű harcászati – általános katonai – és szakkiképzési foglalkozások célirányos tervezésére, levezetésére.

Hatékony, jó módszerként bizonyult a HOPK HTPH és a SZF-ök szakikik.-i csoportjai továbbképzése során az egység PK HTPH-ek és a SZV-ek csoportjainak összevonása, a legfontosabb tárgykörök feldolgozása céljából létrehozott htp. törzsekkel. Ezzel lehetőséget biztosítottunk ahhoz, hogy a jó képességű htp. tisztek átadják tapasztalataikat a beosztásukban fiatal tisztek részére.

A végrehajtott HVP összekovácsolási gyakorlatok és törzsfoglalkozások jól szolgálták a htp. törzsek és a HVP állományának összekovácsolását, a feladatok begyakorlását, a fontosabb tevékenységek személyekhez kötését, elosztását.

A törzskiképzésen belül jó módszernek bizonyult a törzsfoglalkozások során az általános katonai és hadtáp jellegű tárgykörök differenciált, összehangolt feldolgozása oly módon, hogy a hadtáptörzsek állománya csak az őt érintő és munkájához szükséges Öfn.-i (fn.-i) témájú foglalkozásokon vett együtt részt a törzs többi állományával, míg a tevékenységhez nem feltétlen szükséges összefegyvernemi és fegyvernemi (pl.: tüzegegység-nél tűzvezetéssel kapcsolatos) foglalkozások idején a hadtápmunka egyes témaköreit külön csoportban dolgozták fel. Természetesen már az időszakos kiképzési tervekben is tükröződött a leírt módon történő témafeldolgozás.

A hadtáptisztek és tts.-ek technikai eszköz ismereteinek fejlesztése és ezen eszközök kezelésében a készség tökéletesítése érdekében a szakkiképzések során gyakorló foglalkozásokon gyakoroltattuk a részt vevőket az eszközök kezelésében, működtetésében.

Az időszakot közvetlenül megelőző hónapokban végrehajtottuk a pályakezdő hadtáptisztek és tts.-ek összevont kiképzését. Tapasztalataink szerint a felkészítési mód jól szolgálja a pályát kezdők „gyakorlati élet”-re történő felkészítését.

A hadtáp sorállomány és -alegységek kiképzésével kapcsolatos néhány tapasztalatunk

A korábbi időszakok tapasztalatait felhasználva, a kiképzés alegység szinten történő tervezésének, szervezésének javítását, valamint a foglalkozások jó előkészítését és megfelelő módszerekkel, kellő hatékonysággal történő végrehajtását határoztuk meg célként.

A kitűzött cél teljesítése érdekében a maeg. és alegység szinten levezetett szakkiképzési – alegység parancsnoki alapozó és szintentartó foglalkozásokon megkülönböztetett figyelmet fordítottunk a kiképzési követelmények egységes értelmezésére, a foglalkozásvezetők oktató-módszertani készségének javítására. Ezt szolgálták a levezetett bemutató – foglalkozások is.

Az erőkifejtés hatására egyértelmű javulás következett be a kiképzés alegység szintű tervezésében (két hetes részletes kiképzési terv), a foglalkozások – mindenképp a szakharcászati kiképzés – előkészítésében és levezetésében, a végrehajtás elszámolásában.

Az eredmények az alegység szintű hadtápagegységeknél egyértelműen határozott fejlődést mutatnak. Ennek pozitív hatása mérhető és érzékelhető az állomány szakfeladatainak végzésében, a kiképzési normák teljesítésében.

Nem ilyen egyértelmű a fejlődés az alegység-hadtápok kiképzése terén. A fő gondot a foglalkozásvezetők (ellő. szpk.-ok) oktató-módszertani felkészültségében meglévő hiányosságok, valamint a foglalkozások alacsony szintű szervezése okozza. E helyzetből azt a következtetést vontuk le, hogy a jövőben intenzívebben kell irányítani és segíteni a hadtáptörzsek részéről az alegységek hadtápjainak kiképzését úgy az előkészítés, mint a végrehajtás szakaszában.

A hadtáp sorállomány kiképzésének szervezésében és a foglalkozások megtartásánál feszítettséget okoz a béke ellátási feladatok – főzés, szállítás, rakatári munkák stb. – összehangolása, a kiképzésre fordítandó idővel. Tapasztalataink szerint e feszítettség csak a hadtáptörzsek és a hadtáp és öfn.-i (fn.-i) alegységek parancsnokai jó együttműködésével, a feladatok körültekintő szervezésével oldható fel.

Az egységek EÜSzF-nek a helyi törzsekből való kiválásával kapcsolatos problémáit az eü. kiképzésben úgy oldottuk meg, hogy ez utóbbit mindenütt a HTPH és EÜSzF szoros együttműködésben dolgozták ki. Ezzel is jelentős segítséget adtunk a fiatal orvosoknak szolgálati tevékenységükhöz.

Az SZVM a kiképzési eredmények fokozásának és a katonakollektívák összekovácsolásának fontos eszköze. Az I. kiképzési időszakban a mozgalom számszerű eredményei elmaradtak az előző időszak eredményeitől. Ebben alapvető szerepe a megnövekedett követelményeknek és a fokozott parancsnoki követelménytámasztásnak van. A mozgalom embert formáló, nevelő hatása most sem volt azonban kisebb jelentőségű, mint a korábbi időszakban. Következésképp levonható, hogy az SZVM-t a vállalások szervezésétől a vizsgáztatás tudatában és folyamatosan kell irányítani, az értékeléseket végre kell hajtani, s mindezt a katonakollektívák aktív közreműködésével kell végzeni.

Tapasztalataink szerint az ESZR-k irányítása, szakmai segítése a hadtáptörzsektől és a fegyvernemi anyagi szolgálatok részéről szükséges, s kell is, hogy érvényre jusson. A tisztek továbbképzésének jelenlegi idejébe azonban nem biztosított az érintett ht. állomány gépi könyvelési szakismereteinek elvárt szintre

emelése. Ebből adódóan az új számviteli renddel kapcsolatos kérdésekkel „félve” foglalkoznak, vagy csak a legszükségesebb mérvben avatkoznak be a számviteli folyamatokba. Ugyanakkor az ESZR-k polgári dolgozóinál problémaként jelentkezik, hogy szervezett keretek között nincs megoldva a szakszolgálat (fegyvernemi) nyilvántartással kapcsolatos ismeretek fejlesztése. (Az egység szinten vezetett továbbképzések a feszültséget nem oldják fel!)

A hadtáp szaktantermek (szakkabinettek) megfelelő felszereltségükkel és használatuk tudatos szabályozása (összehangolása) mellett jó feltételt biztosítanak úgy a htp. állomány szakkiképzéséhez, mint az öfn.-i (fn.-i) katonák hadtáp jellegű oktatásához.

Általános tapasztalat egység és mag. szinten, hogy a hadtápkiképzés jelenlegi szerteágazó, rendszere – elsősorban a tisztí és tts.-i kiképzésre gondolunk – és az időszakonkénti tervezés követelménye indokolatlanul nagy megterhelést jelent a hadtáptörzsek részére. Ez feszítettséget okoz az időfelhasználásában, hisz a hadtápbiztosítás többi tevékenységével szemben is (ellátás, vezetés stb.) megnöttek a követelmények.

Véleményünk szerint a kiképzésben meglévő feszítettségek és a hadtáptörzsek leterheltsége a hadtápkiképzés rendszerének ésszerű továbbfejlesztésével feloldható lenne.

c) Ellátás és gazdálkodás

Az ellátást és gazdálkodást az I. kiképzési időszakban a személyi állomány ellátása terén támasztott magasabb követelmények és ehhez a feltételek javulása, minőségi fejlesztése jellemezte.

Az ellátás alakulásában egyértelműen a minőségi és mennyiségi előrelépés volt tapasztalható. A személyi állományról való fokozott gondoskodást, a szükségletek mind teljesebb kielégítését a hadtáp személyi állomány nemcsak gazdasági, hanem mint fontos hangulati és politikai kérdést is kezelte. E helyzetből kiindulva az ellátási kérdések megítélésénél, a döntések meghozatalánál szoros együttműködést valósítottunk meg a pártpolitikai szervekkel.

A kitűzött célnak megfelelően fejlődött az ellátás színvonala, valósult meg a hadtápgazdálkodás. A kitűzött célok megvalósítása és ehhez módszerek adása érdekében módszertani bemutatót tartottunk. A követelményeket a hadtápvezetésen túl a parancsnoki vezetés minden szintjén értelmeztük.

Az ellátás terén legdinamikusabb fejlődés az elhelyezési és munka körülményekben, a különböző jellegű szolgáltatásokban és a ruházati ellátásban következett be.

Az elhelyezési jellegű fejlesztésekben nagy jelentőségűek a helyi építkezések és fejlesztések hatására CSEK-ek során kialakított jobb feltételek. Saját erővel – részben központi, részben saját hitelek felhasználásával – alakítottuk ki lakatanyáinkban a korszerű hideg-meleg vizesblokkokat; a modern alegység körleteket; fejlesztettük a tiszték, tts.-ek és pa.-k munkakörülményeit, a kommunális-szociális ellátás feltételeit. A CSEK és a karbantartó alegységek tervszerű, összehangolt alkalmazásával jelentősen javult a laktanyák épületeinek állaga. A fürdők, konyhablokkok – elsősorban étkezdék – többségét korszerűsítettük, átalakítottuk.

A ruházati ellátás fejlesztése során minőségi előrelépést értünk el az alkalomhoz és feladathoz illő ruházat biztosításában. Időszakonként egy rend

új (szolgálati) ruha biztosításával, személyenként 1–1,5 rend munkaruha fekértére történő festésével és az utánszínezések alkalmazásával biztosítottuk a gyakorló ruházat hármastagozódásának elvárt szinten történő kialakítását és fenntartását. Rendszeressé vált a kimenő ruházat vegytisztítása.

A személyi állományt sport ruházattal történő ellátásával minőségi előrelépés történt az „alkalomhoz és feladathoz” szükséges ruházattal történő ellátásban. Azon túl, hogy kulturált, tetszetős ruházattal rendelkezik a személyi állomány a sportoláshoz és a szabad idő eltöltéséhez, nagyban hozzájárul a gyakorlóruházat megkíméléséhez, a testnevelési kiképzés eredményességéhez és az állomány felszabadult, jó hangulatához is.

A csapatgyengélkedőket egységesen elláttuk paplannal. Kialakításra kerültek a feladathoz illő szakácsruha készletek és felszerelések.

Szolgáltatások terén jelentős előrelépést jelent a szükséglet szerinti fürdetés biztosítása, a heti kétszeri – néhány egységünknel már a „szükséglet szerinti” – fehérneműcsere végrehajtása, az alegység gazdasági szobák (gazdasági sarkok) kialakítása és felszerelésének fejlesztése. A fehérneműcserek biztosításánál legjobb módszernek bizonyult a „személyi mosatás” és a fürdőben végrehajtott csere.

Az élelmezési ellátásban alapvető változás következett be a kulturált étkeztetés feltételeiben (asztalok; étkezdei élm. felszerelések; függöny, virág stb.) a változatosság bővítésében. Három egységünknel korszerűsítettük a hűtőberendezéseket, illetve 5 egységünknel a konyhablokkokat.

A személyi állomány kedvezően fogadta a vacsorahányad pénzben történő kifizetésének bevezetését.

Egészségügyi ellátásban a gyengélkedők felújítása és korszerűbbé tétele, berendezéseik fejlesztése jobb feltételeket biztosítanak a személyi állomány ellátásához.

Egy helyőrségünkben korszerű helyőrségi fogászati rendelőt alakítottunk ki.

A központilag biztosított lehetőségek hatására jelentősen megnőtt a gyógyüdültetések (regenerálás) és a pihentető üdültetés feltételei.

Üzemanyag-ellátás terén a tartály plombálás két egységnél történt bevezetése és alkalmazása kedvező eredményeket biztosított az üzemanyag-takarékosságban. Kiszélesítését a II. kik. időszakban tervezzük.

A fagyállófolyadék veszteség 1975/1976. időszakban mintegy 10%-kal volt kevesebb, mint az előző időszakban.

E rövid tanulmányban nem volt módunk – de nem is volt célunk – az elért eredmények és a szerzett tapasztalatok részletes ismertetése. Úgy gondoljuk azonban, hogy így is sikerült felvillantani a kiképzési időszak főbb hadtáp eredményeit és az esetleges problémáit, egyes kérdésekben konkrét tapasztalatainkat és véleményünket.

Úgy ítéljük meg, hogy az elért eredmények kedvező alapot biztosítanak a II. kiképzési időszak hadtáp feladatainak teljesítéséhez és javuló színvonalon történő megvalósításához.

Katonai-gazdasági vezetőképzés a ZMKA hadtáp tanszékén

Bodnár László alezredes

A társadalmi fejlődés felgyorsulása, a tudományos technikai forradalom és ennek következtében az ismeretek állandó változása, növekedése az úgynevezett *permanens képzés* kialakulásához és ennek folyamatos korszerűsítéséhez vezetett. Megszűnt az életkornak az a hagyományos felosztása, amely szerint az ifjú korral lezárul a tanulás, felkészülés időszaka, a felnőtt kor pedig a munka, alkotás időszaka. A fejlődés minden életkorban és az élet minden területén, így a Magyar Néphadseregben is állandóan új ismeretek elsajátítását, új készségek megszerzését követeli meg. Ez a követelmény a tisztképzésben igen változatos formákban valósul meg, a vele járó ellentmondásokkal és problémákkal együtt. Az az elfogadott felfogás, amely szerint az általános politikai és szakmai műveltséget nem tekinthetjük az ismeretek halmazának, hanem minden helyzetben határozott ítéletekre és cselekvésekre képessé tevő tudásszintnek, a gondolkodási és cselekvési képességek kidolgozott rendszerének; az oktatói-nevelői munka minden területén a tartalom és módszer egyidejű és folyamatos korszerűsítését igényli.

A permanens képzés azt jelenti, hogy az ismeretek megszerzése, a képességek fejlesztése nem zárulhat le például a tisztképzésben a katonai főiskola elvégzésével, hanem biztosítani kell az iskolát követő továbbtanulást, a folyamatos önképzés lehetőségeinek megteremtésével, illetve további szervezett továbbképzési formákkal.

A permanens képzés folyamata két nagy, önálló, egymást követő és *egymással szoros tartalmi és szervezeti kapcsolatban* levő periódusból áll: a kiképzési szakaszból és a továbbképzési szakaszból. A kiképzési szakasz a tisztképzésben általában az ifjúkorral fejeződik be, a továbbképzési szakasz a felnőtt korban bonyolódik. A kiképzési szakaszban alapvetően az általános műveltség megszerzése, illetve a katonai és szakmai képzés kell, hogy befejeződjön. A permanens képzés megvalósítása érdekében ez a szakasz azonban nyitottá, dinamikusá kell, hogy alakítsa az elsajátítás anyagát, alkotó jellegűvé kell változtatnia a tanulást, hogy a továbbtanulás módszereit a hallgató megkapja. A továbbképzési szakaszban a politikai, katonai és szakmai ismeretek továbbfejlesztése, kiegészítése, újra rendezése, az elavult ismeretek szelekciója kell, hogy megtörténjen. E szakasz szintén nem zárt, hanem nyitott, dinamikus, az alkotó tanulás kritériumait testesíti meg. Szemléletet ad, bővíti, fejleszti a gondolkodási és cselekvési képességek rendszerét. E követelményekből következik, hogy a képzési szakaszok egy egységes rendszert kell, hogy képezzenek,

kapcsolatuk, egymásraépülésük meghatározó oktatásunk további korszerűsítésében.

Akadémiai képzésünk folyamatos fejlesztése és tökéletesítése során figyelembe kell vennünk azt a sajátosságot, hogy nálunk a két szakasz elemei egymással keverednek, s nem minden esetben választhatók el egyértelműen. A kiképzés és továbbképzés követelményei egyaránt megtalálhatók. Az oktató-nevelő munka korszerűsítésének kérdései, hatékonyságának növelési problémái az akadémián, ezen belül a hadtáp tanszéken állandóan napirenden vannak. E munka az oktatási reform irányelveinek megjelenése óta, de különösen az MSZMP Központi Bizottságának az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól szóló határozata után meggyorsult. A határozat egyik lényeges gondolata, amelynek szellemében a munkát végezzük: „Az iskolának nem úgy kell válaszolnia a tudomány gyors fejlődésére, hogy a változó ismeretek mind nagyobb tömegét tanítja, állandóan bővítve tananyagát. A tudományos technikai fejlődés mai szakaszában iskoláink csak úgy felelhetnek meg a társadalmi követelményeknek, ha a tanulók gondolkodását fejlesztve kialakítják a továbbtanulás igényét és képessé teszik őket a folyamatos önművelésre”.

Az Akadémia vezetőképzési rendszerében alapvető feladatunk kimunkálni az elméleti és gyakorlati képzés összhangját. Szolgálati és szakmai előljáróink által megszabott követelményeknek megfelelően az oktató-nevelő munkánkban *kiemelt szerepe van a hallgatók gyakorlati életre való nevelésének*. Mindezek mellett elsőrendű fontosságot tulajdonítunk az elméleti képzésnek, amely nélkül a gyakorlatiasságot, a vezetéshez szükséges jártasságokat kifejleszteni nem lehet. Az MSZMP KB határozata erre vonatkozóan hangsúlyozza: „A szakmai képzésben a hangsúlyt a képzési fokozatoknak megfelelő elméleti alapokra, a munkafolyamatok egészének áttekintésére, az önálló szakmai tájékozódás kialakítására és olyan gyakorlati ismeretek elsajátítására kell helyezni, amelyek lehetővé teszik a munkahelyek speciális követelményeihez való alkalmazkodást”. Oktató-nevelő munkánk célja e követelmények teljesítése, és ebben van még tennivalónk. A csapatoktól kapott észrevételekből megállapítható, hogy végzett hallgatóink zöme megfelel az akadémia, illetve saját előljáróik elvárásainak. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy a végzősökkel szemben egy néhány helyen indokolatlan türelmetlenség tapasztalható.

Köztudomású az, hogy egyetlen polgári de katonai oktatási intézmény sem képes hallgatóinak olyan képzettséget adni, amely minden tekintetben és teljes értékűen felkészítené őket várható beosztásuk betöltésére. Ezért végzett tisztjeinkkel szembeni követelményünk az, hogy az itt tanultakra alapozva, előljáróik segítségével rövid idő alatt legyenek képesek feladatkörük teljesértékű ellátására.

Rotmistrov a páncélos csapatok főmarsallja, a Szovjet Hadsereg tanintézeti főcsoportfőnöke „A káderek kiképzésének új feladatai és a katonai felsőfokú tanintézetek” című tanulmányában a következőket írja: „Nem szabad az Akadémiáról éppen kikerülő tisztnek a szemére vetni, hogy nem tud még mindent, amit új beosztása megkövetel. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy ha a hallgató jól tanult, akkor a csapatnál is hamarosan kitűnnek legjobb tulajdonságai. A gyakorlati tapasztalat fokozatosan és állandóan halmozódik, s ebben a folyamatban az elméleti tudás nemcsak hogy nem akadály, hanem ellenkezőleg, a további fejlődés alapja.”

A hadtáp hallgatók vezetőképzése az Akadémia általános kiképzési rendszerén belül valósul meg, valamennyi tanszék közös erőfeszítéseként. Képzési célkitűzéseink, követelményrendszerünk azonban sok sajátos és egyedi vonásokat tartalmaz. Kiemelt probléma az a „kettősség”, amely szerint a háborús feladatok ellátására kell egységparancsnok hadtáphelyetteseket, illetve magasabbegység törzsekbe beosztottakat, valamint az állandó harcckészültség körülményei között ugyanczen beosztásokba katonai-gazdasági vezetőket kiképezni. E két irányú képzés természetesen élesen nem választható el, egymást szervesen kiegészíti és szorosan összefonódik. A gazdasági vezetőképzés a társadalomtudományok és a hadtudományok valamennyi tanított tantárgyának integrálásaként realizálódik.

Az Akadémia más tanszékei által tanított tantárgyak oktatásánál is sajátosságainknak megfelelő speciális követelmények érvényesülnek. Pl. jelenleg erőfeszítéseket teszünk arra, hogy a politikai gazdaságtan hallgatóinknál ne mint világnézeti, hanem mint szakmai tantárgy szerepeljen.

A kettős célkitűzés óraarányai a következők szerint alakulnak. A tanszék által tanított tantárgyak kb. 65%-a a csapathadtáp, hadműveleti hadtáp, harcckészültség és a hadtáp kiképzés, 35%-a a hadtápgazdálkodási, hadtáp technikai ismeretek, katonai gépkocsiszállítások alapjai oktatására irányul. E kialakult arányok több éve tartó folyamatos korrekciói eredményeként jöttek létre és véleményünk szerint – az általános követelményeknek és lehetőségeknek megfelelően – jelenleg optimálisnak mondhatók.

A gazdasági vezetőképzés gerincét a *hadtápgazdálkodás c. tantárgytömb képezi*, amelynek belső szerkezetében, tartalmában és oktatásának módszereiben jelentős változtatásokat hajtottunk végre az egyre változó és növekvő igények miatt.

Az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése után a néphadseregben, ezen belül a hadtápszolgálat gazdálkodási rendszerében végrehajtott korszerűsítések azt eredményezték, hogy az állandó harcckészültség viszonyai között olyan helyzet állt elő, amelyben a gazdálkodás csak a legszükségesebbnek ítélt pontokon és mértékben tér el a népgazdaság egészére érvényes mechanizmustól. A gazdálkodás irányításának és végrehajtásának eddig bevezetett korszerű közgazdasági eszközei megnövekedett követelményeket jelentenek minden hadtáp tiszt, s nem utolsósorban a gazdasági vezetőképzést végzők számára.

Tudjuk, hogy azoknak az egyre kedvezőbb feltételeknek a kihasználása, amely a csapatoknál a harcckészültségi és kiképzési feladatok anyagi biztosítása, a személyi állomány szolgálati, munka- és létkörülményeinek folyamatos javítása érdekében rendelkezésre állnak, csak jól képzett parancsnok hadtáphelyettesek vezetésével biztosítható. Ennek szellemében hallgatóink békekiképzése területén irányt vettünk a gazdasági vezetőképzés korszerű elveinek és módszereinek megvalósítására.

Az elméleti képés színvonalának emelése mellett fokozott gondot fordítottunk a vezetés gyakorlati módszereinek elsajátíttatására. Megszüntettük a szolgálati ágak szerinti merev oktatást és rátértünk a gazdálkodás általános hadtáp szemléletű, a parancsnok hadtáphelyettes fő feladatainak megfelelő, a gazdálkodás funkcionális folyamatai szerinti képzésre. Tekintettel a rendelkezésre álló tanítási órák korlátozott mennyiségére, változatos oktatási módszerekkel igyekszünk a hatékonyságot emelni.

Megvalósult célkintűzésünk az, hogy a hagyományos oktatási módszereket (előadás, szeminárium, konferencia stb.) egyre fejlettebbekkel egészítjük ki. Döntő követelménynek tartjuk a hallgatók aktív közreműködésének biztosítását, a tanított ismeretek alkalmazásának gyakorlását. Az oktatásban résztvevőknek olyan tudásszintet kell elérniük, hogy a *valóságban felismerjék a problémák okait és észrevegyék az összefüggéseket, megtudják keresni a megoldási lehetőségeket és felismerjék a végrehajtás következményeit.*

Ennek érdekében a hadtápgazdálkodás, mint tantárgycsoport alapozó és szintetizáló jellegű tantárgyrészekből áll.

Az *első időszakban* (zömmel a II. évfolyamban) a gazdálkodás fő területeinek megfelelően (illetmény és költségvetési gazdálkodás, készletgazdálkodás, raktárgazdálkodás, gazdasági tervezés, elemzés, ellenőrzés, számvitel, gazdasági jog stb.) témákban elméleti alapozást végzünk előadások és tantermi gyakorlati foglalkozások formájában. Itt szükséges megjegyezni, hogy ebben a ciklusban jelenleg objektív okok miatt egészen alapvető gazdálkodási ismeretek (a hadtápszolgálati ágak gazdálkodásának alapjai, könyvviteli és statisztikai alapfogalmak stb.) oktatását is folytatnunk kell. Ebben az esetben az előzőekben kifejtett kiképzési és továbbképzési szakaszok elemei erősen keverednek, ez munkánkat megnehezíti. Nem tudunk egyértelműen hallgatóink főiskolai szintű (üzemgazdász), tehát közgazdaságilag megalapozott szakmai képzettségére támaszkodni. Jelenlegi hallgatóink 55%-a végzett katonai főiskolát. A legutóbbi beiskolázásnál ez az arány 40%-os. Hallgatóink összetételének heterogénitását fokozza az a természetes helyzet, hogy különböző beosztásokból kerültek az Akadémiára. Véleményünk szerint a hallgatók „szintrehozását” már a felvétel előtt a csapatoknál a jelenleginél hatékonyabban volna szükséges szervezeten megkezdeni. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a jelöltek zöme a felvételi vizsgákra csak az akadémiai összehívásokon készül. Az itt eltöltött idő, majd a felvétel után a rendelkezésre álló tanítási órák sok esetben kevésnek bizonyulnak.

Célszerű volna annak az NDK példának követése, amely szerint a parancsnok hadtáphelyettesi képzés előtt (az akadémiai felvétel előtt) egy év alatt a jelöltek lehetőséget kapnának egy-egy hadtáp szolgálati ágnál 2-3 hónapot ismerkedéssel, gyakorlással eltölteni.

Azt a további problémát, hogy a hallgatóink egy része minimális csapatismerettel, illetve csapat-tapasztalattal kerül hozzánk, a csapatgyakorlatok idejének felemelésével igyekeztünk csökkenteni. Az utóbbi években a II. és III. évfolyamban beállított csapatgyakorlatok mellett az I. évfolyam hallgatóit is csapatokhoz visszük. Itt egy kijelölt összefegyvernemi egységnél szervezeten, a parancsnok hadtáphelyettes közreműködésével megismertetjük hallgatóinkat az egység tényleges szervezeti struktúrájával, fegyverzetével, felszerelésével, harc-készültségi és kiképzési rendszerével, elhelyezési körülményeivel, a hadtápnak az állandó harc-készültség időszakában folytatott tevékenységével. Tapasztalataink szerint e csapatgyakorlatok is jól járultak hozzá a hallgatók előképzettségéből fakadó különbségek megszüntetéséhez, az elméleti munka megalapozásához.

A *második időszakban* (III. évfolyamban) a megfelelő ismeretekre támaszkodva összefüggő, problémamegoldó feladatokat végeztetünk a következő formákban:

- *Esettanulmányok*, amelyek a csapatok gyakorlatából származó (a tanszék által gyűjtött) valóságos helyzetek, illetve azok által megfelelően feldolgozott változatai alapján mutatják be a problémákat, s ezek megoldására a hallgatók együttes munka, illetve vita után tesznek javaslatokat. Az oktatásban jól beváltak a költségvetési előirányzat gazdálkodás, tárolási helyzet, anyagi fegyelem, a csapatoknál folyó termelő tevékenység stb. gazdasági elemzésével kapcsolatos esettanulmányok. E módszer lényege a hallgatók probléma elá állítása és döntésre készítése. Célja a megoldási variációkból az optimális döntések gyakoroltatása.

- *Komplex gazdálkodási feladatok* a harcászati, hadművelleti teljes feladatokhoz hasonlóak. Egy gazdálkodó egység modelljén keresztül, valóságos helyzetbeállítás után összetett probléma megoldása. Itt a döntésen túlmenően a végrehajtás (munkaszervezési jelleggel) gyakoroltatása, illetve a megvalósítás következményeinek nyomon követése is megtörténik. Jól bevált e módszer egyes kiemelt fontosságú, összetett feladatok oktatásánál (pl. egység, illetve alegység gyakorlatok hadtápbiztosítása, gazdasági elemzés egyes területei, a parancsnok hadtáphelyettesi teendők átadás-átvétele stb.). Az utóbbi témában hálótervezéses, elektronikus gépi adatfeldolgozáson alapuló feladatot végeznek a hallgatók. A csapatoktól jövő visszajelzések azt mutatják, hogy e feladatoknál gyakorolt fogások és módszerek a gyakorlatban egyre inkább felhasználásra kerülnek.

- *Gyakorlati munka a csapatoknál* az előbbi gyakorlati módszerek szoros folytatása, betetőzése. A hallgatók a tanszék által megadott időszerű, a helyi sajátosságoknak megfelelő témákban éles helyzetben gyakorlati feladatokat hajtanak végre. E munkában az Akadémián tanult gyakorlatban történő alkalmazását követeljük meg a hallgatóktól a lehetőségeknek megfelelően. A végzett feladatokról írásbeli anyagot készítenek, amely a megfelelő elbírálás után a szigorlatra bocsátás feltétele, illetve ennek értékelése a záróosztályzatban gyakorlati jegyként szerepel.

Az így elkészült tanulmányok színvonala évről évre emelkedik. Hallgatóink így összegyűjtött észrevételeit, meglátásait, javaslatait az érintett egység parancsnok hadtáphelyettesei legtöbb esetben további munkájukhoz jól felhasználják. Kiemelt színvonalú anyagok a tanszéki tananyagbázis fejlesztéséhez egyes részterületekre vonatkozóan több esetben jól alkalmazhatók. A vizsgált területek a legutóbbi időszakban pl. a következők voltak: az egység készletgazdálkodásának felmérése, a szállítások tervszerűségének és gazdaságosságának vizsgálata, kiegészítő gazdaságok eredményessége, beszerzések gazdaságossága, kárhelyzet elemzés, a költségvetési gazdálkodás operatív mutatóinak kimunkálása, hadtáp technikai eszközök javításának és karbantartásának megszervezése.

Hallgatóink e munkájukhoz a csapatoktól és ezek előljáróitól általában minden segítséget megkapnak. Néhány helyen előfordul ugyan a szükséges információk vonakodva történő rendelkezésre bocsátása, leginkább azokról a területekről, ahol nincs tökéletes rend a csapatnál. Ezeknek a parancsnok hadtáphelyettes elvtársaknak be kell látniuk, hogy mi a hibákból is tanulunk és nem ellenőrznünk.

Tanszékünk e megkezdett úton igyekszik a gazdasági vezetőképzés további korszerűsítésére és a munka elvégzésére. További feladatainkat előljáróink utasításai, az Akadémia „Nevelési és Módszertani Irányelvei”-nek követel-

ményei részletesen meghatározzák. Kötelezőnek érezzük kormányunk 1023/1971. (VI. 22.) számú határozatában foglaltak saját viszonyainkra történő alkalmazását, amely szerint:

„A vezetőképzés tartalmát, tematikáját, módszereit mindenkor oly módon kell meghatározni, a tényleges és az utánpótlásra számításba vett vezetők köre, illetve a vállalati nagyságrend szerint eltérő ismeretigény figyelembevételével, hogy azok hatékonyan járuljanak hozzá a társadalmi gazdasági célok és feladatok, illetve a vállalt politikai célok és feladatok megvalósításához. Gondoskodni kell arról, hogy a vezetőképzés a probléma megoldásra irányuló képzés felé tolódjon el. Ahol lehetséges, szorgalmazni kell az aktivizáló oktatási módszerek alkalmazását, a korszerű oktatási eszközök terjesztését”.

A fentiek szellemében tovább erősítjük az elmélet és a gyakorlat összhangját, a hallgatók életre szóló nevelését, fokozni kívánjuk a csapatok tapasztalatainak összegyűjtését és feldolgozását, a gazdasági vezetőképzés legújabb módszereinek kutatását és azok munkánkban történő alkalmazását, ezen keresztül hallgatóink komplex gazdálkodási szemléletének kialakítását.

Az akadémiai képzéssel a permanens képzés követelményeinek megfelelően a katonai-gazdasági vezetőképzés nem zárulhat le. A hadtápszolgálat közép- és felsőszintű gazdasági vezetői részére is szükségesnek látszik a hadseregen belüli *tanfolyamrendszerű továbbképzés szervezett kialakítása*, ahol a szakmai ismeretek továbbfejlesztése, kiegészítése, újra rendezése kell, hogy megtörténjen. Ez megoldható lenne az Akadémián vagy másutt, a személyi és tárgyi feltételek biztosítása után. Megjegyzendő, hogy a népgazdasági vezetők részére a kormányhatározat 5 évenkénti tanfolyam jellegű továbbképzést ír elő.

A *csapatoknál folyó* gazdasági jellegű továbbképzések felfogását és módszereit is célszerű lenne korszerűsíteni. Itt is kerülni kellene a túl sok előadást, a sablonos „kérdés-felelet” konzultációt, az irányítatlan vitákat. Ezek helyett mind nagyobb teret kell biztosítani a kollektív probléma megoldó, gondolkodásra serkentő módszereknek.

A gazdasági vezetők továbbképzésének általános tapasztalatai azt mutatják, hogy egyes oktatási módszerek, az ismeretközlés hagyományos formái helyett egyre inkább előtérbe kerülnek az úgynevezett aktivizáló pedagógiai módszerek. Ezeknek rendkívül sok változata és egymásnak sokszor ellentmondó, de gazdag irodalma van. Példaként egyet emelnék ki az úgynevezett PROVI-ZORG (provizórikus organizálás) módszerét, amelynek alapvető elemeit továbbképzési rendszerünk tökéletesítésére jól felhasználhatnánk. Alap gondolata a továbbképzés munkaszervezési aspektusból történő felfogása, amelyben a résztvevők egy kijelölt gazdálkodó szervnél, éles helyzetben, a rendelkezésre álló időtől függően teljeskörű, vagy részleges probléma megoldást végeznek aktív közreműködéssel, egységes szemlélettel, összehangolt módszerekkel, együttes sikerélménnyel.

A parancsnok hadtáphelyettesek egyik szakmai továbbképzési formája lehetne például magasabbegység, illetve seregestest közvetlen alárendeltjei csoportosításban egy egységénél valamely tényleges problémára irányuló foglalkozás megtartása. A továbbképzésen a külső résztvevők mellett az egység-hadtáp valamennyi érintett szakembere részt venne.

E forma és a résztvevők összetétele hozzájárulhat:

- a helyi sajátosságoknak megfelelő legszínvonalasabb vezetési és munkaszervezési módszerek kidolgozásához,
- a hadtáp személyi állománya összekovácsolásához, azonos gondolkodásmódjának kialakításához,
- konkrét feladatok megoldási lehetőségeinek feltárásához, a megoldandó problémák idejében történő felismeréséhez, rendszerezéséhez.

A továbbképzés lefolyása a teljességre való törekvés igénye nélkül, a következőképpen történhetne:

1. Az egység-hadtáp gazdálkodási tevékenységének, illetve egy kiemelt részterület (pl. szállítások tervszerűsége és gazdaságossága, szolgáltatások helyzete stb.) *áttekintő vizsgálata*. Itt kerülni kell a lényegtelen részleteket, inkább a fő problémákat kiemelni „gyors fényképet” kell elkészíteni. A témától függetlenül előfordulhat, hogy részletes felmérési módszerek alkalmazására nincs lehetőség. A célkitűzés egyébként is az, hogy a legfontosabb területeken fennálló és legsúlyosabb hibákat fedjük fel, illetve azokat szüntessük meg. Igen eredményes lehet e munkában, ha az egységnél a továbbképzést megelőzően gazdasági ellenőrzés, HM Felügyeleti Szemle stb. volt. Ekkor a helyszíni tájékozódást az ellenőrzések észrevételei mint hiteles információk jól kiegészíthetik.

2. Ezután a *kollektív probléma feltárás és koncepció alkotás* következhet. A résztvevők önálló munkája. Eredményessége elsősorban az itt szükséges bevezető előadás gondolatok hatásától, az előadó felkészültségétől függ, aki lehet szakmai előljáró, vagy meghívott külső szakember. A résztvevők a probléma feltárása és rangsorolása után előadják megoldásra vonatkozó javaslatukat, ötleteiket. Lényeges annak ismertetése, hogy az általuk felvetett hiányosság miért probléma, mert ebben az esetben a világos megfogalmazás gyakran megoldásra inspirál. Várható, hogy a problémák jelentős részét a csapat saját maga is fel tudja tárni és a megoldást is ismeri. A fennmaradó területen a külső résztvevők sokat segíthetnek. A „hiányos probléma felvetés” részben az emberi vonatkozások kényesebb témáinál, illetve a saját szakszerűtlen vagy hanyag munka elhallgatásánál várható. Ezek azonban nem maradhatnak rejtve, az áttekintő vizsgálat (illetve az ellenőrzés dokumentumai) a szükséges információkat megadják. A kollektív probléma feltárás a résztvevőket jellemzi és bizonyos mértékben minősíti is.

Az együttes munka, a feltárt hibák, az ok és okozati összefüggések kollektív bírálata, a közös koncepció alkotás, a vezetés egységes és még is komplex gondolkodását alakíthatja ki. Ugyanakkor hozzájárulhat ahhoz, hogy bizonyos alapkérdésekben a résztvevők azonos informáltságot szerezzenek.

3. Végül az egyes megoldási változatok *rendszerezése, értékelése* és a helyi sajátosságoknak megfelelő optimális megoldás kiválasztása kell, hogy következzen.

Ezek az úgynevezett „közös gondolkodás közös gondokon” foglalkozásokon a résztvevőknek alkalmuk nyílna a gazdálkodási munka hatékonyságát növelő módszerek gyakorlására, a tapasztalatok átvételével és átadásával hozzájárulhatnak a közös célok maradéktalan végrehajtásához.

A csapathadkép törzsek feladatai a hatékony és takarékos gazdálkodás megvalósításában

Török Gyula alezredes

Az 1968-ban bevezetett új gazdaságirányítási rendszer megteremtette egy új típusú csapatgazdálkodás folyamatát, s ez a körülmény kedvezően hatott a rendelkezésre álló anyag- és pénzeszközök helyi jellegű, saját hatáskörben történő tervszerű célirányos felhasználására.

E tevékenység a csapatok szintjén már mérhető, a békekiképzés idején a polgári élethez hasonló, a kitűzött kiképzési követelmények és gazdálkodási célkitűzések összehangoltságán, megvalósításán keresztül kifejezhető. Ezért kell már az egységek szintjén is olyan szemléletet és érdekeltséget kialakítani, amely a kiképzési követelmények elsajátítása során nem csak a képzettség, a hadrafoghatóság fokát, hanem az erre felhasznált anyag mennyiségét is figyelembe veszi. A csapatok szempontjából ezért az a hadrafoghatósági szint a leggazdaságosabb, amelynél az adott, illetve elért kiképzési szint a leggazdaságosabb anyagi ráfordítással érhető el, azaz a meghatározott anyagi ráfordítással a védelmi követelmények minél magasabb szintje biztosított.

A csapathadkép törzsekben tehát a kiképzési céloknak megfelelő helyes gazdasági döntésekre és helyes gazdasági kapcsolatokra van szükség. Azt mondhatjuk, hogy a különböző jellegű és típusú mutatók – hadrafoghatóság, gazdálkodás stb. – olyan összehangolt rendszerre van szükség, amely biztosítja a csapatérdek egységét.

A hadtáptörzsek gazdálkodási lehetőségeiktől fogva sajátos jelleggel és tartalommal, de az egység feladatainak megfelelő hatékonysággal irányíthatják és szabályozhatják a gazdálkodási célkitűzések megvalósítását.

Az utóbbi években a különböző közgazdasági fórumokon előtérbe kerültek a hatékonyság elméleti, gyakorlati kérdései és ez fokozatosan teret követel a csapatok gazdálkodási rendszerében is. Ezzel párhuzamosan azonban felmerülhet a kérdés, hogy mérhető-e a csapatok gazdálkodásának hatékonysága és ha igen, milyen pontossággal és módszerekkel. A hadtáptörzsek gazdasági hatékonysága mellett igen fontos szerepet játszik még a takarékoság, s ezen belül a megtakarítások vizsgálata. Mindezen célok elérésére és biztosítására hivatott a hadtáptörzsek állománya és ez teszi szükségessé szervezeti rendszerének és életképességének vizsgálatát, bár a védelmi célkitűzések elérésénél egyes esetekben a gazdaságosság háttérbe szorulhat, de ennek ellenére sem nélkülöz-

heti az életképesség kritériumának jegyeit, melyek csapat szinten az alábbiak lehetnek:

– az életképesség, amely alatt a csapathadtáp törzsek azon tevékenységét vizsgálánk, hogy milyen szinten képes a szükségletek kielégítésére, azt legalább a normák és normatívákban meghatározottak alapján képes biztosítani;

– fejlődőképesnek ítélnénk azt a szervezetet, amely egy-egy kiképzési ciklus végén képes a meglévő, változatlan erővel és eszközökkel a rendszerbe lépő új haditechnika ellátására, személyi állományának képzettségét és szerveztségét megújítani, azt az elért eredmények mellett továbbfejleszteni;

– alkotóképesnek tekinthetnénk azt a szervezetet, amely képes önállóan eredeti technikai, vagy gazdasági, illetve gazdálkodási alkotásokra, fejlődése dinamikus és átlagon felüli ellátási színvonalat biztosít. Ezért szükséges vizsgálni azt, hogy a csapathadtáp szervezésénél fogva miképpen tudja befolyásolni az egységet feladatainak végrehajtására hozott döntésekben és a csapatgazdálkodási érdekek megvalósításában. Mindezek megvalósítása a hadtáp szervezeteknél különböző szintű fórumokon történhet, melyek:

– *parancsnoki*, ahol a kiképzési és gazdálkodási célkitűzések, időszakok összhangjának megteremtése, a meghatározott feladatok rangsorolása és következményeinek felmérése történik;

– *szakmai*, ahol a szakmai kiképzési feladatok, a csapatgazdálkodással szemben támasztott követelmények meghatározása, az élet- és munkakörülmények javítása, ennek érdekében történő információ áramlás (külső, belső) biztosítása, fejlesztési irányok kijelölése, ellenőrzések, elemzések tapasztalatainak értékelése és kicserélése történik;

– *politikai*, a személyi állományra történő politikai ráhatás a gazdálkodási célkitűzések, a csapatgazdálkodás népszerűsítése, ellátások érvényesítése érdekében.

Gazdálkodás hatékonysága és a csapathadtáp törzsek szerkezetének, szervezetének kapcsolatai

A csapatok harcászati feladatai, fegyvernemi sajátosságai, távlati fejlesztési helyzetük szükségszerűen meg kell, hogy határozzák a csapathadtáp törzsek szervezeti formáját, különböző rendeltetésű egységek, sajátos szerkezetű és rendeltetésű hadtápot igényelnek.

Szerkezet változás azonban mindig irányváltozás. A harcoló és a biztosító állomány arányának kialakítása korántsem lehet öncélú, nem jelenthet minden esetben mennyiségi növekedést, a meglévő szakágazatok csoportosításával is a kívánt minőségi szerkezet létrehozható. Nagyszabású szerkezeti változások mellett azonban fontos szerepük van viszonylag rövid idő alatt végrehajtható szerkezeti változásoknak, állománytábla módosításoknak is.

A csapathadtáp szerkezetének változtatása biztosítaná:

- a harcászati anyagi-technikai és egészségügyi biztosítás egységét;
- vezetés-szervezés minőségének, beosztott állomány felkészítésének, kutatások fejlesztésének lehetőségét;

- tervezések egységét, komplexitását, ellenőrzések, elemzések egységét;
- a gazdálkodással összefüggő területek koncentráltóságát, vezetési, döntési jogkörök csoportosítását, az átfedések megszüntetését;
- a személyi állomány, technikai eszközök mennyiségét;
- anyagbeszerzések összevontságát, anyag felhalmozások megszüntetését.

A felsoroltak érzékeltetik, hogy ilyen minőségű szerkezetváltozás milyen pozitív irányú gazdasági kihatásokat eredményezne, s ezt meg is követelné a fegyveres erők fejlesztése. A ráfordítások ilyen hatékonyságú növelése pedig eredményezné az ebből nyert védelmi lehetőségek minőségének, hatékonyságának növelését.

Gazdálkodás, hatékonyság, takarékoság tervezése

A csapathadtáp törzs gazdálkodási tevékenységének fő célja a békekiképzés idején a harcckészültség és a kiképzés hadtápbiztosítása. Éppen ezért a gazdálkodás alapját az egység harcckészültségi, kiképzési feladatai és az adott hadtáptörzs gazdálkodási lehetőségei képezik.

A hadseregben az egységek kiképzési követelményei adottak. Így a hadtáptörzs gazdálkodási célkitűzései is már eleve irányított, éppen ezért minden hadtáptörzsnek érdeke, hogy gazdasági realitásokból kiindulva hozza létre „CSELEKVÉSI PROGRAMJÁT” – „GAZDÁLKODÁSI TERVÉT”, az elkövetkező időszakra. A terv támaszkodjon a már elért eredményekre, tapasztalatokra, azokat őrizze és fejlessze tovább, adottságainknak megfelelően induljanak ki abból, hogy a korábban elért színvonalhoz képest nem kisebbek, hanem nagyobbak a feladatok.

A csapathadtáp törzsek tervezési rendszere így két tervben realizálódna:

1. *Cselekvési program* (2 éves), mely tartalmazza mindazon célkitűzéseket, amelyek meghatározzák az egység és csapathadtáp fejlesztésének irányait, nagyobb anyagi és munkaráfordítást igénylő feladatait, az állományra közvetve, hosszabb távon ható célkitűzéseit, de nem tartalmazza a napi harcckészültséggel és kiképzéssel összefüggő gazdálkodási feladatokat, s így felépítése az alábbi lehetne:

- az egység előtt álló harcckészültségi, kiképzési főfeladatok;
- a csapathadtáp előtt álló gazdálkodási főfeladatok;
- gazdálkodási célkitűzések;
- gazdálkodási feladatok végrehajtásának nagybani meghatározása;
- fejlesztési területek, lehetőségek;
- ellenőrzések jellege, feladatai;
- beszámoltatások;
- együttműködés a pártpolitikai és KISZ-szervezettel.

2. Éves komplex kiképzési és gazdálkodási terv

Tartalmazza a gazdálkodási feladatok időarányos részének részletes kidolgozását, az egység harcckészültségi, kiképzési feladatainak, az ellátás fejlesztésének, a hadtápszolgálat kiképzésével közvetlen kapcsolatban levő feladatokat

és a csapat gazdálkodási feladataira épülve tartalmazná a hadtáptörzs kiképzési követelményeit, meghatározott tárgykör és óraelosztást.

Ezzel a tervezési rendszerrel és formával egyszerűsíténék a tervezés folyamatát, növelnénk a tervek áttekinthetőségét és kiiktatnánk a párhuzamos tervezéseket és nagyobb súlyt helyezhetnénk a napi feladatok tervezésére és irányítására.

Hatékonyaság lehetőségeinek mérése a csapathadtápban

A hatékonyság mérésével kapcsolatban felmerült a kérdés, hogy mérhető-e a csapatok gazdálkodási hatékonysága és ha igen, milyen módszerekkel és mutatószám rendszerekkel? A csapathadtáp törzsben tehát olyan alapvető, egységes mutatószám rendszerre van szükség, amely biztosítja az ellátási rendszerek közötti egyetemes kapcsolat vizsgálatát, melyet a következőkben foglalhatunk össze:

– át kell fogni az ellátási, gazdálkodási rendszer valamennyi területét, hogy az a csapatgazdálkodást folytatók viszonylatában összehasonlítható legyen, így a mutatószámrendszerek az alábbiak lehetnek:

személyi állomány felhasználásának hatékonysága a harcckészültség és a kiképzés területén;

1 főre jutó szolgáltatások növekedésének éves üteme;

beruházások, csapatépítkezések hatékonyságának mutatói;

anyagfelhasználás hatékonyságának mutatói;

takarékosság eredményességének mutatói;

műszaki, technikai, gazdasági újítások felhasználásának mutatói;

technikai eszközök kihasználtságának mutatói.

E mutatók felsorolása azonban a teljességre való törekvés igénye nélkül készült és nem tartalmazza a szakterületek mutatószámait, s ennek kidolgozása nem is lehet egy hadtáptörzs feladata. Egyrészt azért, mert nem ismeri a fegyvernemi sajátosságokból adódó más csapathadtápok gazdálkodási tevékenységének részterületeit, valamint a mennyiségi és minőségi mutatószámok különböző területeken és szinteken más-más jelentőséggel bírhatnak.

A hatékonyság megvalósítása és feladatai

Az egység hadtáptörzs a csapatgazdálkodás terén az elhatározások kivitelezésének végrehajtója, megvalósítója, s ezen a szinten már minden a megvalósulás eredményével, vagy eredménytelenségével jelentkezik.

A népgazdaságban meghonosodott intenzív fejlesztés megköveteli, hogy az egységek, ezen belül a csapathadtáp törzsek a kor szellemének és igényeinek megfelelően, felmérjék a fejlődés lehetőségeit és ennek birtokában meghatározzák a fejlődés irányát. Ez azonban megköveteli, hogy a gazdálkodás területén dolgozó személyi állomány képzettsége megfelelően és megfelelően alkalmazkodjon az új elvekhez, valamint a népgazdaság különböző szféráiban tevékenykedő gazdasági szakvezetők, szakemberek partnereivé vállhassanak. Ez első-

sorban minőségi változást követel, majd ennek birtokában meg kell tanulni a tervezés önállóságát, a döntési jogkörök felelősségét.

A meghatározott gazdálkodási főfeladatokat részterületekre kell bontani és ki kell jelölni a gazdálkodás, ellátás, fejlesztés alapvető követelményeit. A fejlesztési célok érdekében összpontosítani kell a rendelkezésre álló erőket és eszközöket, biztosítani a gazdálkodási tervszerűséget, összehangoltságát. Így a hadtápszolgálat alapvető feladata ésszerű takarékos gazdálkodással, a pénz- és anyagi eszközök célirányos felhasználásával, a belső tartalékok és erőforrások feltárásával, jobb kihasználásával megteremteni és biztosítani a személyi állomány növekvő igényei szerinti folyamatos ellátást.

A megvalósulás érdekében a célkitűzések tisztázása után, illetve az ellátási rendszerek fejlesztésének konkretizálása és kijelölése mellett, a csapathadtáp törzsnek ki kell jelölni azt a gyakorlatilag is alkalmazható utat, amely biztosítaná a gyakorlati megvalósítását;

- a feladatok végrehajtására tervezett vezető és végrehajtó állomány kijelölését, hatékony csoportosítását;

- a feladat végrehajtásának több változatú kombinált kidolgozását, mely biztosítja a választás lehetőségét, a döntések megalapozottságát;

- a meghatározott feladatok rangsorolását, végrehajtás következményeinek felmérését, kihatását a harcükszültségre, kiképzésre és a napi életre;

- a takarékos gazdálkodás megvalósításának reális útjait;

- ellenőrzések típusát, gyakoriságát, értékelés módját;

- a kijelölt feladatokkal összefüggő más területek helyzetét, fejlesztésének lehetőségeit, természetesen ezen kívül számításba vehetők még mindazok a tevékenységek, vagy tényezők, amelyeket az elvi részben megjelöltünk.

Számolni kell azonban olyan gátló körülményekkel, mint a kiképzési és gazdálkodási időszak közötti időbeni eltolódottság, a csapathadtáp lehetőségeinek késői megismerése – így a tervezési lehetőségek csorbát szenvednek –, mely egyes szakterületeken fékezően, vagy esetlegesen túlzott felhasználásokat eredményez. Ezek azonban nem gátolhatják a fejlődés irányát és a tervszerűség figyelembevételével a gazdaságosság és a hatékonyság biztosítását.

A biztosítási, ellátási feladatok mellett fel kell mérni a továbblépés, fejlesztés lehetőségeit és megvalósulás esetén számolni kell annak hatásával más területeken. Így az ételmezési szolgálatnál jogosan fellépő többmenüs étkeztetés igénye megköveteli a konyhablokk rendszer, az éttermi felszerelések felújítását, ez azonban törvényszerűen maga után vonja az ételek minőségének javulását, ezekhez pedig már szorosan kapcsolódik a piacutató tevékenység kiszélesítése, tapasztalatcserék végrehajtása.

A meghatározott feladatok végrehajtási rangsorolásánál mindenekelőtt olyan fejlesztési területeket kell előtérbe helyezni, mely valamilyen formában kapcsolatban van az egység egész személyi állományával, a mindennapi étellel. Így honosodhat meg az MN-ben a vacsora büférendszer és a szabadpolcos szükséglet szerinti fehérneműcsere is.

A hatékonyság megvalósulásának folyamatában a takarékosság a megtakarítások vizsgálata, a csapatgazdálkodásban bevezetett energiatakarékosság, napjainkban megkülönböztetett tartalommal bír, így egyes szolgálati ágak gazdálkodása – üza. szolgálat – meghatározó és jelentős.

Az energiatakarékosság megvalósulásának biztosítására került bevezetésre – repülőzredekknél – a kiképzési feladatok komplex ismeretében a feladatoknak megfelelő repülőgép feltöltési változatok rendszere, mely éves felhasználásban mintegy 250 ezer kilogramm hajtóanyag megtakarítást eredményezett, valamint a haditechnika hadrafoghatóságának időbeni növelését is elősegíti.

A megtakarítások végrehajtása tehát komplexitást és szervezettséget igényel, a különböző szakágak tervezésében, ellenőrzésében. Ezért vált szükségessé olyan élő napi tevékenységet szervező gazdaságossági számvetés, mint az egység és a hadtápszolgálat anyagellátó bázisainak és beszerzési helyeinek térbeni rendszere és csoportosítása, mellyel megnőtt a szállítótér kihasználásának hatékonysága (a rajzos ábra), a rakott futások mutatói, s ezzel párhuzamosan csökken a gépjárművekre eső igénybevételek száma és előbbé vált az elemzések, ellenőrzések hatékonysága e területen, mivel összehasonlítási alapot ad a gimű. menetlevélen elszámolt kilométer mennyisége. Ehhez azonban szükséges a szállítási feladatok időbeni ismerete is.

Összefoglalva a takarékoság és hatékonyság gyakorlati megvalósulásának lehetőségei megvannak a csapatgazdálkodásban, ismertek az alkalmazás területei, már a gyakorlat terén is vannak bőséges tapasztalatok.

Jelentős a csapatgazdálkodásban részt vevő személyek felelősségérzete és szerepe, akiknek személyes irányítása, követelménytámasztása biztosítja a tervszerűség és az önállóság érvényesülését, mint a hatékonyság alapját. Ennek érdekében elő kell segíteni, hogy a csapatgazdálkodás minden területén felszínre kerüljenek a gazdálkodás korszerűsítését és fejlesztését elősegítő tényezők. A körülmények figyelembevételével érdekelté kell tenni elsősorban a gazdálkodás megvalósításában közvetlen érdekelt személyeket, de a teljes állományt is ahhoz, hogy a maguk területén is keressék a takarékoság és a hatékonyság megvalósulását.

Mindezek mellett teremtsék meg azt a gazdasági hátteret, amely a jelenlegi ellátás mellett új eredmények forrását is biztosítja, s további minőségi változást eredményez.

(A melléklet a folyóirat végén található.)

Katonai vasúti szállítások helyzete a „TOKAJ-76” tükrében

Petrák Béla százados

A Katonai Vasúti Szállítások végrehajtásának biztosítására a Katonai Szállítási Utasítás I. rész (Közl. 10.) meghatározza azokat a feladatokat, melyeket a szállítandó csapatok részéről végre kell hajtani ahhoz, hogy a berakástól a kirakó állomásra a csapatok teljes készütségben, időben, a technikai eszközök hadihasználható állapotban beérkezzenek. Ennek megfelelően biztosítani kell:

„- állandó és magasfokú szállítási készenlétet (a személyi állomány, a gépjárművek, a harceszközök és anyagok szabályszerű, gyors be- és kirakásra való felkészítését);

- a szállításra vonatkozó szabályok és előírások pontos betartását;

- a gépjárművek, harceszközök, anyagok vasúti kocsikon való rögzítéséhez szükséges anyagok és eszközök időbeni és normaszerinti mennyiségben történő előkészítését;

- a be- és kirakás, valamint továbbítás ideje alatt a szervezettség és fegyelem biztosítását;

- a be- és kirakó körletben (állomásokon), szállítóvonalakon a szállítás biztosításának körütekintő megszervezését és megvalósítását.”

A fentiek biztosítása érdekében vizsgáljuk meg a szállításban érdekelt magasabbegység, egység törzsének munkarendjét egy változatban.

A szállítást elrendelő parancsnokság kiadja az előzetes intézkedést. Ennek alapján a magasabbegység, e. törzs létrehozza a szállítást szervező, irányító operatív csoportot:

- számvetést készít, pontosít, jelent;

- gyűjti a szükséges adatokat, információkat;

- előzetes intézkedést ad ki a végrehajtandó alegységnek, e.-nek;

- tájékoztatja az alárendeltek.

A szállítási parancs kiadható az előzetes intézkedés után vagy előzetes intézkedés nélkül a feladat függvényében.

A szállítási parancs tartalmazza:

- tájékoztatót az általános helyzetről a szükséges mértékben;

- vasúti szállítás elrendelését, kezdetét;

- biztosított vonatok mennyiségét;
- szállítás ütemét;
- kiutalt szállítmány számcsoportot;
- berakó körletet, berakó állomásokat;
- szállító vonalakat;
- szállítás sorrendjét;
- kirakó körletet, kirakó állomásokat;
- a szállításban közreműködő katonai közlekedési szerveket;
- a harcbiztosítással kapcsolatos intézkedéseket;
- a híradás megszervezését;
- anyagi biztosítás rendjét;
- jelentések, tervek felterjesztésének rendjét és határidejét;
- egyéb szükséges intézkedéseket, rendszabályokat.

A szállítási parancs vétele után a magasabbegység-, egységparancsnok:

- tisztázza a kapott feladatot;
- megállapítja az azonnal kiadandó intézkedéseket;
- időszámvetést hajt végre;
- tájékoztatja a törzset;
- előzetes intézkedést ad ki;
- helyzetmegítélési hajt végre;
- meghallgatja az alárendelt törzs jelentését, majd meghozza elhatározását.

A vasúti szállításra kerülő magasabbegység-, egységparancsnok elhatározásának tartalma:

- melyek a vasúti szállításra kerülő egységek, alegységek;
- biztosított vonatok száma egység-, alegységenként;
- szállítási mód (soros, párhuzamos);
- berakás és szállítás sorrendje;
- berakó körlet, berakó állomások (tartalék Bk. Bá.);
- a szállítási készenlét ideje.

A törzs feladatai:

- a szállítás megszervezését és végrehajtását irányító operatív csoport létrehozása;
- előzetes intézkedés kiadása;
- gördülőanyag számvetés pontosítása;
- összekötötetés felvétele az érintett katonai közlekedési szervekkel;
- berakó körlet, berakó állomások felderítése, berendezése;
- berakási terv és egyéb okmányok kidolgozása;
- összesített jelentés kidolgozása a Pk. részére az elhatározáshoz;
- a magasabbegység, egység szállítási parancsának kidolgozása;
- szállítás végrehajtásának vezetése, irányítása.

A magasabbegység, egység törzs az előljáró parancsa alapján meghozza elhatározását – az egység berakási terve és a katonai közlekedési szervektől kapott információk alapján –, és kiadja szállítási parancsát a végrehajtásban érdekelt egységek, alegységek részére.

A szállítási parancs tartalmazza:

- tájékoztatást az általános helyzetről, a szükséges mértékben;

- a szállítás elrendelését;
- biztosított vonatok mennyiségét szállítmányszámokat;
- a szállítmány parancsnoki közegeinek kinevezését;
- berakó állomásokat („T” Bá-kat), berakások idejét;
- várakozási körleteket, készenléti helyeket;
- az előrevonás idejét, menetvonalát;
- berakás-szállítás biztosításának rendjét;
- anyagi készletek nagyságát, lépcsőzését, az anyagellátás rendjét;
- kirakó körletbe, kirakó állomásra küldendő erők és eszközök megnevezését, előreszállításának rendjét;
- az egység szállításának rendjét;
- az egység pk. tartózkodási helyét (száll. szám.);
- be- és kirakás szabályozó tisztek nevét, működési helyét és időtartamát;
- az együttműködő katonai közlekedési szervek megnevezését az összeköttetés módját;
- a szállítás alatt az összeköttetés rendjét és a vezetés megszervezését.

A szállítmány parancsnok ezek után kijelöli a szállítmány egyéb parancsnoki és szolgálati közegeit. Intézkedése alapján a vasúti szállítás végrehajtására a szállítmány személyi állománya felkészül.

A szállítmány parancsnok a pontosított adatok birtokában felveszi a kapcsolatot a területileg illetékes (Katonai Szállítási Igazgatósággal) KISZ vagy (Vasútállomás Katonai Parancsnoksággal) VKP-val és közösen kidolgozzák a berakási tervet, tisztázzák a felmerült kérdéseket és az egységparancsnoknak jelenti elhatározását a berakás megszervezésével és a szállítással kapcsolatban. Az elhatározást, jóváhagyása után az érdekelt személyi állomálynak kihirdeti.

A szállítások megszervezése és végrehajtása időszakában a csapatoknak, a katonai közlekedési szervekkel folyamatos együttműködést meg kell szervezni és fenntartani.

Az együttműködés rendjét az 1. sz. ábra szemlélteti és ennek figyelembevételével a Katonai Szállítási Utasítás I. rész alapján kell a katonai vasúti szállításokat megtervezni, megszervezni és végrehajtani.

Vizsgáljuk meg egy harcászati gyakorlat keretében végrehajtott vasúti szállítási feladatnál – néhány kérdést kiragadva – hogyan érvényesültek ezek az előírások, az egyes szervezetek, személyek tevékenysége mely kérdésben volt jó, illetve milyen hiányosságok voltak tapasztalhatók.

A Magyar Néphadsereg egyik magasabbegysége „TOKAJ-76” fedőnév alatt harcászati gyakorlatot hajtott végre tartalékos hadkötelesek bevonásával.

A harcászati gyakorlat keretében az érintett csapatok néhány napos összekövácsolás után várakozási körletbe előrevonásra kerültek, ahol felkészültek a támadó harc megvívására. Az előrevonás részben menettel, részben vasúti szállítással került végrehajtásra.

Néhány gondolatban szeretnék foglalkozni az érintett magasabbegység vasúti szállításainak ismertetésével, azzal a céllal, hogy rávilágítsak azokra a problémákra, amelyek a vasúti szállítások megszervezése és végrehajtása időszakában felmerültek. Ezek a nehézségek és problémák esetenként tapasztalhatók más magasabbegységek, egységek vasúti szállításainál is, ezért a cikk megírásával szeretnék segítséget nyújtani azon csapatok törzsei részére, amelyek vasúti szállítások végrehajtását kapják előljáróiktól.

A cikk megírásakor nem törekedtem a részletes elemzésre, csupán néhány kérdést kiragadva szeretném tapasztalataimat közreadni.

Igyekeztem a tapasztalt hiányosságok megszüntetésének módját, lehetőségét is keresni, ezáltal hozzájárulni ahhoz, hogy a vasúti szállítások gazdaságosan, biztonságosan és tervszerűen kerüljenek a jövőben végrehajtásra.

A „TOKAJ-76” harcászati gyakorlat kiemelt, rendkívül fontos feladatként jelentkezett valamennyi résztvevő és közreműködő szervezet, illetve személy részére. Fontosságát elsősorban az határozta meg, hogy döntően a polgári életből behívott személyi állomány, illetve előállított technikai eszköz korlátozott idejű igénybevétele mellett, rendkívül feszített ütemben kellett a személyi állomány összekovácsolását, illetve a harcfeladatot végrehajtani.

A „TOKAJ-76” harcászati gyakorlat vasúti szállításait alapvetően a következők jellemezték:

- a gyakorlatvezetés megszabta a vasúti szállítások befejezésének határidejét, ezt a jó együttműködés eredményeként a csapatok, katonai közlekedési szervek és polgári közlekedési vállalatok minden esetben megtartották;
- a vasúti szállítások megszervezésében és végrehajtásában résztvevő személyi állomány tevékenységét a megfontoltság, lelkiismeretesség, áldozatvállalás felelősségérzet határozta meg, érezhető volt a feladatok sikeres végrehajtására való törekvés;
- a szállításra kerülő csapatok, az összekovácsolás időszakában készültek fel a vasúti szállítások végrehajtására;
- a katonai közlekedési szervek berakó, kirakó körlet parancsnokságokat (BKKP, KKKP) hoztak létre, a vasúti szállítások tervszerű, gazdaságos és biztonságos végrehajtása érdekében;
- a vasúti szállítások alatt esemény, rendkívüli esemény nem történt, a személyi állomány kirívó fegyvelemsértést nem követett el.

A vasúti szállítások megszervezése és végrehajtása időszakában a következő hiányosságok merültek fel:

- a szállítással kapcsolatos tervek többször módosításra kerültek, ennek ellenére a pontosított tervek a végrehajtás időszakában nem bizonyultak realitásnak;
- a be- és kirakás szabályozó tisztek a BKKP, KKKP-vel az együttműködést késve kezdték meg;
- a BKKP, KKKP nem rendelkezett folyamatos összeköttetéssel a magasabbegység törzsével;
- a csapatok az előírt rögzítőeszközökkel általában csak szükségszerűen rendelkeztek;
- a szapatszállítmányok parancsnoki közegei a rakodó állomásokra kirendelt VKP-val a kapcsolatot későn vették fel, a vasútállomásokra a szállításra kerülő technika szervezetlenül vonult be.

A felsorolt hiányosságok kedvezőtlenül hatottak ugyan a minőségi mutatókra, de a feladatok sikeres megoldását alapvetően nem veszélyeztették.

A következőkben rátérek a vasúti szállítások megszervezése és végrehajtása időszakában szabályszerűen alkalmazott, illetve kifogásolható tevékenységek részletesebb elemzésére.

A gyakorlatvezetés az érintett magasabbegység részére intézkedést adott ki, melynek alapján a végrehajtók részére a magasabbegység törzse megszabta azokat a feladatokat, melyek alapján a csapatok felkészültek a vasúti szállítások végrehajtására.

A csapatok részére biztosított idő elegendő volt ahhoz, hogy végrehajtsák azokat a feladatokat, amelyek a vasúti szállítások megszervezéséhez és végrehajtásához szükségesek.

A katonai közlekedési szervek, a csapatok és a MÁV illetékes szervei megkezdték az együttműködést, biztosították a szállítás feltételeit, kidolgozták azokat a rendszabályokat, amelyek betartása a tervszerű, biztonságos és gazdaságos szállítások végrehajtásához szükségesek.

Kidolgozásra került a szállítási terv, a szállítások mindenoldalú biztosításának és a szállításokban résztvevők tevékenységének rendje.

A kidolgozott tervek több esetben pontosításra, módosításra kerültek, ez helyenként feszültségeket okozott, a tervek többszöri módosítása indokolatlan volt, mivel a végrehajtás időszakában az „utolsó változat” szerint, jelentős eltérés mutatkozott az igényelt és felhasznált gördülőanyag, a szállításra tervezett és elszállított technika között.

Véleményem szerint az ilyen hiányosságok kiküszöbölhetők, ha:

- a szállítások tervezésében olyan tiszt is részt vesz, aki rendelkezik mindazokkal az információkkal, amelyek az ilyen tervek készítéséhez szükségesek (hadműveleti tiszt);

- a csapatok a közlekedési szervek részére a tervezéshez szükséges adatokat csak nagybani számvetések alapján biztosítják, ezen adatok pontosítását a szállítások végrehajtása előtt 3-4 nappal hajtják végre és adják át az illetékes szerveknek. Természetesen ennek előfeltétele, hogy a nagybani és pontosított adatok között jelentős eltérés ne legyen (10-15% max.);

- a tervezést végrehajtó törzsen kívül más személyek, törzsek a tervezésbe közvetlenül nem avatkoznak bele;

- szállításra kerülő csapatok és a katonai közlekedési szervek között folyamatos együttműködés van szervezve és fenntartva;

- a szállításra kerülő technikát gondos kiválasztás után, különböző akadályoztatási tényezőket is figyelembe véve határozzák meg és lehetőleg annak mennyiségét nem változtatják.

A katonai közlekedési szervek a nagyobb mennyiségű csapatszállítmány sikeres végrehajtásának biztosítása érdekében közel egy időben történő rakodása és továbbítása irányítására be-, kirakó körlet katonai parancsnokságokat hoztak létre. A gyakorlat bebizonyította ennek szükségességét és helyességét. A „TOKAJ-76” vasúti szállítási koordinálása és eredményes végrehajtása érdekében az MN KSZFI intézkedése alapján felállításra kerültek ezen parancsnokságok.

A be-, kirakó körlet katonai parancsnokságok működési ideje 2-5 nap a feladat méreteitől függően. A készenlét elérési ideje - mint pl. a „TOKAJ-76”-nál is - a rakodások kezdetét megelőző 12 óra. A parancsnokságba általában 3-4 fő ti., 1-2 db szgk. + gk.vez. tartozik, feladata a szállítások koordinálása, a szállítások tervszerű, gazdaságos és biztonságos végrehajtása a kirendelt

VKP-kon keresztül. A „TOKAJ-76” gyakorlat is bebizonyította, hogy általában nem megoldott a folyamatos összeköttetés a magasabbegység törzse és a BKKP (KKKP) között. A be-, kirakás szabályozó tisztek késve jelentkeztek a BKKP (KKKP) vezetési ponton, így az együttműködés csak formális volt. Ezen problémák esetenként veszélyeztetik a BKKP (KKKP) rendeltetésszerű működését, zavarják az operatív irányítás lehetőségét.

Az említett hiányosságok megszüntetése érdekében javasolataim a következők:

1. A szállításra kerülő csapatok törzse a rakodások kezdete előtt legalább 5–6 órával hozzon létre rádió összeköttetést a BKKP (KKKP) és a szállítandó törzs között, és azt a rakodás befejezéséig tartsa fenn. A rádiókészülék olyan teljesítményű legyen, amely az időjárás, terep és a vezetési pontok távolságát figyelembe véve megbízható – esetleg több csatornás – összeköttetést biztosít.

2. A BKKP (KKKP) törzséből egy tisztet összekötő tisztként ki kell jelölni a szállítandó csapat törzséhez, azzal a feladattal, hogy a harcászati-hadművelti helyzetről folyamatosan tájékozódjon, azt a szükséges mértékben térképen rögzítse, a szállítások megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos információkat gyűjtse és meghatározott időközönként a BKKP (KKKP) parancsnokának tegeyen jelentést.

3. A BKKP (KKKP) Pk. azokon a vasútállomásokon, ahol nagyobb letérheltség mutatkozik személyesen vagy törzse útján nyújtson segítséget a kirendelt VKP-nak.

4. A szállított csapatok parancsnoki és ellenőrző közegei a kirendelt VKP tevékenységét segítsék.

5. A kirendelt VKP maximális mértékben vegye figyelembe a csapat-szállítmány parancsnoki közegeinek olyan irányú kéréseit, melyek a harckészültség magas szinten tartását, a szállítmányok mindenoldalú biztosítását szolgálják.

6. A be-, kirakás szabályozó tisztek a készenlét időpontjáig jelentkezzenek a BKKP (KKKP) törzsénél a szükséges okmányokkal, adatokkal és ott kezdjék meg folyamatos tevékenységüket.

7. Valamennyi parancsnok kövessen el mindent annak érdekében, hogy a rakodások harcszerű végrehajtását a szállításokban résztvevők minden esetben biztosítsák. Nagy jelentőségű a szállítások harcbiztosításának megszervezése és feszes végrehajtása.

8. A vasútállomások területére járművekkel bevonulni csak a VKP engedélyével szabad. A tervszerűtlen gk. mozgás akadályozza a rakodások folyamatos végrehajtását. A szállításra kerülő alegységek a szállítmány pk. utasításáig a készenléti, illetve gyülekezési helyeken (körletekben) tartózkodjanak.

9. A rakodó részlegek és a csapatszállítmány parancsnoki közegei a berakások kezdete előtt 24 órával, de legkésőbb 6–8 órával a berakó állomáson az előírt okmányokkal és eszközökkel jelenjenek meg.

A szállításokat végrehajtó csapatok személyi állományát fel kell készíteni a vasúti szállításokra. A felkészítésnek különös jelentősége van akkor, ha a

technika kezelésében, illetve vasúti szállítás végrehajtásában kevesebb gyakorlattal rendelkező személyi állomány vesz részt.

A „TOKAJ-76” harcászati gyakorlaton zömmel a polgári életből behívott személyi állomány vett részt. Az összekovácsolási tervekben szerepelt ugyan a közlekedési kiképzés (rakodási gyakorlat) megtartása, de a csapatok zöme ezt egyéb feladatai miatt nem hajtotta végre. Ez a mulasztás a szállítások alatt éreztette hatását. Több időt vett igénybe a technikai eszközök rögzítése, a rakodások vonatottan voltak végrehajtva a személyi állomány elméleti és gyakorlati ismeretei a biztonságos, balesetmentes szállítások vonatkozásában hiányosak voltak.

A vasút veszélyes üzem, a vágányok közötti mozgást, a technikai eszközök rögzítését, anyagok rakodását szabályzatok, utasítások sokasága szabályozza. Ezen rendelkezéseket a rávonatkozó mértékben minden katonának ismernie kell és be kell tartani. Ezt pedig csak felkészített állománnyal lehet teljesíteni.

A MÁV megfelelően felkészült a „TOKAJ-76” szállítási feladat végrehajtására. Megfelelő műszaki állapotban levő vontató eszközöket és gördülőanyagot bocsátott a csapatok rendelkezésére, intézkedőképes szakközegek kirendelésével és folyamatos együttműködéssel biztosította a csapatszállítványok menetrendszerű közlekedését.

A MÁV képviselői és a katonai közlekedési szervek tisztjei jó munkakapcsolatokat alakítottak ki, ennek is köszönhető, hogy a MÁV kiemelt feladatként kezeli a katonai vasúti szállítások végrehajtását.

A „TOKAJ-76” vasúti szállításai végrehajtásakor a MÁV 96%-os menetrendszerűséget teljesített.

A vasúti szállítások végrehajtása

A végrehajtás időszakában a kidolgozott tervek alapján vezették a BKKP (KKKP) törzsei a rakodásokat.

A rakodások kezdete előtt 4-6 órával valamennyi rakodó állomáson megkezdte tevékenységét a kirendelt VKP.

Az üres szelvények rakodóhoz történő beállítását több helyen akadályozta az a tény, hogy a VKP és a száll. pk. a kapcsolatot késve, vagy egyáltalán nem vette fel. A VKP az összeköttetés hiányossága miatt a kapcsolatot keresni nem tudta, így a szervezett munka végrehajtása maradéktalanul nem volt biztosítható.

A csapatszállítványok parancsnoki közegei kijelölésre kerültek, feladataikat általában ismerték, az előírt okmányokkal rendelkeztek. Az okmányok kitöltése több esetben hiányos, egy-két esetben szabálytalan volt. A feladat végrehajtása alatt ezeket a hiányosságokat folyamatosan megszüntették.

A gépjárművek, harceszközök elhelyezése általában szabályszerűen történt a vasúti kocsikon, a berakás azonban helyenként vonatottan történt meg.

A járművek rögzítésének szabályait a Katonai Szállítási Utasítás I. rész egyértelműen szabályozza. Ennek ellenére a legtöbb problémát a szabálytalan rögzítés okozta. Az ékek, alátétfák mérete, db száma és anyaga a lágvas-huzalok mennyisége, az előírásoknak csak szükségszerűen felelt meg.

Véleményem szerint a csapatoknak a rögzítőeszközöket (alátétfákat, ékeket) harcjárműveken kellene tárolni, hiszen gondos kezelés mellett ezek többször is felhasználhatók, így nagy költségek takaríthatók meg. A járművezetőket anyagilag is felelőssé kellene tenni ezekért, elhasználódás esetén a pótlásukat biztosítani kell. A zárolt járműveknél is nagy jelentőségű ezek megléte, mivel a biztonságos szállításokhoz az előírt rögzítőeszközök elengedhetetlenül szükségesek.

Kerekes járművek szabályos rögzítését

a 2. ábra tartalmazza

Lánctalpas járművek rögzítését

a 3. ábra tartalmazza

A „TOKAJ-76” vasúti szállításainál problémaként jelentkezett a népgazdaságból bevonultatott tehergépjárművek vasúti kocsikon való elhelyezése. 1 db 12,5 m rakfelületű Ks. kocsira csak 1 db gépjárművet vagy 1 gépjárművet és 1 utánfutót lehetett elhelyezni. Ez azt jelentette, hogy a vasúti kocsik csak kb. 65–70%-os kihasználással közlekedtek. Az áthidalással történő rakodáshoz szükséges rögzítőeszközök (vezetőfa) a csapatok birtokában nem volt, így a gazdaságosság nem volt biztosítható minden szállítmánynál. A 4. sz. ábra világosan szemlélteti az áthidalással történő rakodásnál a rögzítés módját.

Az áthidalással történő rakodásnál körültekintően kell végrehajtani azokat a szabályokat, amelyeket a Katonai Szállítási Utasítás I. rész előír.

A lánctalpas járművek mozgásának megszervezése, a berakó helyek megközelítése, illetve a kirakó állomások elhagyása körültekintő munkát igényel. Az utak állagának megóvása ösztársadalmi érdek és feladat. A „TOKAJ-76” harcászati gyakorlat végrehajtásának időszakában érezhető volt az utak megóvására való törekvés. Egy-két esettől eltekintve indokolatlan útrongálás nem fordult elő. A szilárd burkolatú utakon történő átkelés esetén két módszert alkalmaztak:

1. Homokozás.
2. Gumiszőnyeg.

Véleményem szerint a lánctalpas technikával rendelkező csapatok gumiszőnyeggel való ellátása indokolt, mivel ez széleskörűen és gazdaságosan alkalmazható.

Előnyei:

- könnyen szállítható;
- egy-egy feladtnál megfelelő szervezéssel többször is felhasználható;
- az útburkolat védelmét tökéletesen biztosítja;
- az utakon való elhelyezése a polgári közúti forgalmat nem akadályozza;
- kezelését 2–4 fő képes végrehajtani;
- szükség esetén oldal-, illetve keresztirányban a feladat jellegétől függően elmozgatható.

A „TOKAJ-76” gyakorlaton ezt a módszert a csapatok igen előnyösen tudták a feladatok végrehajtásakor alkalmazni.

Az utak homokréteggel való védelme is megfelel a kitűzött cél elérésének, de főleg a szűkös létszám, a harcászati feladatok dinamikus megoldása akadályozza az ilyen módszer körültekintő, gondos alkalmazását. Másrészt a homok átkelőhelyekhez történő oda- és elszállítása rendkívül költséges.

Néhány mondatban szeretnék kitérni a katonai közlekedési szervek a személyi állomány kulturált szállításának megoldására való törekvéseire. A vasúti szállítások alkalmaával fűtött, korszerű személykocsik kerültek biztosításra. A tartalékos állomány hangulatát kedvezően befolyásolta a szállítások alatti kulturált elhelyezési és pihenési lehetőség.

A szállítások mindenoldalú biztosítása alapvetően megszervezésre és végrehajtásra került.

A szállítások harcbiztosítása esetenként nem felelt meg azoknak a követelményeknek, amelyeket az érvényben levő szabályzatok előírnak.

Mind a be-, kirakóállomások, mind a csapatszállítványok harcbiztosításának megszervezése nem kellő körültekintéssel lett végrehajtva. Harchelyzetben ez az érintett csapatoknál létkérdés lehet. E fontos feladat gyakorlása béke időben is szükséges és minden szállításra kerülő kötelék parancsnokának elsőrendű kötelessége. A katonai közlekedési szerveknek is határozottabban kell ezen a területen a csapatokkal együttműködni és közös tevékenységgel ezt biztosítani.

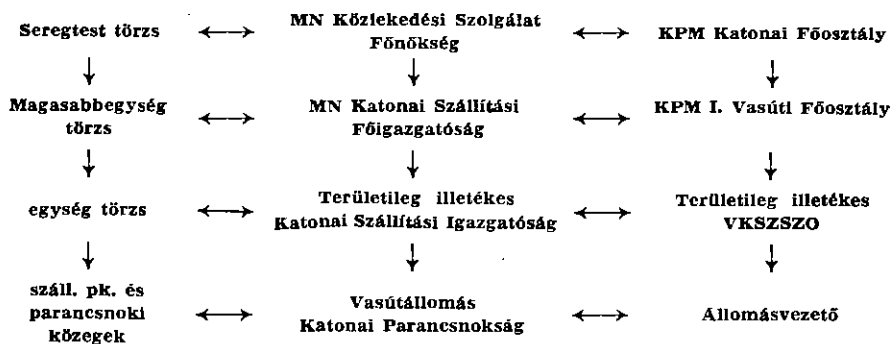
Az elemzés során a hiányosságokat figyelembe véve összegeztem tapasztalataimat. A felmerült hiányosságokat nem elmarasztalásként, csupán okulás céljából vettem fel. A realitáshoz hozzátartozik az is, hogy a hivatásos vezető állomány rendkívül leterhelten, fáradtan hajtotta végre a vasúti szállításokat. A szűk törzseket a tartalékos állomány összekovácsolása rendkívüli módon lekötötte, szinte emberfeletti munkát végeztek azok az elvtársak, akik ezekben a hiányosságokban elmarasztalhatók lehetnének. A célom az, hogy a jövőben ilyen feladatok megaldásához némi segítséget nyújtsak.

Végkövetkeztetésként megállapítható: az említett hiányosságok ellenére mind a csapatok, törzsek, a katonai és polgári közlekedési szervek összességében pozitívan értékelhető feladatot hajtottak végre.

A kiemelt feladatot, annak megfelelő hozzáállással kezelték, meghatározó volt az áldozatvállalás, lelkiismeretes és becsületes munka, a kitűzött célok elérése és a magasabb színvonalon történő végrehajtásra való törekvés.

A gyakorlat ékesen bizonyította, hogy mind a hivatásos, mind a tartalékos személyi állomány mindenkor kész hazánk a Magyar Népköztársaság védelmére, képes azon feladatok megoldására, amelyet pártunk és kormányunk a fegyveres erők elé állít.

*A csapatok, katonai közlekedési szervek együttműködése
(egy változat)*

Megjegyzés: A csapatok és katonai közlekedési szervek között a híradást (rádió, rádiórelé) a csapatok erőivel és eszközeivel kell biztosítani.

1. sz. ábra

(A 2., 3. és 4. sz. ábrák a folyóirat végén található.)

„A vegyivédelmi mozgó ellenőrző-javítórészlegek munkájával kapcsolatos tapasztalatok a hátországvédelmi csapatoknál”

Zámbó B. Endre mk. alezredes

Az MN HÁVP funkcionálása óta eltelt időszak lehetővé teszi, hogy az irányítása alá tartozó csapatok vegyivédelmi műszaki-technikai kiszolgálásáról, a 2. számú vegyivédelmi műszaki szemlék tapasztalatairól véleményt adjunk. Tesszük ezt annál is inkább, mert a témával kapcsolatban több ponton érintkező határfelületeket képező (pl.: tárolási, készletezési, feltöltési, szállítási, ellenőrzési stb) feladatai vannak a hadtápszolgálat vezetőivel, képviselőivel.

A cikk keretében egy megközelítő, és nem túlzottan részletezett képet szeretnénk nyújtani a vegyivédelmi mozgó ellenőrző-javítórészleg munkájának sokrétű és változatos tervezéséről, szervezéséről, valamint végrehajtásáról. Rámutatnánk részben azokra a problémákra is, amelyek felszámolása, vagy megoldása az említett szakmai részterületen végzett további munkánk tartós sikerének (eredményességének) kiindulása lehet.

A továbbiakban a mozgó ellenőrző-javítórészlegek:

- működésének szükségességéről, meghatározóiról és feltételeiről;
- ténykedésének tervezéséről és előkészítéséről;
- gyakorlati munkájának lefolyásáról; és
- munkájuk értékeléséről

fejtjük ki mondanivalónkat.

A mozgó ellenőrző-javítórészlegek működésének szükségességéről, meghatározóiról és feltételeiről

A hátországvédelmi csapatok közvetlen és közvetet vegyivédelmi szakirányítási feladatainak végrehajtásában a mozgó ellenőrző-javítórészlegek megkülönböztetett helyet foglalnak el. Ez részben az alárendelt és a szakirányítás alá tartozó csapatok területi elhelyezkedéséből, részben az állandó – és a rövidkészenléti idejű csapatok, szervek vegyivédelmi szakmai feladataiból adódik. Hozzájárul mindehhez még az is, hogy a vegyivédelmi szakanyagok döntő többsége a kijelölt raktárbázisokon kerül tartós tárolásra, szakmai mű-

szaki-kiszolgáló állomány nélkül, vagy csökkentett műszaki-kiszolgáló állománnyal. A szakanyagok hadihasználhatóságáról, komplettiségéről, karbantartottságáról, továbbá a vegyivédelmi gépek és szakfelépítmények technikai átállásáról, viszont kizárólag csak a műszaki szemlék adják a legátfogóbb (de ugyanakkor a részletekre is kiterjedő), legmegbízhatóbb és legelfogadhatóbb (megalapozott) információkat. Tekintettel arra, hogy a műszaki szemlék a tárolási, az anyagmozgatási (pl.: az együtt tárolhatóság, a felesleges anyagleadás, a vételezés) helyzetre vonatkozó kérdésekre is kiterjednek, így a hadtápszolgálat közvetlen, vagy közvetett érdekeltsége már jobban belátható.

A mozgó ellenőrző-javítórészleg (mozgó vegyivédelmi javítóműhely) időszakonkénti feladatait a vegyivédelmi szakmai utasítások rögzítik, amelyek végrehajtására kötelezettek. Működésük szükséges azonban még a tekintetben is, hogy a műszaki kiszolgálás, a javítás helyi körülményeire, lehetőségeire, vagy azok kizárólagos központi utaltságára, a javító-alkatrészegység készletek mennyiségi és tartalmi elégségességre, vagy megváltoztatására tájékoztatást kapjunk.

A rendszeres működés szükségességét indokolja továbbá az is, hogy minél több megbízható adattal rendelkezünk a periódikusan (évenként) ismétlődő tervezéshez. Ezzel mintegy előre érzékeljük a várható műszaki-kiszolgálási igényeket, s átgondoltabbá tehetjük a rendelkezésünkre álló mozgó ellenőrző-javítórészlegek területi és időbeni alkalmazását.

A mozgó ellenőrző-javítórészlegek működését alapvetően a mindenkor objektívan ható tényezők határozzák meg, azonban a szubjektív tényezők sem hányoznak.

Objektíven ható tényezők:

- az ellenőrző-javító körutakra rendelkezésre álló naptári idő;
- az éves központi feladatok;
- a műszaki-kiszolgálásra bejelentett (tervezett) igények;
- a személyi és technikai feltöltöttség;
- ellenőrzési és javítási kapacitás (norma).

A szubjektív tényezők azonban már nem foglalhatók ilyen egyértelmű csoportosításba, mivel azok az objektíven ható tényezőkön keresztül éreztetik hatásukat. Ilyen lehet például az *átgondoltság*, vagy *megalapozottság* tényezője. A feladatok meghatározásánál ezek a logikus időrendiség mellőzésében, vagy a személyi és technikai feltöltöttségből eredő teljesíthetőségek figyelmen kívül hagyásában, vagyis a fölé-, az alá- és a rátervezésekben jelentkezhetnek. A végrehajtásban pedig ideges kapkodást, feszültséget, feleslegesen ismétlődő pluszmunkát, vagy éppen a nemkívánatos lazaságot eredményezhetik.

A mozgó ellenőrző-javítórészlegek eredményes működése sok feltételtől, illetve tényezőtől (azok összehangoltságától és együttes hatásától) függ. Ezek közül a következőket emeljük ki:

- a részlegvezető (parancsnok) szakmai ismeretei, tapasztalata, személyisége;
- a szakjavító állomány összetétele és előképzettségi szintje;
- a szakjavító állomány szakmai gyakorlati tapasztalatai;
- az általános és speciális rendeltetésű ellenőrző-, illetve javítóeszközök, felszerelések technikai állapota és korszerűsége;
- az ellenőrzés-javítás munkakörülményei;
- az elszállásolás és étkeztetés.

A felsorolásból kitűnik, hogy ez valóban nem tartalmazza az eredményes működést biztosító valamennyi feltételt. Ennek ellenére úgy ítéljük meg, hogy ha csak a felsorolásban szereplő feltételeket tesszük kedvezővé, már akkor jelentős előrelépést tettünk a műszaki szemlék sikeres végrehajtása érdekében.

Természetesen azt is meg kell mondanunk, hogy a kedvező feltételek megteremtése, létrehozása terén még sok a tennivalónk. Például az elszámolás és étkezés biztosítását – mint feltételt – vizsgáljuk meg egy kicsit részletesebben. A raktárbázisaink helyzete eléggé közismert, vagyis ott a szakjavító állomány épületeiben pihenésre történő elhelyezés, főtt-étellel való napi egyszeri étkeztetése (honvédségi, vagy üzemi konyhai áron) nem, vagy csak esetenként és igen sok utánjárással biztosítható.

Az ellenőrző-javítórészleg általában 6–8 fő, vagy ennél kevesebb. A probléma megoldását jelenthetné egy „ALFÖLD” típusú lakókocsi vontatmánykénti rendszeresítése. Ezáltal időszaktól, helytől, távolságtól függetlenül a részleg elhelyezése, pihentetése, tisztálkodása, sőt a melegétellel való – legalább napi egyszeri – étkeztetése is megnyugtató megoldást nyerne.

Szintén érdemes a részlegvezetővel kapcsolatos feltételt boncolgatnunk. A tapasztalatok azt mutatják, hogy kellő számú, felkészült és gyakorlati tapasztalattal rendelkező részlegvezető kiválasztása nem mindig sikerül. Részben azért, mert vagy a szakmai felkészültsége, vagy a kellő tapasztalata hiányzik, részben azért, mert a rendszeres szolgálati út (havi 10–12 nap, vagy ennél is több), a felelősség és a viszonylag alacsony illetmény kategória nem teszi vonzóvá ezt a beosztást. A jelentkezők közül választási lehetőség mivel tehát nem nagy, így előfordul, hogy nem a legjobb felkészültségű és a legkedvezőbb személyi adottságokkal rendelkező egyén kerül ebbe a beosztásba. Ahhoz, hogy ezen feltétel kedvezőségét létrehozzuk és biztosítsuk, mind az előkészítés, mind a feladatvégrehajtás időszakában gyakori segítő ellenőrzésekkel formáljuk a beosztást betöltőt, a követelményeknek minden tekintetben megfelelő részlegvezetővé.

A feltételek közül még egyet részletesebben vizsgáljunk meg, mert a tapasztalatunk az, hogy ennek jelentőségét nem az azt megillető helyen kezelik. Ez tulajdonképpen nem más, mint a szakjavító állomány szakmai gyakorlati tapasztalatainak figyelemmel kísérése. A sorállományú szakjavító katonák havi kiképzését, illetve továbbképzését a kiadott szakmai program meghatározza. A kiképzés rendszeresen végrehajtásra is kerül. Ennek keretében azonban nem, vagy csak elvétele kerül feldolgozásra, elvi alátámasztásra – a kiképzők által – az előző ellenőrző-javító körút kapcsolódó, vagy aktuális szakmai problémái, észrevételezései, következtetései esetleg a ténymegállapításai. Pedig ezek segítenék legjobban elő a szakjavítóknak a nemtudástól a tudáshoz, a kevésbé pontos tudástól a megbízható, a kombinatív képes tudáshoz, a bizonytalankodástól, a magabiztossághoz való eljutását. A szakkiképzési program tartalmi előírásai ugyanis nem dogmák, hanem olyan témakeretek, amelyek nem nélkülözhetik a gyakorlat megerősítő visszahatását, és csak ebben az esetben van érdemi, ismeretfejlesztő jelentőségük a szakjavítók számára. Amennyiben viszont a gyakorlati tapasztalat változtatást sürget a havi kiképzések tartalmában, úgy ezt vonakodás nélkül meg kell tenni, hisz a szakjavító sorállományt a ma elméleti és gyakorlati munkáján keresztül, a holnap feladataira is felkészítjük.

A felhozott példák vizsgálatából – a további elemzésektől eltekintve – belátható, hogy a mozgó ellenőrző-javítórészlegek működésénél a kedvező feltételek létrehozásában és folyamatos fenntartásában van a legtöbb tennivalónk, hogy az eddigi eredményeinket még pozitívabbá tegyük.

A mozgó ellenőrző-javítórészlegek ténykedésének tervezése és előkészítése

A mozgó ellenőrző-javítórészlegek tevékenységét gyakorlatilag az a központi terv határozza meg, amelyet évenként a parancsnokság vegyivédelmi osztálya készít el és jóváhagyás után (a januári hónapban) kiadásra kerül a végrehajtó intézet felé.

A tervben meghatározott feladatokat az intézet szakági felelőse ellenőrző-javítórészlegekig lebontja, és az intézet éves (vagy időszakos) naptári tervébe beállítja, mint 1., 2., 3., n számú vegyivédelmi mozgó ellenőrző-javító-körút. A részlegek előkészítésére, felkészítésére vonatkozó közvetlen feladatokat pedig a heti (kétheti) részletes kiképzési tervekben határozza meg.

A következőkben mind a tervezéssel, mind az előkészítéssel kapcsolatos munkát írjuk le részletesebben.

A tervezést minden alkalommal megelőzi az adatgyűjtés és a szelektálás. Ennek keretében vesszük figyelembe a felterjesztett, műszaki-technikai kiszolgálásra vonatkozó igényeket, az előző műszaki szemlék tapasztalatait, a rendelkezésre álló naptáriidőt, a kiképzett szakállományt és a felszereltséget. Az adatgyűjtéshez a szakmai előjáró azon meghatározásait és elvárásait, továbbá a parancsnokság azon feladatait, amelyek igénylik, esetenként szükségessé teszik a műszaki szemle végrehajtását, kiemelten kezeljük. Az adatgyűjtés tehát azokból az objektíven ható tényezőkből táplálkozik, illetőleg azokra épül, amelyek a részlegek működését alapvetően meghatározzák. A szelektálást is ezek figyelembevételével hajtjuk végre.

A műszaki tervezésnél kezdetben az jelentette a legtöbb gondot, hogy az ellenőrző körutakra, egy viszonylag egyenletes havi leterheltséget tudjunk kialakítani. Ezt áltál oldottuk meg, hogy a csapatokat, intézeteket és szerveket sikerült olyan önálló csoportokba összehozni, illetve ezeken belül annyi körutat kialakítani, ahol a munka leterheltség közel azonos havi időintervallumot igényelt. A munkánk lényege itt arra irányult, hogy a szakanyag típus-csoportokra (pl.: egyéni vegyivédelmi eszközök, csapatmentesítő eszközök stb.) mennyiségi meghatározásokat végezzünk minden önálló csoportnál. A kapott számadatokat táblázatba foglaltuk és összevetettük az ellenőrző-javítórészlegek napi teljesítőképességével (napi 8 tiszta munkaórát véve alapul). Ez arról győzött meg bennünket, hogy a jelenlegi viszonyainak (a szervezeti keretektől, a létszám viszonyokból stb. adódó problémák) között a tömeg vegyivédelmi szakanyagok (pl.: csapatgázálarc, összefegyvernemi védőkészlet) és a csomagolt mentesítő anyagok tételes ellenőrzésénél, csak szűrőpróbaszerű ellenőrzéseket (bevizsgálásokat) tudunk végrehajtani. A nukleáris műszerek, a vegyivédelmi gépek, szakfelszerelések és az egyedi (speciális) szakberendezések vonatkozásában pedig, a meglevő teljes mennyiséget ellenőriztethetjük. Továbbá átgondoltuk azt is, hogy a műszaki szemle során mely szakanyagokra hajtassunk végre helyszíni javítást.

Beláttuk, ebben mindig az játszik meghatározó szerepet, hogy az ellenőrzött csapat feladatai megoldásában mely vegyvédelmi szakanyagtípusok nélkülözhetetlenek, vagy jelentősen befolyásolók. Általánosan kialakult gyakorlat, hogy a tömeg vegyvédelmi szakanyagok helyszíni javítását (elegendő cserekészlet és tartalék alapján) nem szorgalmazzuk, de a bejelentett, erre vonatkozó igények alapján elrendeljük. A helyszíni javítást egyébként valamennyi műszerre, szakfelszerelésre, vegyvédelmi munkagépre kiterjesztettük.

A részletesen elmondottakat összegezve az 1. számú táblázat mutatja be, eltekintve a pontos megnevezések és számszaki adatok felsorolásától.

A tervezés további feladatainak tartottuk annak megvizsgálását, hogy a részlegek igénybevétele a valóságban hogyan is alakulhat. Erre olyan táblázatot készítettünk, amelyben a csoportosításnak megfelelően feltüntettük a csapatokat és a raktárbázisait. A részlegek napi kapacitása és az ellenőrizendő szakanyag mennyiség alapján meghatároztuk a várható munkanapok számát, amelynek összege megadta a csoport összmunkanapját. Egy körútra számítható havi 10–12 naptári nap alapján, a csoport körútjának számát, a megteendő útvonal szerint a felhasználásra kerülő kilométert tudtuk megtervezni. Ennek érzékeltetésére a 2. számú táblázaton mutatunk be egy részletet.

Az érdemi tervezés, az elvégzett feladatok alapján, tulajdonképpen meg-alapozottságot nyert, s ezt követi az intézkedés elkészítése a végrehajtó felé. Az intézkedés szöveges részében meghatározzuk:

- a műszaki szemlék szervezésére vonatkozó feladatokat;
- a műszaki szemle végrehajtási követelményeit;
- az ellenőrzött csapatokkal való együttműködést;
- a visszajelentési (tájékoztatási) kötelezettségeket.

Az intézkedés mellékleteként – táblázatos formában – adjuk meg a körutak számát és az ezekhez tartozó csapatokat, a végrehajtás tárgy hónapját és a munkanapok számát. Ugyancsak táblázatban adjuk meg azoknak a szaktechnikai anyagoknak (eszközöknek) a készlet számát, amellyel az ellenőrzésre kerülő csapatok el vannak látva (a tömeg vegyvédelmi szakanyagokra és a fogyó hadianyagokra ezek nem vonatkoznak).

Az intézkedés jóváhagyása után, annak kiadásával egyidőben tájékoztatjuk (ügyiratban, vagy távmondatilag) valamennyi érintett csapatot (intézetet, szervet) a 2. számú vegyvédelmi műszaki szemléről, meghatározva a csapat azzal kapcsolatos feladatait, a szemle tárgy hónapját és időintervallumát (pl.: szeptemberben 4 naptári nap).

A tervezés konkrét stádiuma ezzel lezárult és következik a szervezési folyamat. (A folyamat elnevezést, vagy megnevezést találjuk itt célszerűbbnek a feladatok helyett, mivel minden egyes körút szervezése új részfeladatok megoldását jelenti, magába foglalva az előző körút tapasztalatait is, és ez mindaddig tart, amíg az egészévre, vagy kiképzési időszakra meghatározottak maradókéntalan végrehajtásra nem kerültek.)

Az intézkedés kiadása és a csapatok tájékoztatása után a szervezési folyamat tulajdonképpen két területen indul meg, szinte egyszerre. Egyik területen a részlegek felkészítése, a másik területen a műszaki szemle előkészítése folyik. Az előző a részleget kiküldő intézetnél, az utóbbi a csapatoknál történik.

Az előkészítés, illetve a felkészítés részfeladatok sorozatából álló munkafolyamat, amelynek leírását (előírásait) az 1975-ben 589 kltsz.-on kiadott

„Ideiglenes segédlet a vegyivédelmi anyagi-technikai biztosítási feladatok végrehajtásához” pontról-pontra tartalmazza, ezért ezek részletezésével itt nem foglalkozunk. Tapasztalatunk azonban az, hogy a szakági anyagfelelősök egy része, a megbízott anyagfelelősök túlnyomó többsége nem ismerte a vegyivédelmi műszaki szemlével kapcsolatos teendőket, így az előkészületek sem lehettek kifogástalanok. A szervezési hiányosságok viszont kedvezőtlenül befolyásolták a végrehajtást, amely a szakfeladatok elnagyolását (pl.: oxigénlégző készülékek, speciális laborfelszerelések ellenőrzése elmaradt) és a pontatlan visszajelzéseket (téves információkat) eredményezte. Az kétségtelen, hogy a közel százas nagyságrendű vegyivédelmi szakanyagfeleség műszaki kiszolgálására, szabályos tárolására, máról-holnapra nem lehet felkészíteni egy általános katonai alapképzéssel rendelkező raktárvezetőt. Ez azonban nem lehet hivatkozási alap arra, hogy a műszaki szemle előkészítését – szakmai ismeretek hiányában – ne a megfelelő eredményességgel hajtsák végre. A probléma megoldását abban látjuk, hogy a raktárvezetők évenkénti szakmai továbbképzésének keretében visszavisszatérjünk a vegyivédelmi szakkérdésekre, s így fokozatosan, de egyben folyamatosan is, megszünetetjük azokat a buktatókat, amelyek az eredményes végrehajtást gátolják. A hadtápszolgálat egyetértését és segítőkészségét bizonyítja, hogy a raktárvezetők továbbképzési programjában, igényük szerint 3–4 órát biztosít erre a célra. Ennek eredményeként már sikerült lényeges előbbre lépést tennünk, s az előkészítésre vonatkozó feladatok végrehajtása egyre gördülékenyebbé teszi a műszaki szemlék lefolytatását.

A szervezési feladatok kölcsönös egyeztetését (a csapat és az intézet egymás között), valamint a szervezés egész folyamatát minden bizonnyal jól segíti. „A vegyivédelmi mozgó ellenőrző és javítóműhely munkájának megszervezése és irányítása” című cikk (megjelent a Honvédségi Szemle 1975/12. számában), amely a feladatok tételes kifejtésével a gyakorlati magvalósításokra ad hasznosítható útmutatásokat (utalásokat).

A mozgó ellenőrző-javítórészlegek szakmai felkészítésére és a körutak előkészítésére vonatkozó tapasztalataink egyre kedvezőbbek. Az intézet katonai és szakági vezetése összehangoltan és célirányosan, az intézet egyik főfeladataként oldja meg a szervezési folyamatból adódó teendőket. Ma már azon az úton haladnak, hogy a műszerekről, a szaktechnikai felszerelésekről, az automata, vagy félautomata berendezésekről önálló szerviz-lapokat fektetnek fel, amelyek segítségével (az eddigi ellenőrzési, javítási, hitelsítési, beszabályozási stb. bejegyzések alapján) jó közelítésű következtetést tesznek a várható szaktevékenységre, az elviendő javítóegységkészletekre, az ellenőrzések, a javítási technológiák ismereteinek felelevenítésére. A részlegvezetők már nagyon jól tudják, hogy a gyakorlati végrehajtás sikeressége a felkészítés minőségétől, átgondoltságától jelentősen függ, ezért a szervezési folyamat alatt törekednek az alapos munkára.

A részlegek közvetlen felkészítéséhez ugyan nem tartozik, de ezúton is szeretnénk véleményünknek hangot adni, hogy a részlegparancsnokok vonakodnak bizonyos pénzösszeget (pl.: 1000,- Ft) mint készpénzhitelt magukkal vinni. (Tudomásunk szerint a pénzügyi utasítások és intézkedések erre lehetőséget biztosítanak.) Pedig nem egyszer előfordult, hogy a tömitőanyag, vagy néhány alkatrész a javítóegységkészletből elfogyott, s bár valamennyi a kereskedelemben megvehető lett volna, mégis az intézetből kellett mindazt kiszállítani, hogy

a feladatot befejezzék. A kérdésselvetés másik oldala pedig az, ha bármely javítóműszer, vagy berendezés meghibásodik, úgy ennek megjavítására (pl.: GELKA, vagy Finommechanikai Ktsz. útján) csak azért nincs lehetőség, mert akkor és ott a részlegvezetőnek, a szükséges pár száz forint nem áll rendelkezésére. Ennek megnyugtató rendezése szintén egy olyan részterület, ahol az előbbrelépés, csak a további átgondolt munka eredményeként jöhet létre.

A szervezési folyamat területeiről és néhány fontosabb kérdéséről adott áttekintésből jól érzékelhető, hogy az idetartozó időszakos, vagy meg-megismétlődő tevékenységek jelentősége, nem engedheti meg azok elhanyagolását, felszínes kezelését.

A gyakorlati munka lefolyása

A mozgó ellenőrző-javítórészleg a szakmai feladatát tulajdonképpen csak abban az esetben kezdhetné meg az adott helyszínen, ha ott az előírt (meghározott) előkészületek megtörténtek. A valóságban viszont előfordul – a szakmai hozzáértés hiányára hivatkozva –, hogy az előkészítés elmarad, a szükséges segédmunkaerő nem biztosított, és a raktárvezetőn kívül nincs senki, aki a részlegnek segítséget nyújtana. Ebben a helyzetben óhatatlan, hogy a részleg tevékenysége – a rendelkezésre álló munkanapok miatt – csak a legfontosabb részterületekre (pl.: a nukleáris műszerek, a vegyivédelmi gépek, szakfelszerelések ellenőrzésére) irányul, vagyis az átfogó ellenőrzés elmarad.

Természetesen ez sem a csapatnak, sem az ellenőrzőnek nem lehet kedvező. Részben azért, mert a raktározott anyagok tényleges technikai állapotáról, készletezettségéről, a bekövetkezhető változásokról, a haladéktalan tennivalókról elégséges és meggyőző információkat nem szerzünk; részben azért, mert a csapat törzsében, a szakanyagfelelősben – a tények feltárásának és az észrevételezések hiányában – kimondva, vagy kimondatlanul, hamis meglegedettséget keltetünk.

Szeretnénk nagyon világosan és egyértelműen tisztázni, hogy a 2. számú vegyivédelmi műszaki szemle lefolytatása nem vegyivédelmi anyagmozgatás, nem vegyivédelmi anyagkarbantartás, nem szakmai konzultáció, hanem műszaki-technikai ellenőrzés, helyszíni javításokkal egybekapcsolva. Ha a műszaki szemlét tehát nem így fogjuk fel, akkor annak lefolytatásától sem várhatunk kedvező eredményt.

Gyakran tapasztaljuk azt, hogy a részlegek munkájával kapcsolatos érdeklődés tanúsítás elmarad a szakági anyagfelelősök és a megbízott anyagfelelősök részéről. Ilyenkor nem azt hiányoljuk, hogy nem kellő intenzitással, szinte lépésről-lépésre utasítgatják a részlegvezetőt, vagy a szakjavítókat munkájukban, hanem azt, hogy a részükre is fontosat, hasznosat, vagy éppen megtanulni valót nyújtó ellenőrzést nem érzik magukénak. Pedig a GSzP akkumulátorok kezelése (töltése, kisütése), a laboratóriumok készletezettségének megállapítása, a speciális vegyivédelmi berendezés üzembehelyezése nem egy gyakori esemény a tartós tárolású szakanyagoknál, vagyis sok gyakorlati ellenőrzési fogás el-sajátítható, amelyek más alkalmakkor hasznosíthatók. Különös figyelmet kellene arra fordítani például, hogy a törzskönyvekbe a bejegyzések pontosan kerüljenek be, hisz a bejegyzések mind az eszközről (műszerről, berendezésről, szakgép-járműről), mind a végrehajtott ellenőrzésről hű képet kell, hogy adjon.

A gyakorlati tevékenység befejező része a jegyzőkönyv készítése. Hangsúlyozzuk, hogy a jegyzőkönyvet okmányként kell kezelni, s megőrzése a következő 2. számú műszaki szemléig szükséges. A jegyzőkönyv fontossága ellenére, azonban nem minden csapatnál kerül megőrzésre. Az évenkénti, vagy két-évenkénti szemlék, így alig-alig épülhetnek az előző megállapításokra, tapasztalatokra. Enélkül viszont a középtávú előterjesztések, tervezések nem lehetnek eléggé megalapozottak.

A jegyzőkönyv minden esetben három példányban készül. Ebből egy példányt (1. sz. pld.) az MN HÁVP vegyivédelmi osztálya, egy példányt (3. sz. pld.) az ellenőrző részleg kap, és egy példányt (2. sz. pld.) a csapatnál marad. A jegyzőkönyv a lefolytatott szemle számszaki adatait (miből – mennyit), és szöveges formában a megállapításait tartalmazza. A jegyzőkönyvet a pk.-i záradék fejezi be, amely az ellenőrzött csapatparancsnok (vagy helyettese) véleményét, teendő intézkedését tartalmazza.

A jegyzőkönyvvel kapcsolatban még fel kell hívunk arra a figyelmet, hogy az abban tett megállapodások némelyike (pl.: a selejtítésre, cserére tett javaslatok) még nem tekinthető lerendezettnek a szemle befejezésével. Ezért a jegyzőkönyv ezekhez csak kiindulást jelent, de a további eljárásokat leértékelés, káreljárás, selejtítés stb.) a csapatnál kell végrehajtani, és a szükséges jelentéseket, igényeket ezzel kapcsolatban a szakmai előljáráshoz kell felterjeszteni.

A feladat-végrehajtás értékelése

Az egyik legfontosabb feladatunk – az egész kérdéskomplexumon belül –, hogy a beérkezett jegyzőkönyveket elemezzük, értékeljük, illetve ennek alapján a szükséges intézkedéseket megtegyük.

A jegyzőkönyvek szakmai adatainak elemzett értékeléseiről grafikont vezetünk – havi időintervallumokban –, amelynek segítségével kimutatható, hogy a tárgyhónap befejeztével, mely főbb anyagféleségekből mennyi az ellenőrzött, a meghibásodott, a javított, a cserére, a selejtítésre javasolt. Egy másik grafikonon pedig $\%$ -os arányban vetítjük ki mindezt, az összkészlethez viszonyítva. A műszaki szemlék befejeztével ezekből a grafikonokból sok hasznos előrejelzés olvasható le. (Pl.: a selejtítés számértékéből, illetve a $\%$ -ából az anyagok öregedésére, tárolási, karbantartási, ellenőrzési problémákra; a cserékből a szavatossági idő lejártára, a szakmai hozzáértésre, széria problémákra; a javításokból a kezelés elsajátítására, az ellenőrzések rendszerességére, alaposságára, gyakori típushibákra, különböző alkatrészek beszerzésére stb. következtethetünk.)

Az intézet vegyivédelmi javító alosztályvezetője viszont, a kitöltött szervizlapok alapján készíti a grafikont. Ebből szintén szemléletessé válik, hogy adott eszköztípusok hányada hibásodott meg, illetve egy másik grafikonból a jellegzetes hibák gyakorisága hogyan alakul. Így megközelítően pontos előrejelzések állíthatók össze a várható alkatrész fogyasztásról, az adott eszköztípus további rendszerben tartásának műszaki és költségvetési problémáiról, az intézet bázisán végrehajtható javítások folytonosságáról.

Amennyiben a grafikonokból, egy ötéves időintervallumra, majd összesítést készíthetünk, úgy annak már egy tervidőszak előkészítésében perdöntő hatása is lehet az alkatrészigények, gyártásfelújítások, rendszerbentartások stb.

meghatározása szempontjából. Ugyanakkor a grafikonokból, bizonyos közvetett következtetések is levonhatók a szakjavító állomány kiképzésének és továbbképzésének célirányosabbá, hatékonyabbá tételére.

Befejezésként – a tárgyalt témában – nem tartjuk célszerűnek egy végleges összegezést adni, hisz tapasztalataink mintegy három év anyagára támaszkodnak, így a részletkérdések még nem kristályosodhattak ki. Bizonyos megnyilvánulások és előrejelzések viszont arra engednek következtetni, hogy:

- a műszaki-technikai kiszolgálás fontosságát mindjobban értik és érzik a csapatoknál;

- a vegyivédelmi anyag és eszköztípusokban a helyszíni és az intézet bázisán történő javítások növekvő tendenciájúak;

- a megnövekedett ellenőrzési és javítási igények kielégítésére a jelenlegi műszaki-technikai kapacitásunk (parancsnoksági és intézeti) már nem látszik elégségesnek;

- a javítóbázis, a mozgó részlegek, a vezető, irányító szervezetek korszerűsítése sürgetőbb, mint ezidáig bármikor.

Bízunk abban, hogy a szakterületünkről leírtak megértéssel találkoznak mindazon szolgálatoknál, amelyek közreműködésével az együttes tevékenységünk még eredményesebbé válik.

(2 db táblázat melléklet a folyóirat végén található.)

A Nagy Honvédő Háború befejező hadjárataiban a hadművelleti hadtáp által végzett munka néhány jellemző vonása

(Visztula-oderai és a berlini hadműveletek tapasztalatai alapján)

(Fordítás)

A szovjet hadsereg az 1945-ben lefolytatott hadműveletekben nehéz ütközeteket vívott a fasiszta Németország csapataival. Mint ismeretes, a szovjet-német fronton tevékenykedett az ellenség alapvető ereje. A szovjet csapatoknak le kellett küzdeni sok erősen megerődített védőövet, végrehajtani erőszakos folyó átkeléseket, és harccal kellett elfoglalnia városokat és lakott településeket.

Ez megkövetelte a támadó hadműveletek gondos előkészítését és ésszerű megvívását, mely megfeszített munkát követelt a csapatoktól, valamennyi parancsnoktól, törzstől, pártpolitikai és hadtáp szervektől.

Vitathatatlan, hogy 1945-ben a hadművelleti és stratégiai feladatok sikeres végrehajtása szempontjából a csapatok részére hatalmas jelentőséggel bírt a hadműveletek minden oldalú hadtáp biztosítása. A Nagy Honvédő Háború befejező időszakában folytatott hadjáratokban a hadművelleti hadtáp tevékenységére közvetlen hatást gyakoroltak: az általános katonai-politikai helyzet, az ország helyzete és a szovjet csapatok által végrehajtott támadó hadműveletek előkészítésének és végrehajtásának sajátosságai. Ami a fronton kialakult helyzetet illeti, a következők jellemezték: az 1945. év kezdetére az ellenség ki lett űzve a Szovjetunió területéről és a front szélességi kiterjedése kétszeresére csökkent. A középső szakaszon a mi csapataink kijutottak a Visztulához és a nyugati parton Magnuseva, Pulavi, Szandomir körletekben hídfőt foglaltak.

A front az egész országra tudott támaszkodni. A párt magabiztos vezetéseinek, a szovjet emberek önfeláldozó munkájának és a fronton aratott győzelmeknek köszönhető, hogy a Szovjetunió belpolitikai helyzetét, a szovjet társadalom erkölcsi-politikai állapotának erősödése és egysége, valamint a gazdaság további fejlődése jellemezte. A népgazdaság megfelelő mennyiségben termelt harci-technikát, fegyverzetet, lőszert, üzemanyagot és más anyagi eszközöket, amelyek szünet nélkül áramlottak a frontra.

A szovjet legfelsőbb főparancsnokság az 1945-ös év befejező hadjárataiban a főerőket a berlini stratégiai fő irányba összpontosította. Itt készítették el és folytatták le a Visztula-oderai és berlini stratégiai hadműveleteket. A hadjárat

végén, Prázsszkaja hadműveletet, amelyek iránt még napjainkban is nagy az érdeklődés. Ezen hadműveletek eredményei kézzelfoghatóan meggyőztek bennünket a szovjet hadművészet magas színvonaláról, annak alkotó jellegéről, rugalmasságáról és célszerűségéről. A szovjet csapatokkal együtt vállt-vállvetve harcoltak lengyel, csehszlovák, bolgár, román és magyar alakulatok.

A háború tapasztalatai megmutatják, hogy egyetlen katonai hadjárat és egyetlen hadművelet sem hasonlít egymáshoz. Mindegyik rendelkezik a maga speciális sajátosságaival. Ezzel együtt a hadműveletek megvívásának meg vannak az általános jellemző vonásaik is.

Ugyancsak meg kell jegyezni, hogy ezek érvényesek a hadtápbiztosítás területén is. A csapatok hadtápbiztosításának megszervezése (a hadművészet elveinek megfelelően) nem tűri a sablont, és betanult sémákat. A hadtápbiztosítás minden helyzetben konkrét elhatározást követel, amelynek a hadműveleti, stratégiai és hadtáp helyzet reális számbavételére kell alapozódnia.

A hadműveleti hadtáp (a front és a hadsereg tartozik az állományába) 1945-ben érte el a legkiterjedtebb szervezeti formáját és fejlődését. Ez érthető is, mert a forrtot (mint hadműveleti magasabbegység) és hadsereget az 1945-ös hadműveletekben új minőségi vonások jellemezték.

A hadműveleti hadtáp a feladatainak végrehajtásához rendelkezett a szükséges erőkkel és eszközökkel – hadtáp-magasabbegységekkel, csapatokkal és intézetekkel, amelyek lehetővé tették az anyagi eszközök fogadását, tárolását, előkészítését, a közlekedési utak helyreállítását, az utánszállítások végrehajtását, a fegyverzet és haditechnikai anyagok, a harci technikai eszközök javítását, a beteg, sebesült katonák gyógyítását és kiürítését.

A hadműveleti hadtáp vezetésének struktúrája 1945. év kezdetén kitűnt azzal, hogy biztosította az erők és eszközök összpontosítását a htp. biztosítás fő feladatainak megoldására, megfelelt a háború követelményeinek, a csapatok vezetési rendszerének.

Például frontparancsnok hadtáp helyettesnek, a front hadtáp főnökének alá voltak rendelve a front hadtáptörzsfőnök, katonai közlekedési csoportfőnök, gépkocsi, a közúti, a hadbiztosítás, a zászmány, az egészségügyi csoportfőnökök, az üzemanyag, egészségügyi, pénzügyi, a személyügyi osztályok és az MNVD a hadifoglyok ügyeinek vonatkozásában.

Ilyenképpen a hadműveleti hadtáp, a front önálló katonai, gazdasági szervezete (hadsereg), amely képes volt a parancsnokság által meghatározott feladatok végrehajtására. Összekötő szerepet töltött be a stratégiai hadtáp, a fegyveres erők felső szervei és a csapathadtápok között és a harcmezőn közvetlenül biztosította a csapatokat mindazon szükségletekkel, amelyek a harchoz és az élethez kellettek. A fegyveres erők növekedésével együtt a hadműveleti hadtáp jelentősége is növekedett. Annak következtében, hogy erre az időre a hadsereget a háború megvívásának új eszközeivel szerelték fel, ez megnövelte az anyagi eszköz szükségletet, bonyolulttá tette a hadműveletek megvívását és nehezebbé tette annak vezetését. Például az első Belorusz front állományában a Visztula-Odera hadműveletben 2,5 ezere repülő, 4 ezer harckocsi és SZAU, 70 ezer gépkocsi, 3 ezer tarktor tartozott. A hadműveleti magasabbegység harci állományának növekedése lehetővé tette a hadművelet méreteinek kiszélesítését, amely maga után vonta a nagyobb mennyiségű anyagok felhasználását. Így

például a lőszer és üzemanyag közepes napi fogyasztása a Visztula–Odera hadműveletben 5-ször nagyobb volt, mint a volgai ütközetben.

A szovjet fegyveres erők által 1945-ben a fő irányban lefolytatott hadjáratok, hadműveletek analizálása lehetőséget ad egy sor jellemző sajátosság meghatározására, amely a hadműveleti hadtáp tevékenységében is érvényre jutott.

A hadműveleti hadtápnak mindenek előtt a front, amelyek hatalmas harci állománnyal rendelkeztek és képesek voltak nagy hadműveleti feladatok megoldására csapatai biztosítását kellett megoldani. Így az első Belorusz és az első Ukrán front a Visztula–Odera hadműveletben 8–9 összefegyvernemi hadsereggel, 2 harckocsi hadsereggel, ezenkívül harckocsi és gépesített hadtestekkel rendelkezett. Megjegyzendő, hogy a hadműveleti hadtáp állománya a különböző frontokban nem volt egyforma. Az állomány attól függött, hogy milyen volt a front harci állománya, milyen hadműveleti feladatot kapott, milyen volt a hadtápkörlet földrajzi sajátossága, és még attól, hogy milyen volt a közlekedési hálózat fejlettsége. A megelőző hadműveletek tapasztalatait számításba véve, mely szerint a hadműveletek kimenetele függött attól, hogy a htp. mennyiben volt képes a csapatok ellátását időben biztosítani (elsősorban anyagi eszközökkel), *a hadműveleti hadtáp állománya a fő irányban jelentősen megnövekedett, amely az 1. sz. táblázaton is látható.*

A front alárendeltségébe tartozó alapvető hadtáp-csapatok és intézetek megnevezése	Mennyiség	
	átlagosan a háború befejező hadjárataiban egy frontban:	első Belorusz-front állományában a visztula–oderai hadműveletben:
Front raktárak összesen:	25-ig	49
Beleértve:		
Lőszer:	4–5	8
Fegyverzeti:	1	2
Üzemanyag:	3–4	6
Élelmiszer:	3–4	5
Egyéb:	1–1	1–2
Vasúti dandár	1–2	4
Gépkocsiszállító dandár:	1 állományában 2 ezred	1 állományában 3 ezred
Gépkocsiszállító ezred:	—	2
Önálló gépkocsiszállító zászlóalj:	2–4	5
Önálló űza. száll. zászlóalj:	1	2
Összesen:	kb. 250	490

Ezenkívül minden hadsereg rendelkezett 80–90 hadtáp csapattal és intézettel.

A berlini hadműveletben a frontok hatalmas erőkkel rendelkeztek. Megfelelően ismert, hogy a korszerű körülmények között, a haditechnikai forradalom kapcsán a hadműveleti magasabbegységek harci állománya és harci lehetőségei nagymérvű változásokon mentek keresztül, s a változtatásokkal együtt a hadműveleti hadtáp is megváltozott. A feladatok tartalma, a hadműveleti hadtáp állománya és lehetőségei minden hadműveletben különbözők lesznek, és alapvetően azoktól a tényezőktől függenek, amelyek az elmúlt háborúban is hatást gyakoroltak. Ebben az értelemben a Nagy Honvédő Háború tapasztalatai jelenleg sem veszítették el jelentőségüket.

A hadműveleti hadtáp munkájában jellegzetesen tovább fejlődött az olyan fontos jellemző, mint a *hadtápbiztosítás alapvető erőinek és eszközeinek összpontosítása, a csapatok fő csapásainak irányában.*

A háború befejező hadjárataiban a hadműveletek nagy része mint ismeretes, korlátozott nagyságú hídfőkből kezdődött. Az első Belorusz front Visztula-Odera hadműveletben a fő csapást a magnusevi hídfőtől mérte 3 összefegyvernemi és 2 harckocsi hadsereggel. Az első Ukrán front a főcsapást a szandomori hídfőből mérte 5 összefegyvernemi és 2 harckocsi hadsereggel. Az áttörési szakaszokon a csapatok erős csoportosítását hozták létre, és bátran megvalósították az erők és eszközök összpontosítását. A visztulai és oderai hadműveletben az első Belorusz és első Ukrán front a front szélességének 13⁰/₀-án összpontosították a hadosztályaik 54⁰/₀-át. A berlini hadműveletben az erők és eszközök koncentrálása még nagyobb volt, az első Belorusz front az áttörési szakaszon összpontosította a hadosztályok 68⁰/₀-át, az első Ukrán front 59⁰/₀-át.¹

Ezek azok a sajátosságok, amelyek a csapatok felépítésében a hadműveletek előkészítésében és lefolytatásában érvényre jutottak, melyek a hadtáptól azt követelték, hogy erőit és eszközeit ennek megfelelően helyezze el olyan számvetéssel, hogy biztosítsa a csapatok többségét, amelyek a front viszonylag keskeny szakaszán nagy erővel nagy mélységbe csapást mérnek.

A Visztula-odera hadműveletben az első Belorusz Front alapvető erői (lőszer, üzemanyag-tartalékok, kórbázis-bázisok, javító) a fő csapás irányában voltak szétbontakoztatva (Szedlec, Lukov, Mendzsec körletekben), ahol a csapatok fő csoportosításának az irányában húzódtak 3 (5-ből) katonai gépkocsi út. A két vágányú vasút helyreállítására Varsó, Kutno, Poznam irányából ki volt jelölve a vasútépítő brigád 3/4 része.

Megközelítőleg a front hadtáp ilyen mérvű koncentrációja volt megfigyelhető berlini hadműveletben a frontok fő csapásának irányában nemcsak az első Belorusz, hanem az első Ukrán Frontnál is. A hadsereg hadtáp a megindulási helyzetben rendszerint egy körzetben szétbontakozott az ellátó állomások közelében a hadsereg csapatai tevékenységének az irányában.

Ilyenképpen a hadművészet alapvető elve – a fő erő kifejtés összpontosítása a fő irányokban az új körülmények között is igazolódott és tovább fejlődött. Ez jelen időben sem veszítette el a jelentőségét. A csapatok fő csoportosításának biztosítása érdekében, amely fő csoportosításban nagyszámú magasabbegység, a fegyveres erők különböző fegyvernemeinek csapatai tartoztak, amelyek fel voltak

¹ Vojennaja-Isztoricseszki] Zsurnál 1970. 2. sz. 20. oldal.

szerelve tankokkal, repülőgépekkel, tüzérséggel, különböző harci és szállító technikával szükséges a hadtápbiztosítás erőinek és eszközeinek nagyobb részét összpontosítani az útvonalakat, fő csapás irányában továbbfejleszteni az anyagi eszköz tartalékokat, vasúti, közúti, egészségügyi, javító csapatokat és intézeteket ebben az irányban előremozgatni nem egyenlően szétosztani azokat a front teljes szélességében. A hadtép erők és eszközök csoportosításának létrehozása során érthető, hogy számításba kell venni az ellenség tömegpusztító fegyvereinek a lehetőségeit és ennek megfelelően a hadtáp szerveket széttagoltan és fedve kell elhelyezni, biztosítva azok életképességét. A htp. erőikifejtésének a csapatok fő csapásainak irányában történő összpontosítása során szükséges manőverek és tartalékok rugalmas végrehajtása, illetve felhasználása.

A hadműveleti hadtáp alapvető jellemző vonásának kell tekinteni a hadtáp csoportosításának lépcsőzetes elhelyezését, a peremvonal maximális megközelítésével. Ez a tendencia a megelőző hadműveletekben is szerepet játszott, de 1945-ben alakult ki a legjobban, a legpontosabban és minden frontnál érvényesült.

A Visztula-oderai és a berlini hadműveletekben (alapvetően azok előkészítésének időszakában) a FRONT htp. három lépcsőben helyezkedett el. A htp. első lépcsőzésén (amely 20–30 km-re bontakozott szét a peremvonalától) helyezkedtek el a tábori lőszer és üzemanyag raktár részlegek, valamint a kórházak egy része, a másodiklépcső 50–80 km és a harmadik lépcső 150–200 km-re helyezkedik el a csapatok elsővonalától. A FRONT htp. erőinek többi része a feladatait a FRONT htp. körletben hajtotta végre, amely 400–500 km mélységig húzódtott. Ennek kapcsán szükségessé vált a FRONT htp. bázisai munkájának megszervezése, a közutak és vasutak helyreállítása, berendezése, a helyi javítóbázisok felhasználásának megszervezése, valamint az élelmiszer és takarmány helyszíni beszerzése.

A HDS htp. csapatok és intézetek 25–40 km távolságra helyezkedtek el a csapatok első vonalától, egyrészt közvetlenül a csapathadtáp közelében hídfőkben, a kórházak egy része a peremvonal közelében nem ritkán attól 10–15 km-re bontakozott szét. Jellemző, hogy a lendületes támadást megelőző időszakban a HDS htp. a hadművelet előkészítése során mentesült az alapvető feladatainak a végrehajtása alól. A HDS htp. funkcióját az alatt az időszak alatt a FRONT htp. hajtotta végre, mely lehetővé tette, hogy HDS htp. mindenféle szünet nélkül képes volt a támadó csapatok nyomában előremozogni és azok htp. biztosítását megvalósítani a hadműveletek első szakaszaiban.

A hadműveleti htp. közeledtére a peremvonalhoz az 1945-ös viszonyok között nem volt véletlen. Ez azzal magyarázható, hogy a csapatok részére szükséges volt létrehozni kedvező feltételeket az ellenség harcászati zónájának átörésére és a hadműveletek mélységbe való kijutás időszakára (rendszerint ekkor fogyott el a legnagyobb mennyiségű lőszer és ekkor keletkezett a sebesültek zöme). Ezen túlmenően azt, hogy a htp. közvetlenül a peremvonal közelében helyezkedjen, biztosította a csapataink szilárd helyzetét és az ellenséggel szemben létrehozott erőfölényt.

Ugyanakkor ki kell hangsúlyozni, hogy a hídfőkben (ahol az erők és eszközök kivételesen nagy mennyiségben összpontosultak és a peremvonalától 5–7 km-re csapat htp. is elhelyezkedett) nem rendelkezünk a hdm.-i htp. széttagolt

elhelyezéséhez szükséges feltételekkel. Habár az álcázási fegyelem magas színvonalon volt betartva, az anyagi eszközök a földbe voltak ásva, mindennek ellenére az ellenség tüzéségének tüzetől, a légiőrő csapásaitól a htp. veszteségeket szenvedett.

Korszerű körülmények között, amikor az ellenség pusztítási lehetőségei megnövekedtek, a mi hadtápunk teljesen gépesített és képes az anyagi eszközök gyors eljuttatására a csapatok harctevékenységi körzeteibe. Ennek ellenére egy sor esetben szükséges a hdm. htp. közelítése a peremvonalhoz, mely esetekben a htp. életképessége egyenesen függ a csapataink harcképességétől. Minden konkrét esetben mindenoldalúan számításba kell venni a kialakult hadművelet és htp. helyzetet.

A hadműveleti htp. tevékenységének rendkívül fontos jellemzője volt az anyagi bázisok előzetes létrehozása lőszer, üzemanyag, élelem, technikai és más eszközök felhalmozása a hds. és front hadtápokban a csapatoknak a hadműveletek megvívásának időszakában történő biztosítása érdekében. A háború tapasztalatai meggyőzően bizonyítják, hogy a csapatok magas fokú harckészültségének állandó fenntartása és az ellenség sikeres szétzúzása a hadműveleti feladat végrehajtása csak akkor biztosítható, ha a csapatok mindenkor rendelkeznek megfelelő mennyiségű lőszerrel, üzemanyaggal és más anyagi eszközökkel.

A csapatok időbeni biztosítása mindenekelőtt a hadművelet htp. meglévő anyagi tartalékainak függvénye. Az anyagi bázis létrehozása nehéz és bonyolult feladat, amely a Fegyveres Erők hadtápjának központi szerveitől össze-

2. táblázat

Ag-i eszköz	1. Belorusz FRONT	1. Ukrán FRONT
	lőszer: javadalmazásban	
82 mm aknavető	4,2	4,0
120 mm aknavető	5,0	4,0
76 mm lőszer	3,1	3,5
76 mm lőszer	3,3	4,0-ig
122 mm lőszer	3,4	3,5-ig
122 mm lőszer	5,5	4,0-ig
152 mm lőszer	9,8	4,0-ig
152 mm lőszer	5,4	3,5-ig
202 mm lőszer	6,2	4,0-ig
	üzemanyag: javadalmazásban	
gk. benzin	4,3	5,1
gázolaj	3,4	4,6
rep. benzin	14,1	9,4

hangolt erőfeszítést követel meg. A központ htp. juttatja el az anyagi eszközöket a hadműveleti hadtárhoz, amely azokat fogadja, szétosztja és közvetlenül a csapatok biztosítására kiadja. A szovjet hadművészet ezen elve a Nagy Honvédő Háború valamennyi hadműveletében érvényesült.

Jellemző, hogy a befejező hadjárat hadműveleteiben foganatosították a front htp.-ban a leghatározottabb rendszabályokat a hatalmas anyagi bázisok létrehozása a raktárak helyes elhelyezése, berendezése és felszerelése és a tartalékok felhalmozása érdekében. Például: a Visztula-oderai hadművelet előkészítése során az 1. Bjelorusz Front 68 460 vagon, az Ukrán Front 64 525 vagon anyagot, összesen 1 600 ezer tonna anyagi eszközt kaptak. Ez lehetővé tette, a Visztula-oderai hadművelet kezdetére az anyagi bázis létrehozását, amely a csapatok tevékenységét nagy mélységben biztosította.

A berlini hadművelet kezdetére annak ellenére, hogy az előkészítő időszak rövid volt szintén olyan anyagi bázist hoztak létre, amely a harctevékenység időszakában biztosította a csapatok időbeni ellátását. (3. táblázat.)

Ezt segítette a vasutak gyors helyreállítása, a gk. szállítás hatékony kihasználása beleértve a csapatok szállító eszközeit és a tüzérségi vonatokat is.

3. táblázat

	2. Bel. front			1. Bel. front			1. Ukrán front		
	hds-ekben közepesen	front raktárakban	összesen a frontnál	hds-ekben közepesen	front raktárakban	összesen a frontnál	hds-ekben közepesen	front raktárakban	összesen a frontnál
	lőszer: javadalmazásban								
Puskalőszer	1,6	0,8	2,4	1,9	0,1	2,0	1,2	0,3	1,5
Gránátok	1,1	0,3	1,4	1,3	—	1,3	1,2	0,03	1,23
82 mm aknavető	1,0	0,2	1,2	2,6	0,3	2,9	1,8	0,5	2,3
76 mm	2,5	—	2,5	3,0	0,1	3,1	2,1	1,4	3,5
122 mm ágyú	1,4	—	1,4	3,9	—	3,9	—	—	—
122 mm	—	—	—	1,9	—	1,9	1,5	1,2	2,7
152 mm	2,1	0,2	2,3	1,9	—	1,9	1,7	0,8	2,5
Magas oktánszámú benzin	6,0	0,4	6,4	—	8,7	8,7	5,8	3,0	8,8
B-70	11,1	0,1	11,2	7,7	0,2	7,9	19,1	12,8	31,9
KB-70	1,4	3,5	4,9	—	—	—	0,7	3,5	9,2
Gk. benzin	2,2	0,9	3,1	3,8	2,0	5,8	2,4	2,3	4,7
Gázolaj	1,8	3,4	5,2	2,6	2,9	5,5	2,1	2,9	5,0

Korszerű körülmények között, amikor a csapatok teljesen gépesítettek, a harci technika és fegyverzet korszerű, megnövekedett az anyagi eszközök fogyasztásának üteme és egységnyi idő alatt a fogyasztás nagyobb lesz mint az elmúlt háborúban. Ennek következtében a csapatok biztosításához szükséges anyagi eszköz mennyisége megnövekszik. A korszerű hadműveleti htp. lehetősége az elmúlt háborúhoz viszonyítva megnövekedett, fel van szerelve szállító, rakodás gépesítési eszközökkel és mozgékonyabb lett. Ugyanakkor az anyagi bázisok előzetes létrehozásának elve napjainkban is változatlanul érvényes.

A mozgékony csoportok htp. biztosításának megszervezése alapvető jelentőségre tett szert a befejező hadjáratban.

A helyzet az, hogy az 1945-ös hadműveletekben az ellenség védelmének áttörése után a FRONT támadó hadműveletének kifejlesztése a hk. hadseregekre az önálló hk. és gépesített hadtestekre hárult, amelyek mint a FRONT mozgékony csoportjai tevékenykedtek. Ezek a csoportok együttműködve a légi-erővel gyorsan mozgó hatalmas erőt képviseltek és utat törtek az összefegyvernemi hadseregek részére. Ezen mozgékony csoportok támadásainak napi üteme közepesen 45 km volt egyes napokon elérte a 70 km-t. Az ellenség védelmének hadművelési mélységében ténykedve elszakadtak a raktáraktól és ellátó állomásoktól a hk. magasabbegységek részére szükséges volt az anyagi tartalékok gyors feltöltése elsősorban üzemanyagból és lőszerből.

A mozgékony csoportok biztosításának megbízható megszervezése céljából a hadművellet folyamán a ht. vezetésére, a Front állományából operatív csoportot hoztak létre, mely rendelkezett szállító eszközökkel rajta a legjobban fogyó anyagi eszközökből tartalékokkal – üzemanyaggal, lőszerrel, valamint közúti komendáns alegységekkel. Egyes Front raktárak előremozogtak, az anyagi eszközök egy részét előkészítették légiszállításra. Mindezek a Front által fogantatott rendszabályok a mozgékony csoportok részére megteremtették a feladat sikeres végrehajtásának feltételeit.

Újszerűen használták ki harckocsi hadseregek hadtápjának lehetőségeit is. Amikor harckocsi hadsereg előremozgott és az áttörésben, ütközetbe vetésre került, akkor a HDS htp. egy része is vele mozgott az üzemanyag, lőszerraktárak részlegei, a tábori sütőde, sebészeti kórházak és javító eszközök – vagyis ami szükséges volt a csapatok biztosításához közvetlenül a harcmezőn. Lényegében ez volt a HDS htp. mozgékony első lépcsője példája a jövő mozgékony hadtápnak, nem csak a hk. hanem az összefegyvernemi HDS vonatkozásában is. A HDS többi htp. egységei és intézetei, amelyeket gk. szállítással mozgatni nem lehetett ott maradtak a megindulási helyzetben és áttelepülésre kerültek a vasutak helyreállítási ütemének megfelelően vasúton, vagy a Front gk. száll. eszközein.

Ebben az időszakban hasonló módon ténykedett az önálló gépesített és a hds.-ek htp. jai is.

Hasonló helyzet a Nagy Honvédő Háború más hadműveleteiben nem fordult elő. A htp. biztosítás megszervezésének ez a módja a harctevékenység megvívásának időszakában teljesen igazolta annak ésszerűségét. Például, amikor a berlini hadműveletben az 1. Ukrán Front 3. hk. hadseregének utánszállítási útvonalaihoz az ellenség kijutott a hk. HDS sikeresen folytatta a feladat végrehajtását, mivel a szükséges anyagi eszközökkel rendelkezett.

A hds. htp. munkájában jelentős sajátosságnak kell tekinteni az előrevetett osztagok htp. biztosításának a megszervezését. Az előrevetett osztagok fontos helyet töltöttek be a HDS hadművelati felépítésében. Az előrevetett osztagok részt vettek az ellenség védelme áttörésének befejezésében, majd ezt követően lendületesen törtek előre az ellenség védelmének mélységébe, sztévtágták az ellenség csoportosítását és kedvező feltételeket teremtettek a HDS fő erői ténykedéséhez. Az előrevetett osztagok kiténtek azzal, hogy önállóak voltak, lendületesen ténykedtek és egész napon át üldözték az ellenséget. A HDS előrevetett osztag rendszerint magas mozgékonyaságú harcászati magasabbegységéből állt kiegészítve a szárazföldi csapatok valamennyi fegyvernemével. Ilyen osztag részére az ellenség üldözése esetén szükséges volt nagy mennyiségű üzemanyag és lőszer. A siker nagymértékben függött az osztag önállóságától nevezetesen a htp. vonatkozásában.

Például az 5. csapásmérő HDS előrevetett osztaga a Visztula-oderai hadművelletben öt nap alatt harccal előmozgott 370 km-t, melynek során elfogyasztotta az üzemanyagot és lőszert, ugyanakkor a htp. szállítóeszközei nem tudták a szükséges eszközöket teljes mértékben eljuttatni. Ez a körülmény arra kényszerítette a HDS Parancsnokságot, hogy kétnapos megállást rendeljen el.

Ezért gyakorlattá vált a HDS htp. egy részének – szállítóeszköz anyagi tartalékokkal – kijelölése az osztag részére, mely kész volt az anyagi eszközök átadására az előrevetett osztag harctevékenységének körzetében. Az ellenség által megszállt területen az ilyen oszlopok kísérésére összefegyvernemi alegységek kerültek kijelölésre. Ezen túlmenően is fogatosítottak rendszabályokat és elsősorban a harcavetésig közvetlenül a csapatoknál kiegészítő készleteket hoztak létre, üzemanyagból és lőszerből. Korszerű háborúban ugyancsak jellemző lesz a csapatok mozgékony és lendületes tevékenysége (alapvetően ha nagy hatású pusztító eszközök kerülnek alkalmazásra). Az ellenség üldözése, a siker gyors kifejlésztése érdekében valószínű, hogy az előrevetett osztagok alkalmazásra kerülnek. Ezért azok htp. biztosításában szerzett tapasztalatok napjainkban is értékesek. Nézetünk szerint korszerű körülmények között az anyagi eszközök eljuttatása céljából szükséges számításba venni hatékonyabb eszközöket (hatékonyabb szállító repülő, terepjáró gk.).

A hadművelati htp. munkájában jellemző volt a szállító eszközök valamennyi fajtájának komplex alkalmazása a csapatok szállítása, az anyagi eszközök után- és hátraszállítása érdekében.

A csapatok harctevékenységéhez és élethez szükséges eszközök utánszállítása a hadművelati htp. tevékenységében mindig döntő tényező volt. 1945. év feszült és a dinamikus hadművelletei, melyekben a csapatok és technikai eszközök nagy mennyisége vett részt megkövetelték, hogy rövid idő alatt nagy mennyiségű anyagi eszközök kerüljenek átadásra. Így pl. az 1. Belorusz és az 1. Ukrán front a Visztula-oderai hadművelletben naponként átlagosan elfogyasztott 245 vagon lőszert, több mint 4000 t üzemanyagot, 4400 t élelmiszert. A htp. alapvető feladata az volt, hogy a csapatok előremozgásának ütemétől függetlenül, időben feltöltse a csapatok által elfogyasztott készleteket.

Az 1945-ös hadművelletekben az anyagi eszközök utánszállítása a hadművelleti hadtápban alapvetően vasúti és közúti szállítással történt. Annak érdekében, hogy a csapatok részére szükséges eszközök időben eljussanak szükséges

volt összehangolni a munkát nem csak a vasúti és gépkocsi szállítás, hanem az átrakó bázisok átrakó körletek vonatkozásában is és foganatosítani kellett más rendszabályokat. Szükséges volt pontosan tudni azt, hogy kinek, mikor és mennyi anyagi eszközt kellett átadni és állandóan figyelemmel kellett kísérni a hadműveletek htp. helyzet változásait.

Ez az időszak alapvetően megnövelte a FRONT htp. törzs szerepét, amely a szállító eszközök komplex felhasználásának szervezője volt. A htp. törzs állandóan ismerte a csapatokat és htp. szervek helyzetét azok ellátottságát anyagi eszközökkel, a szállító eszközök állapotát és gyorsan kidolgozta javaslatait a FRONT PK HTPH részére a szállító eszközök manőverére és legcélszerűbb felhasználására vonatkozóan. Ennek során a szállító szolgálattal, mindazon szervezetekkel, amelyek foglalkoztak a csapatok ellátásával, a vasúti és közúti csapatokkal állandó és szoros együttműködést szerveztek. Nagy figyelmet fordítottak az úthálózat gyors helyreállítására, a munka megszervezésére és a gk. park effektív felhasználására.

A támadás során a vasutat nem sikerült a csapatok előremozgásának ütemében helyreállítani. Ezért a gk. szállítás leterheltsége fokozódott. Így pl. 1945. január végén a Visztula-oderai hadműveletben a Front utánszállítási távolsága az 1. Belorusz Frontnál 300–400 km, az 1. Ukrán Frontnál 570 km volt. Amikor a csapataink kijutottak a mezericki megerősített terepszakaszhoz és a pomerániai öbölhöz a hadseregekben kezdtek érezni az üzemanyag és legjobban fogyó eszközök átadásának késését. Az anyagi eszközök csapatokhoz történő eljuttatása meggyorsításának az érdekében széleskörűen megkezdődött a nem rombolt vasútvonal-szakaszok felhasználása, bevonták a csapatok szállító eszközeit és a légierőt. Alapvető segítséget nyújtott a FRONT és központ htp. tartalékában levő szállítóeszközök felhasználása.

Korszerű körülmények között a csapatok anyagi költségei élesen megnövekedtek, amelyet igazolnak a számvetések és a gyakorlatok tapasztalatai. Az utánszállítási feladatok végrehajtása a szállító eszközök komplex felhasználását a szállítási feladatok egységes és egyeztetett terv alapján történő végrehajtását feltételezi. Miközben a kialakult helyzet függvényében mindig azt a szállítóeszközt kell alkalmazni, amely a legjobban biztosítja a szállítás végrehajtását, pl. a harctevékenység körzetében megnövekszik a gk. légi szállítás szerepe, ugyanakkor a hadszíntér mélységében széleskörűen alkalmazni kell a vasúti, vízi és csővezetékes szállítást.

A htp. munkájának következő jellemzője abban jelentkezett, hogy a csapatok külföldi területen történő tevékenységének időszakában a htp. objektumok őrzését és védelmét új módon kellett megszervezni. A mi kommunikációnk olyan területen húzódott keresztül, ahol a lakosság barát, illetve lojális volt, de ugyanakkor ellenséges központok is voltak, diverziós banditák és az ellenséges csapatok visszamaradt részei ténykedtek. Ezek az új körülmények a csapatoktól és hadtáp szervektől megbízható és rejtett tevékenységet követeltek meg. Ezért sürgős rendszabályokat foganatosítottak, a harcckészültség fokozása a htp. alegység személyi állománya kiképzésének javítása céljából. A htp. egységek és intézetek elhelyezése komplettebb lett; megszervezték a körkörös védelmet, szigorúan megvalósították az álcázást. Nagy lakótelepüléseken létrehozták a komendáns szolgálatot és speciális osztagokat jelöltek ki

a diverziósok elleni harc céljából. Ez elősegítette a htp. életképességének a fokozását.

Korszerű körülmények között mint azt Vietnamban és Közel-Keleten a lokális háborúk tapasztalatai igazolták az ellenség a htp. objektumokra történő behatási lehetőségei jelentősen megnövekedtek, mely alapvetően a helikopterek, rakéták speciálisan kiképzett diverziós csoportok és osztagok alkalmazásával kapcsolatos. Ezért ki lehet mondani, hogy az NHH-ban a htp. őrzésével és védelmével kapcsolatos tapasztalatokat tanulmányozni kell és fel kell használni a htp. egységek és alegységek harckiképzése során.

Az 1945-ös hadműveletekben a csapatok magas ütemű támadása ugyancsak meghatározó volt a hadművelleti htp. tevékenységében. Ebben a helyzetben egyik oldalról a csapatok gyors előremozgása kapcsán a csapatok nagy mélységben történő htp. biztosítása bonyolultabbá és nehezebbé vált, a htp. szerveket gyakrabban kellett áttelepíteni, rövidebb idő állt rendelkezésre a helyreállító munkák végrehajtásához. Másik oldalról az ellenség gyors visszavonulása nem tette lehetővé a kommunáció tömeges rombolását, fontos objektumok megsemmisítését, a mozgó állomány elhajtását, értékes anyagok kivonását és a saját anyagi eszköz tartalékaik egy részét visszahagyták. Ez kedvező feltételeket teremtett a hadművelleti htp. munkájához. A Visztula-oderai hadműveletben a saját csapatunk lendületes előremozgása során a Demblin-Lodz-Poznam vasúti irány majdnem teljesen épségben maradt. Ezzel egyidőben sürgős rendszabályokat foganatosítottak a rombolt szakaszok helyreállítása érdekében. A Visztulán levő demblini híd a tervezett 18 nap helyett 8 nap alatt került helyreállításra. Haladéktalanul megkezdték az üzemanyag és lőszer átszállítását (8-10 vonat naponta).

1945. január végén és február elején kivételesen nehéz hadművelleti és htp. helyzet alakult ki, mert az ellenség ellencsapás mérésre készült kelet Pomerániából és ekkor a FRONT PK elhatározta, hogy a jobb szárnyra átcsoportosít négy összefegyvernemi és két hk. hadsereget. Az ellenség csapásainak a visszaverése érdekében a csapatoknak haladéktalanul üzemanyagot és lőszert kellett kiadni. A hadművelleti htp. szervek képesek voltak az anyagi eszközöknek a Front bal szárnyáról a jobb szárnyára történő manővereztetésre, a legkritikusabb pillanatban (febr. 5-6) érkezett meg az üzemanyag és lőszer. Január 23-tól febr. 10-ig az 1. Belorusz front jobb szárnya 170 vonat anyagot kapott - beleértve 20 000 t lőszert.

Korszerű körülmények között a csapatok támadási üteme az ellenség harc-képességének, aktivitásának, a htp. jellegének és más feladatoknak a függvényében különböző lesz. A deszantok és ejtőernyős csapatok alkalmazása a harc-kocsi csapatok lendületes tevékenysége élesen megnöveli az előremozgás ütemét. Ilyen körülmények között (a harctevékenység hagyományos eszközökkel történő folytatása esetén) sok htp. objektum ahogy ezt a NHH tapasztalatai igazolják megmaradhat teljes épségben. Következésképpen a htp. szerveknek valamennyi szinten készen kell lenni a nem rombolt kommunikáció, szállító eszközök, anyagi eszközök javító intézmények effektív felhasználására a csapatok minden-oldalú htp. biztosítása érdekében.

A harctevékenység Szovjetunió határán túl is folytatása új feladatot állított a hadművelleti htp. elé. A csapatok szükségletének biztosítása érdekében szükségessé vált a külföldi államok magán és állami tulajdonban levő ipar-

nak, vasutainak, munkaerejének felhasználása, új módon kellett megoldani a mezőgazdasági késztermékek előállítását is. A hadművelleti hadtáp közvetlenül hajtotta végre a Szovjet Kormány és a Front haditanács utasításait a helyi lakosság megsegítésére a különböző államok polgárainak hazatelepítésére és részt vett a rombolt gazdaság helyreállításában. Ebben jelentkezett a hadművelleti htp. munkájának egyik legjellemzőbb vonása.

Befejezésül szükséges szólni a htp. vezetés szerepéről az elmúlt háborúban és arról, hogy napjainkban mily élesen megnövekedett a vezetés jelentősége. Célszerűnek látszik megjelölni a htp. vezetés néhány az 1945-ös évben kialakult sajátosságait. Az adott kérdés tanulmányozása alapot ad arra, hogy kijelentsük: hogy minden hadművelet előkészítése és megvívása során alkalmazásra kerültek az előző hadműveletek tapasztalatai. Alapvetően ki kell hangsúlyozni, hogy minden frontnál a PK HTPH a hadművelet előkészítésének legelejétől bevonásra került a tervezésbe. Erről beszélt a legfelsőbb főparancsnok helyettese Zsukov Szovjetunió marssalja: „Háborúban a htp. munkájának sikere mindenekelőtt a htp. biztosítás átgondolt és ésszerű, a hadművelet céljának és elgondolásának megfelelő megszervezésétől függ. Zsukov előszava az Anti-pevekó által írt „A főirányban” című könyve 9. oldal. A htp. vezetéssel szemben követelmény a tervezett hadművelet elgondolásának mély megértése és az a képesség, hogy a hadművelet jellegének megfelelően tudja megszervezni a htp. biztosítást. Mennél szélesebbek a hadművelet keretei annál gondosabban kell kidolgozni a csapatok htp. biztosításának valamennyi gyakorlati rendszabályát annak minden szakaszára vonatkozóan.

Számításba véve a Front htp. munkájának terjedelmét és bonyolultságát a Front pk. részéről a lehető leghamarább meg kell ismertetni a PK HTPH-el a hadművelet elgondolását, idejét, jellemzőit, a Front erőinek és eszközeinek csoportosítását, mert ellenkező esetben a htp. nem tudja megoldani a feladatait... nem tudja megoldani az anyagi eszközök utánszállítását, a lőszer, üzemanyag, élelem és más anyagok felhalmozását és helyes lépcsőzését.

Bármilyen korlátozások is vannak érvényben a hadművelet tervezésében való részvételre, a PK HTPH a törzsfőnökkel egyenlően köteles teljes mértékben megismerni a következő hadművelet elgondolását, határidejét és jellemzőit.

A titkok megőrzése érdekében a hadművelleti htp. okmányok, amelyek valamilyen mértékben felfedik a hadművelet elgondolását nem kerülnek kidolgozásra. A helyzetet a PK HTPH és a törzsfőnök teljes mértékben ismerik és ők határozzák meg a különböző szolgálati ágak feladatait és azok végrehajtásának az idejét.

A csapatok htp. biztosításának megszervezésére kidolgozták a térképet grafikusán és a htp. direktívát a tevékenység kezdete előtt 5-7 nappal adták ki.

A hadművelet folyamán a htp. vezetés önálló rövid intézkedések útján valósult meg, amelyeket vagy híreszközökön, vagy pedig személyes közlések útján juttattak el a végrehajtókhoz. Teljes htp. helyzetet csak a htp. törzsben rögzítették, amely mint vezetési szervezet valamennyi szolgálat tevékenységet koordinálta.

A htp. tevékenységének vezetése (mint az egész hadügy) napjainkban nagyon bonyolultá vált. Ezzel a témával kapcsolatosan a katonai folyóiratokban sok cikket publikáltak. Még egyszer szeretném kihangsúlyozni, hogy korszerű

körülmények között a csapatok htp. biztosítása rendkívül bonyolulttá vált. A htp. biztosítás megszervezése feltételezi az átgondolt vezetést, az anyagi eszközök pontos és meghatározott irányban történő mozgását, effektív szállítóeszközök meglétét, valamennyi szállítóeszköz komplex felhasználását és a legjobb híradó eszközök meglétét.

Fontos megjegyezni, hogy a htp. tevékenysége elképzelhetetlen (egy példát véve csupán a sokezer fajta anyagot, amelyet a htp. igényel és fogad) az elektromos számítástechnika alkalmazása, a matematikai eljárások rendszerezése, az anyagi eszközök mozgásának mély elemzése nélkül, s anélkül, hogy ezeket az eszközöket egyszerűen a hadművészet és a reális helyzettel összhangban használnánk fel.

Az elmondottakból vitán felül kitűnik, hogy a haditevékenységek htp. biztosítása napjainkban alapvető jelentőségű. A különböző hadműveletek kidolgozása során a pk.-ok és főnökök nem hagyhatják figyelmen kívül azt a körülményt, hogy meghatározott mennyiségű üzemanyag, és lőszer megléte és a többi szolgálat működése nélkül harctevékenységet folytatni nem lehet. Ez - aksioma, s külön nem kell bebizonyítani. Íme a hds. és flotta életében napjainkban a htp. ezért tölt be fontos szerepet.

1945-ös hadműveletekben a szovjet hadművelet, beleértve a htp. biztosítás megszervezését is tovább fejlődött. A hadműveletek széles méretei, dinamizmusa és a csapatok csoportosításának alapvetően hk. csapatok csoportosításának önállósága korszerű körülmények között is jellemző. Ezért az elmúlt háború tapasztalatai aktuálisak és célszerű felhasználni a htp. felkészítésében hasonló hadműveletek és harctevékenységek megvívásainak htp. biztosítása érdekében.

Mi a hadművelet htp. tevékenységének csak néhány jellemző vonását tár-
tuk fel és úgy ítéljük meg, hogy ez a téma további, még mélyebb kutatást kö-
vetel meg.

A főirányban

(Kivonat a fordítás)

A II. világháború, ezen belül a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújának hadjáratait, hadműveleteit, ütközeteit tanulmányozva a siker, vagy kudarc okai között sok esetben találunk utaltást azok mindenoldalú, közte hadtápbiztosításának megítélésével kapcsolatban. Mégis első ízben jelent meg mű N. A. Antipenkó altábornagy, olyan személy tollából, aki a hadtápbiztosítás egyik vezetőjeként számtalan hadművelet előkészítése és végrehajtása során tervezte, szervezte kezdetben hadsereg, majd később FRONT szinten a harcoló csapatok anyagi, technikai, egészségügyi biztosítását a történelmi jelentőségű moszkvai, sztálingrádi csatában, a bjelorusziai, a Visztula-oderai-, berlini hadműveletekben.

A könyv részletes áttekintést ad a Szovjet Fegyveres Erők hadtápbiztosításának helyzetéről, problémáiról a háború kezdetétől egészen befejezéséig. A könyv értékét nagyban növeli G. K. Zsukov, a Szovjetunió marsalljának előszava. Az előszóban G. K. Zsukov elemzi a hadtáp helyzetét a Nagy Honvédő Háború kezdetén és ma is érvényes elveket rögzít. Többek között megállapítja, hogy:

„A háború kezdetén a csapatok vezetésének nem kielégítő szervezettsége és a Vörös Hadsereg hadtápjának nem kielégítő munkája miatt a csapatok gyakran kerültek nehéz helyzetbe.

A csapatok biztosításának szervezése komoly nehézséget jelentett az egységes hadtáp vezetési szerv hiányában a hadtáp szolgálati ágak széttagoltsága miatt.

Ebben az időben a Vörös Hadsereg hadtáp hadműveleti felépítésével a Vezérkar és az összefegyvernemi törzsek foglalkoztak, ezek végezték:

- a hadsereg részére szükséges anyagok népgazdaságból való szállítását;
- határozták meg a következő hadművelet anyagi szükségleteit.

Ugyanakkor az anyagi eszközök a különböző szolgálati ágak kezében voltak, melyek nem voltak alárendelve az összefegyvernemi törzseknek. Így a tervezési, szállítási, ellátási funkciók között rés keletkezett.

A fő nehézség abban állott, hogy az összefegyvernemi törzsek fizikailag nem voltak abban a helyzetben, hogy foglalkozhassanak a csapatok hadtápbiztosításának mindennapos kérdéseivel, mivel a végsőig túl voltak terhelve a hadműveleti munkával, nem tudtak beavatkozni a hadtáp sokrétű és bonyolult

tevékenységébe, naponként vezetni azt. A szolgálatiág-főnökök igyekeztek az ellátási kérdéseket a parancsnokokon keresztül megoldani, mint békében, de a háború viszonyai között ez szinte teljesen lehetetlenné vált.

Ezért merült fel a parancsnokok és összefegyvernemi törzsek tehermentesítésének igénye a csapatok hadtápbiztosításának mindennapi gondjai alól és lehetővé tenni azt, hogy fő figyelmüket a csapatok vezetésére és azok harctevékenységének szervezésére fordíthassák. (6)

A háború első hónapjában a hadrakelt hadsereg hadtáp tevékenységének figyelemmel kísérését az Állami Honvédelmi Bizottság A. J. Mikojanra, a Népbiztosok Tanácsa Elnökhelyettesre ruházta, aki felelős volt a fegyveres erők üzemanyag, élelmezési és ruházati ellátásáért. A. A. Andrejev az SZKP titkára pedig a vasúti szállításért. A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága mellett bizottság létesült a sérültek segítségére.

Az Állami Honvédelmi Bizottság 1941. július 28-án határozatot hozott a Vörös Hadsereg önálló hadtáp szervek létrehozásáról. 1941. augusztus 1-én létrehozásra került a Vörös Hadsereg Hadtáp Főcsoportfőnökség, a FRONT, Hadsereg Hadtápfőnökségek. A csapatok hadtápbiztosítása tervezési, vezetési és szervezési funkcióinak egy kézben való egyesítése, a Hadtápfőnököknek, „valamennyi közlekedési és szállító eszköz alárendelése lehetővé tette a hadtáp kérdések bonyolult komplexumának rugalmas megoldását, valamennyi szállító eszköz ésszerű alkalmazását és az egész hadtáp területen a rend megteremtését. Sokkal szorosabb kapcsolat létesült a katonai hadtáp szervek és népgazdaság között, amely lehetővé tette azok jobb igénybevételét a FRONT érdekében. 1942. májusban ez a rendszer bevezetésre került a magasabbegységeknel is.” (7)

A könyv 13 fejezetből áll. N. A. Antipenkó az első két fejezetben a határőrségnél töltött szolgálatról és a háború első napjairól ír. N. A. Antipenkó 1941 júliusában került a Vörös Hadsereg állományába és nevezték ki a 30. hadsereg hadbiztosává, majd 1941. augusztusban pedig a 49. hadsereg parancsnok hadtáphelyettesévé.

A 49. hadsereg parancsnok hadtáphelyetteseként szervezte a *moszkvai csata* közepette a helyi lakosság segítségével a csapatok ellátását (vattakabát, fehérnemű készítésével, az étkezés kiszállítását vattázott melegítő edényekben), a szállítást lőfogató szánok, újtjelző táblák készítésével.

Igen értékesek a lőszerfogyasztással kapcsolatos tapasztalatok is. Így például: 1941. novemberben a lőszerfogyasztást korlátozni kellett (egy lövegre naponta 2-3 lövés) az ellentámadáshoz való felhalmozás céljából. Így sikerült elérni, hogy 1941. december 5-én a lövegek 2 javadalmazás lőszerrel rendelkeztek (160-200 db/nap), ami elegendő volt a tüzérségi előkészítésre.

N. A. Antipenkó a *sztálingrádi csatában* a brjanszk-i FRONT parancsnok hadtáphelyetteseként vett részt.

A csapatok télre való felkészítése érdekében a FRONT hadtápszervek nagyméretű begyűjtési tevékenységbe kezdtek. A területi párt végrehajtó bizottságokkal együttműködésben. Ezen kívül Tulában pl. fegyverjavítást végeztek, kórházakat rendeztek be, helyreállítottak egy bányában két aknát és beindították a termelést. (83)

A brjanszki FRONT parancsnok, M. A. Reiter nagy figyelmet fordított a hadtáp tevékenységre. Ezt példázta, hogy bizottságokat küldött ki a csapatok-

hoz az ellátás felmérésére. Az egyiket a FRONT hadtápfőnök vezette. Ezek során kiderült, hogy:

- az egyéni zárolt készletet a katonáktól célszerű levenni és a zászlóalj ellátó szakasznál tárolni;
- a fehérműt legalább 10 naponként kell mosatni;
- problémák voltak a mosószer és dohány ellátásban.

Az átcsoportosítás utáni szünetet a Brjanszki FRONT csapatai a parancsnoki állomány „regenerálására” is felhasználták. A FRONT, Hadsereg kórházakban 2 hetes üdülésen vettek részt. A hadosztályoknál pedig „teázók” nyitlak 20–30 ágygal, ahol a tisztek 3–5 napig pihenhettek. (90)

A *kurszki csatában* N. A. Antipenkó a Központi FRONT Parancsnok Hadtáphelyetteseként vett részt. A nehéz útviszonyok miatt az élelem kiszállítását a csapatokhoz a 70. hadseregnél élő-szállító láncsal végezték az első vonalba (minden teherhordó 15–20 kg terhet vitt a vállán staféta rendszerben). A szállításhoz szükséges zsákokat (kis – 3–4 napi élelem 1 főre, közép, nagy – 25 kg) a helyi lakossággal készítették el. (93)

A német légitámadások megelőzésére a vasúti szervek a mozdonyt a szerelvény közepén helyezték el, a szerelvények egy részére légvédelmi lövegeket, géppuskákat helyeztek el. Rövid idő alatt 15 repülőgépet lőttek le és ezzel a németek részéről a mozdonyvadászat be is fejeződött.

A szállító légierő a nehéz útviszonyok miatt nagyobb jelentőségre tett szert, főleg egyes lőszerfajta, konzervált vér, vérpótszerek szállítására, visszafelé pedig sérültek kiürítésére. (97)

A FRONT hadtápok felépítését a Voronyezsi FRONT-nál a klasszikus vázlat, a Központi FRONT-nál a célszerűség határozta meg. (98) Így a Központi FRONT-nál az anyagi eszközök zöme, a mozgó kórházak Kurszk körzetében összpontosultak, s csak a „nehéz” elemek – javító üzemek, malmok, nehéz kórházak – kerültek a mélységbe. (98)

A tüzelőállásba a korábbi 1,5–2,0 javadalalmazás lőszer helyett 5,0 javadalalmazás került elhelyezésre. (99)

A Kurszk-i védelem erősítésében a polgári lakosság is kivette a részét, így 1943 áprilisában 105 000, júniusban 300 000 fő dolgozott. 32 nap alatt készült el a 95 km-es új vasútvonalszakasz, melynek építésében 25 000 polgári egyén vett részt. (99) Az építést a voronyezsi FRONT vasúti csapatok parancsnoka, P. A. Kabanov tbk. irányította. (100)

A Kurszk-i Komszomol Szervezetek sok kórház felett vállaltak védnökséget. (100) Az üzemek előállítottak meleg ruházatot, szánokat, patkót, sátorponyvát, lámpákat stb. a FRONT részére. (101)

A 65. hadsereg (parancsnoka: Batov tbk.) a németek által átszabdalt vasútvonalak üzemeltetését Zisz-5 gépkocsikkal végezte, mely így 5–6 vagon volt képes mozgatni. Ezzel a gépkocsi-vonattal a hadsereg 20 000 t anyagot szállított. (101)

A német támadás megkezdése után a FRONT Hadtápfőnök javaslatot tett, hogy az anyagi készleteket Kurszk-ból ne K-re, hanem Ny-ra csoportosítsák át, hogy bekerítés esetén az a harcoló csapatoknál maradjon. (106)

A Központi FRONT Parancsnok egy hadtest 100–200 km-re történő átcsoportosítását a FRONT hadtáp gépkocsi szállító eszközeivel hajtotta végre. (108)

A Központi FRONT húsellátása érdekében a hús- és tejipari népbiztos 1943. májusban 10 000 t vágóhúst (élőben 70 000 db élőállat) jelölt ki Szarátov–Penza körzetében. (114) Ezt a FRONT 530 csoportban telepítette át, 3000 ember igénybevételével. Az állatok naponta átlag 15 km-t tettek meg. A veszteség 10⁰/₀-ot tett ki. A fenti élő állat mennyiség a FRONT hússzükségletét (150 t/nap) 7 napra biztosította. (116)

A. A. Mikojan 1943. novemberben az OREL-i értekezleten felajánlotta az 1. Bjelorusz FRONT-nak, hogy a mezőkön levő gabonát gyűjtsék be saját ellátásra. A feladatot 400x1000 km-es területen, 27 000 katona, 2500 traktor, 2000 gépkocsi végezte, a helyi lakosság segítségével, a hó alól gereblyével és sarlóval. 1944. február végéig 13 millió pud gabonát gyűjtöttek be. Az 1. Bjelorusz FRONT 1944. augusztus 1-ig, vagyis 160 napra látta el magát kenyérrrel. (119) A hadosztályok a gabona őrlését a részükre adott mozgó malomokkal (egy malom naponta 4–5 t kapacitással) végezték. (121)

A dohányszükségletet pedig a FRONT által helyreállított dohánygyár termelésével biztosították. (121)

A Bjelorusz FRONT Bjeloruszszia részére az élet helyreállításához jelentős segítséget adott. Így pl. a FRONT Katonai Tanács határozatával (1944. február 25-én) 45 traktort, 300 lovat, 10 orvost, 200 t gázolajat, 2500 m² faanyagot adott át, segített a gyermekek, betegek ellátásában. (129) Különös gondot fordítottak a betegek gyógykezelésére és hátraszállítására. (131)

A Központi FRONT neve 1943. október 20-tól Bjelorusz FRONT-ra változott. N. A. Antipenkó ezen FRONT Parancsnok Hadtáphelyetteseként szervezte a *Bjeloruszsziai támadó hadműveletben* az 1. Bjelorusz FRONT csapatainak hadtápbiztosítását.

A bjeloruszsziai támadó hadművelet előkészítése 1944. májusban kezdődött, melynek keretében a mélységből nagy mennyiségű élőerő, technikai anyag került előrevonásra (naponta 50–60 vonat) a FRONT jobb szárnyára. A kirakáshoz 180 km-es szakaszt jelöltek ki, (136) ahol 20 helyen végrehajtották az üzemanyag feltöltést, az érkező állomány fehérnemű cseréjét. Ezt a feladatot a FRONT hadtápfőnök az 1941. augusztusi útja irányítási rend alapján egyedül is végre tudta hajtani.

A bjelorusz hadművelet összanyag szükséglete a következő volt: (140)

– lőszer	400 000 tonna,
– üzemanyag	300 000 tonna,
– élelem, lótáp	500 000 tonna,
Összesen:	<hr/> 1 200 000 tonna.

A bjeloruszsziai hadművelet folyamán az ételmezési ellátás terén probléma nem merült fel. A vodka adagot (100 g) általában a harcnap végén osztották ki. (141)

A lőszerellátás terén a jobbszárnyon az okozott problémát, hogy a tüzérségi tüzelőállásba 2,5 javadalmazás került kiszállításra, a valóságban csak 1,0 java-

dalmazás fogyott el. A többi ott maradt, s azt még a háború végéig sem tudták teljesen összeszedni. (143) Ezt a balszárny támadása előtt, 1944. július 10-én értékelték és a tüzelőállásban levő lőszeret a felére csökkentették. (143)

Az üzemanyag ellátást főleg az általános üzemanyag hiány nehezítette, de problémát okozott az is, hogy a hadműveletet 10–13 napra, 150–200 km mennyiségre tervezték, erre elég is volt az üzemanyag. (144) Az üzemanyag hiányt nagyfokú takarékossgal (vasút helyreállítás fokozásával) és a Bakuba indított 1000 t üzemanyag szerelvény üzemeltetésével pótolták. (145)

A vasút helyreállítást egy vasúti dandár végezte a kijelölt 3 helyett (melyek közül kettőt a Közlekedési Minisztérium D-re vezényelt), így a tervezett 5 km helyett naponta 1–2 km-t sikerült helyreállítani. (147) A három vasúti dandár viszont már napi 60 km ütemben végezte a helyreállítást.

A FRONT közúti úthálózat 1500 km-t tett ki a meginduláskor. Az útjavításra a téglatörmelékeket használták fel.

A FRONT jobbszárny csapatainak napi ellátására 3–4000 t terhet szállítottak ki. (152) A FRONT és a hadseregek szállítótere (5697 gépkocsi) 9600 t volt. (153) A vasúthálózat a csapatoktól N5-6-ra 170 km-re, július 5-re 300 km-re, július 16–17-re 400–500 km-re szakadt le. A szállító gépkocsik napi fordulója 200 km volt, de esetenként 500–600 km-es napi forduló is előfordult.

A gépkocsi szállító csapatok vezetési rendje érdeklődésre tarthat számot. A háború alatt történtek kísérletek a gépkocsi szállító csapatok tartós vezénylésére a szolgálati ágakhoz, főleg a fegyverzeti szolgálathoz. (157) A hadművelet alatt azonban, amikor meg kell kettőzni esetleg a lőszerellátást, vagy gyorsan kell lőszeret kiszállítani, csak a Hadtápfőnök tartalékából lehet ezt végezni. A szerző tapasztalata: „semmilyen körülmények között nem lehet szétosztani a szállítóteret, szilárdan kell saját kézben tartani. Ha a Hadtápfőnök nem rendelkezik szállító eszköz tartalékkal, már nem Hadtápfőnök.” (157)

Az egészségügyi biztosításra igen nagy gondot fordítottak. Pl. a hadművelet előtt egészségügyi konferencia volt. A hadsereg kórházakban csak a 20 napon belül gyógyulók maradhattak. A sérültek gyógy-kiürítése döntő jelentőségű volt. Pl. haslövénél a 2–4 órán belüli szakorvosi segéllyel – a sérültek 90%-a volt – meggyógyultak, ha ez 15–20 óra múlva történt, a halálos kimenetel aránya 90–100% volt. (162)

A FRONT jobbszárny egészségügyi biztosítására 70 000 ágyat összpontosítottak, 10–100 km mélységben (163), a balszárny részére pedig 50 000 ágyat. A sérültek csapatokhoz való visszatérítése – a sztálingrádi csatában – 32,3; a kurszki csatában 45,0; a bjelorusz ziai hadműveletekben 50% volt (164), 20–26%-ot pedig a központi egészségügyi intézetek térítették vissza. (175)

A zsákmányszolgálat jelentősége is növekedett. Így pl. 1943-ban a FRONT-októl 112 600 vagon fém- és 21 114 vagon fegyver került hátraszállításra. (161) A fontosabb objektumok (raktárak, üzemek) elfoglalása után kiállították a csapatok által biztosított őrket, a helyiségeket lezárták, lepecsételték, 2–3 nap múlva hozzákezdtek a lefoglalt anyagok nyilvántartásba vételéhez.

A FRONT hadtáp területe a hadművelet kezdetén 200 000, a végén 500 000 km² volt. (168) A FRONT-menti sávban a legfelsőbb hatalom – a

FRONT Katonai Tanácsa volt. A bandák elleni harcot (egy hadosztályt kapott a FRONT) a belügyminisztérium csapatai végezték. A FRONT hadtáp körletében a rendért és fegyelemért a Katonai Tanács a FRONT Hadtápfőnököt tette felelőssé. (164)

A FRONT és Hadsereg Hadtápfőnököt felhatalmazták:

- városi és falusi katonai parancsnokságok létrehozására;
- együttműködő csapatok (10–15 fő) létrehozására.

A csapatok Visztulához való kiérésével formálisan a bjelorusziai hadművelet befejeződött, de a FRONT hadtáp részére a tevékenység pontosan a csúcspontot érte el. A vasút lemaradt, a hidak romboltak, a gépkocsi szállítás 400–500 km-es fordulókat végzett, üzemanyag hiányzott. (172)

A katonai kereskedelmi szervek a hadosztályok (ezredek) törzseinél fiókokat létesítettek, a zászlóaljknál, útegeknél, századoknál eladók működtek. (174) A gyors kiszolgálás érdekében raj, szakasz, század csomagokat is készítettek. Fokozatosan magukra vették a tisztok étkeztetését is.

1944. augusztusban kezdődött meg a következő – a *Visztula–Odera-i* – hadművelethez a hadtáp felkészítése. (181) A hadművelet előkészítésére a direktíva kézhezvételétől a FRONT-nak 25–30, a hadseregnek 10–15 napot adtak. (181)

A vasút helyreállítást a FRONT négy vasúti dandára és a Közlekedési Minisztérium 2 hidépítő vonata végezte, 1943-ban 8 nap alatt építettek vasúti hidat Kievnél. (189)

A Katonai Tanács határozata alapján Varsótól Ny-ra 2 vasútvonal helyreállítását tervezték, 400 km mélységben, 10–25 km/nap ütemben. Átrakó bázist létesítettek Varsó és Demblin körzetében 500–500 vagon/nap átrakóképességgel. (189) A vasutak üzemeltetését szovjet közlekedési szervek végezték. (189)

Az 1. Bjelorusz FRONT állományába 1944. november 4-én mintegy 1500 hadtáp szervezet tartozott, melyből a Bug és a Visztula között 490 szervezet volt.

1944. november 19-én az 1. Bjelorusz FRONT parancsnokának G. K. Zsukovot nevezték ki, Rokoszovszkij átvette a 2. Bjelorusz FRONT parancsnokságát. (192)

A hadművelet előkészítésére – Zsukov vezetésével 1944. november 27-én operatív csoport érkezett Moszkvába. A hadművelet előkészítését 1945. január 10-ig kellett befejezni. A hadművelethez az 1. Bjelorusz FRONT állományába 4 összefegyvernemi hadsereget adott át a Legfelsőbb Főparancsnokság. (194) Az előkészítés érdekében a FRONT Parancsnok 1944. decemberben hadijátékot vezetett le a törzs részére. (195)

A hadműveletet 300 km mélységűre (POZNAN Ny.) tervezték, 20 km/nap ütemmel. (196) A *hadművelet hadtápbiztosítási terve tartalmazta:*

(1) Az erők és anyagi készletek 70%-a 10–60 km mélységben helyezkedett el.

(2) A hadsereg hadtáp ellátási funkcióit a megindulási helyzetben a FRONT hadtáp vette át, így azok felhalmozhatták készleteiket a csapatok mögé (197) az „Összenyomott rugó” elve szerint.

(3) A hadművelethez szükséges összes anyagi készletet a FRONT hadtáp területén kell elhelyezni.

A FRONT anyagi készletei a hadművelet kezdetén:

- lőszer 4,0 ja.	160 000 tonna,
- üzemanyag	60 000 tonna,
- élelem 30–50 ja.	200 000 tonna

(napi szükséglet 5000 t volt.)

(4) Vasúthelyreállítás 2 irányban: nyugat-európai (keskeny) nyomtávon, a vasúti hidak N18-20-án való helyreállításával.

(5) A közutakat a FRONT szolgálta ki. A hadseregek közötti csapatai készültek a feladatra. (198)

Az egészségügyi biztosításra rendelkezésre állott 123 000 ágy (ebből 3800 volt foglalva) (203) A sérültek kiürítéséhez 449 sebesültszállító gépkocsi, 963 sebesültszállító fogat, 15 rögtönzött ideiglenes sebesültszállító vonat, 20 sebesültszállító vonat, 52 db sebesültszállító repülőgép. (A 8. gárdahadseregnél és a 69. hadseregnél volt kutyaszános század – 400 kutya – is.) (205)

A FRONT hadtáp légvédelmét 540 közepes légvédelmi löveg, 811 kis-méretű légvédelmi löveg, 800 légvédelmi géppuska, 209 fényező végezte, (105) ezen kívül a FRONT hadtápot 326 csapatrepülőgép oltalmazta.

A Tüzérségi Előkészítésre a FRONT 50 000 t lőszert tervezett, melyből a németek visszavonulása miatt csak 50% került felhasználásra 1945. január 14-én. (208)

A FRONT Parancsnok a hadtápbiztosítási tervet a támadás napján írta alá. (208) A FRONT Hadtápparancs 1945. január 9-én volt kiadva.

A szállítási problémák megoldását a FRONT hadtáptörzs több módszerrel végezte és sikerült elérni, hogy 1945. február 5–6-án a FRONT jobbszárny csapatokhoz 20 000 t lőszer érkezett. (218) Így pl.:

- a Búdgoscs–Küsztrin irányában (VARSO É.) viszonylag épen maradt vasút igénybevételével a 15 000 zsákmányolt vagon és 380 mozdony beállításával lehetővé vált a vasúti szállítás beindítása;

- az üzemanyag ellátás növekedésére a hadseregek lehetőséget kaptak saját szerelvények üzemeltetésére Varsó körzetéből (egy ilyen szerelvényen 2–3 fűtőolaj, vízszállító vasúti tartályból és 15–20 tartályvagonból állt). (217)

Az ODERÁ-hoz való kikerézkor a csapatok lőszerellátottsága 0,3–0,5, üzemanyag ellátottsága 0,5 ja. volt. (219) A lőszerszállítás gyorsítása érdekében 500 db tüzérségi vontatót vontak ki a tüzérségi csapatoktól. Az üzemanyag szállításra 5574 tartálygépkocsi volt, de minden tartálygépkocsi a Visztulától a csapatokig 8 javadalmazást használt fel 1 fordulóra, vagyis az általa szállított üzemanyag 1/4-ét.

A gépkocsi szállítás fokozása érdekében a Katonai Tanács premizálta a gépkocsivezetőket. Így egyesek havonta 500 Rubelt is kaptak. (211) A legna-

gyobb hatékonyságot a 3-5 gépkocsiból álló csoportok alkalmazása biztosította. A sebesség 75⁰/o-kal nőtt. A FRONT szállító gépkocsijai gyakran az anyagokat egyenesen a csapatokhoz szállították ki A visszatérő járműveken lőszeresládákat, hüvelyeket, zsákmány-anyagot szállítottak hátra. (222)

A berlini hadművelet előkészítése érdekében a FRONT (12 hadsereg tartozott állományába) közúti csapatai az ODERÁ-n 25 hidat építettek, a legnagyobb CELINÁ-nál 1600 fm volt. (235) 1945. április 25-én a csapatokkal együtt Berlinbe érkezett az első nehéz tüzérséggel megrakott szerelvény is. (237)

A vasúti szállítás érdekében - 2 vasútvonal került továbbfejlesztésre:

- Varsó-Frankfurt széles nyomtávon 23-30 pár/nap (231);
- Demblin-Ausztria - keskeny nyomtávon (átrakó bázis 20 pár/nap).

A FRONT hadtáp felépítése 3 lépcsőben volt:

- első lépcső az ODERA-tól 60-100 km-re;
- a második POZNAN körletében;
- a harmadik: Varsó-Poznan, a FRONT Hadtápfőnök helyettes vezette operatív csoport irányítása alatt. (239)

Az anyagi biztosítás terén a fő feladatot a lőszer szállítás jelentette; 1 javadalmazás lőszer súlya 43 000 tonna volt. (240) A hadművelet első napján az arcvonal 1 km-re 358 tonna lőszer felhasználás jutott.

A támadás folyamán szinte naponta kellett Tüzérségi Előkészítést végrehajtani 0,25 javadalmazás lőszer felhasználással. (241)

A Visztula és Odera közötti területen a FRONT hadtápra hárultak olyan gazdasági feladatok is, mint pl.:

- a kóborló háziállatok összegyűjtése, etetése, biztonságos helyre való szállítás a lengyel szervek segítségével; (243)
- a tavaszi vetés végzése. A beszerző osztály - termelési osztállyá változott. (244) Így került bevetésre 300 000 ha. föld;
- a berlini hadművelet után végrehajtották a szénakaszálást is, melynek eredményeképpen 100 000 t préselt szénát kaptak; (245)
- az ipari termelés beindítására egy osztályt hoztak létre. (245)

A berlini hadművelet alatt a három FRONT (1., 2. Bjelorusz FRONT, 1. Ukrán FRONT) 300 000 halottat és sebesültet veszített, felhasználásra került: 200 000 t lőszer, 150 000 t üzemanyag, 300 000 t élelem és lőtáp, összesen 800 000 t anyag, vagyis 1300 vonat, a FRONT-ok elvesztettek 21 000 lovat. (246)

A berlini hadművelet eredményeként az 1. Bjelorusz FRONT csapatai 250 000 foglyot ejtettek, továbbá igen nagy mennyiségű technikát zsákmányoltak a FRONT-ok, pl.:

- repülőgép	5995	- gépkocsi	84 738
- harckocsi	4183	- löveg	20 000
- traktor	2199		(247).

Ezek összegyűjtése a 2. Bjelorusz FRONT és 1. Ukrán FRONT támadása után az 1. Bjelorusz FRONT-ra hárult. (248)

A FRONT-nál a hadosztályok alárendeltségében 10 Hadifogolygyűjtő Állomás működött, mely a FRONT Katonai Tanácsának és a Belügyi Népbiztoságnak volt alárendelve. (248)

Igen nagy feladatot jelentett a repátriált szovjet állampolgárok (1 millió) hazaszállítása, közülük 45 000 gyalog, a többi vasúti szállítással került haza. (249) A gyalogosok részére 5 útvonal volt kijelölve. Egy-egy csoporthoz 5000 fő tartozott. Erre a célra a FRONT hadtáp 2000 gépkocsit biztosított. (250)

N. A. Antipenkó könyvének további részeiben a *FRONT hadtápról* ír. Ezek során megállapítja, hogy:

– a korszerű hadseregekben a hadtápok növekvő tendenciával bírnak – az új fegyverfajta, az új haderőnem szétágazóbb, bonyolultabb ellátási, kiszolgálási rendszert igényel; (274)

– a FRONT Hadtápfőnök felelős valamennyi anyagi eszköz ellátásért, személyesen felelt a Katonai Tanácsnak a hadtáp munkájáért. (277)

Ezzel kapcsolatban kifejti azon véleményét, hogy a hadtáp őrzés-védelme terén a Hadtápfőnök jogkörét célszerű növelni; (200) az anyagi szükségletek tervezése a Hadtápfőnöknek és törzsének egyik alapvető feladata. A Hadtápfőnök tartalékok nélkül nem Hadtápfőnök és nem tudja alapvetően befolyásolni a hadművelet alatt a csapatok ellátását. A Hadtápfőnökkel szembeni alapvető követelmény 15 terület összefogása. Ez a szakemberek bevonásával valóítható meg.

Az elmúlt háború olyan új katonai specialitást is hozott, mint a hadtáp szervezője, aki jó hadászati, hadművelési és politikai felkészültséggel, hadigazdasági, a külföldi államok gazdasági ismereteivel kell hogy rendelkezzen.

N. A. Antipenkó könyvének befejező részeként a Szovjet Fegyveres Erők *Központ Hadtáp* tagozatáról ír. Ennek során összegzi a hadtápszervek által végzett tevékenységeket. Mindenek előtt megállapítja, hogy a háború 36. napján létrejött hadtápbiztosítási rendszer kiállta a háborús próbát. (310)

Az egyes szolgálati ágakkal kapcsolatos megállapításai a következőkben összegezhetők:

– a közlekedési szolgálat a csapatszállítványokhoz 25 millió vagonot biztosított, ezen kívül biztosította a mintegy 50–80 millió tonna anyagi eszköz csapatokhoz való eljuttatását is;

– a közúti szolgálat tevékenységének eredményeként vált lehetővé a FRONT sávjában a folyamatos csapatmozgás és anyagszállítás;

– a közúti hidépítés üteme pl. a Viszulai hadműveletben átlag 80–100 fm/nap volt; (319)

– az üzemanyag szolgálat biztosította a háború alatt több mint 13,0 millió tonna üzemanyag beszerzését, FRONT-okhoz való eljuttatását;

– a fegyverzeti szolgálat nagy munkát végzett a lőszerbiztosítás terén.

– az élelmezési szolgálat a háború alatt 40 millió tonna élelmet biztosított a csapatok részére, ebből 26 millió tonnát helyszíni beszerzéssel; (328)

– a ruházati szolgálat végezte a sokmillió fegyveres erők, továbbá a len-

gyel, csehszlovák, jugoszláv, román, bolgár, magyar kötelékek ruházati ellátását is; (331)

– az egészségügyi szolgálat végezte a loállomány és vágóállomány kiszolgálását, az állategészségügyi járványvédelmi feladatot, a vágóállat felügyeletét. (335) A lóbetegségek száma az I. világháborútól 40%-ról 3%-ra csökkent; (336)

– a pénzügyi szolgálat végezte a Szovjetunió katonai kiadásainak bonyolítását, melyek 1942-ben 108 MDR-t tettek ki, az egész háború pénzügyi biztosítására pedig 582,4 MDR-t használtak fel. (337) A Pénzügyi Főnökségen árszámvetés és kalkulációs osztályt hoztak létre, melynek tevékenysége révén 1943-ban a hadiipari termékek árai csökkentek;

– a szákmányszolgálat végezte 24 615 harckocsi, 72 204 löveg és 10 millió tonna anyag összegyűjtését, átvételét.

N. A. Antipenkó a központi hadtáp szervek helyét, szerepét „A népgazdasággal való közvetlen kapcsolattartás, ipari megrendelés, anyagi-technikai eszközök ellátása, részvétel a Legfelsőbb Parancsnokság tervének kidolgozásában” látja.

A tagozatot a „Központ Hadtáp” helyett célszerű véleménye szerint „hadászati”-nak nevezni, mert: „A hadászati hadtáp – ez a fegyveres erők ellátásának és biztosításának központi szerve, vagy – a hadtápszervek azon rendszere, amely a szárazföldi, rakéta, haditengerészeti, légi, légvédelmi csapatokat biztosítja.”

A hadászati hadtáp nem lehetett egyenlő az ország gazdaságával, mivel nem lehet egyenlőségi jelet tenni a fegyveres erők hadtápbiztosítási rendszere és a népgazdaság közé. Az állam az ország összes erőforrásával rendelkezik, a fegyveres erők hadászati hadtáp szerveinek pedig ezen eszközök egy részét adja át. Így az utóbbiak felelnek a népgazdaságból beérkező anyagi-technikai eszközök felhalmozásáért, tárolásáért, elosztásáért. A hadászati hadtáp anyagi tartalékok létrehozása a hadászati hadtáp szervek egyik alapvető feladata. (361)

N. A. Antipenkó könyvét M. I. Kalinyin egyik idézetével fejezi be, aki szerint „A hadtáp olyan szervezet, amely képes a népgazdaságtól milliányi tonna anyagot, ezernyi utánpótlási szerelvényt átvenni és épségben eljuttatni a harcorig, a lövegig, a harckocsiig, a repülőgépig”. (368)

N. A. Antipenkó altábornagy könyve igen nagy érdeklődésre tarthat számot a Nagy Honvédő Háború hadtáp tapasztalatait tanulmányozók részéről. Véleményem szerint e rövid ismertetés alapján is célszerűnek látszik a könyvet lefordítani és a magyar olvasók részére hozzáférhetővé tenni.

Tudományos-technikai forradalom és a hadügy fejlődése

(Fordítás)

Az emberi társadalom, valamennyi emberi tevékenység, még soha sem volt oly mélyrehatóan és mindent átfogóan kitéve a tudományos-technikai haladásnak, mint a napjainkban lezajló tudományos-technikai forradalom körülményei közepette. Ez a forradalom kiterjesztette az anyagi megismerésnek határait, rendkívül meggyorsította a tudomány és a technika fejlődését, kibővítette az ember lehetőségeit, hogy urrá lehessen a természet erőin és hatalmas anyagi jóléteket teremthessen.

A tudományos-technikai forradalom első jelei a 40-es évek elején tűntek fel. Ezek közül a legfontosabbak:

- az atomenergia és a reaktív hajtómű felhasználási lehetőségeinek kutatása;
- elektronikus számítógépek megalkotása;
- előre meghatározott tulajdonságokkal rendelkező anyagok gyártása;
- új technológiai folyamatok kidolgozása;
- a kibernetika, a rádióelektronika fejlesztése és fejlődése;
- automatizált rendszerek meghonosítása és egyébek.

A napjainkban lezajló tudományos-technikai forradalom időben egybeesik azzal, hogy több ország és nép tér át a kapitalizmusról a szocializmusra. Ez az egybeesés azt tükrözi, hogy a termelésben és a társadalmi viszonyokban végbemenő gyökeres átalakulás között, mély belső kapcsolat létezik. A tudományos-technikai forradalomnak több olyan lényeges sajátossága van, amely megkülönbözteti az előzőekben lezajlott ipari és technikai forradalmaktól. Az első sajátosság abban mutatkozik meg, hogy a tudomány mélyreható befolyást gyakorol a társadalomban végbemenő összes politikai, technikai és ideológiai folyamatokra. Jelenleg országunkban már nem lehet döntenie a külpolitika és belpolitika kérdéseiben, a kommunizmus anyagi-technikai bázisának felépítésében, a Fegyveres Erők építésében, a szovjet nép nevelésében, anélkül, hogy figyelembe ne vennék a tudományos-technikai forradalom által előidézett folyamatokat. Az SZKP XXIV. kongresszusának, a Központi Bizottság beszámolója rámutat arra, hogy „jelenleg kihangsúlyozottan fokozódik a szocializmus és kapitalizmus között folyó osztályharc olyan területének szerepe, mint a két világrendszer között folyó gazdasági és tudományos-technikai verseny”. Ily módon tehát a

két rendszer, vagyis a szocialista és kapitalista vilárendszer között folyó tudományos-technikai versengés, az osztályharc területét képezi. Ez pedig azt jelenti, hogy a tudományos-technikai forradalom eredményeinek felhasználását, a társadalmi fejlődés osztálytörvényeinek és ideológiai törvényszerűségeinek figyelembevételével kell kapcsolatba hozni.

A második sajátosság – és ez az egyik legfontosabb –, a tudománynak a társadalom termelőerőivé válása. A tudomány a társadalmi tudat formája, szellemi, elméleti tevékenység. A tudomány azonban tudományos tapasztalatot, kísérleti bázist, laboratóriumi kísérleteket is magába foglal. Napjainkban az ilyen bázis, közvetlen termelést is szolgál. Mindezekből pedig az következik, hogy a korszerű tudomány egyaránt magába egyesíti mind az elméleti, mind pedig a gyakorlati tevékenységet.

Ismeretes, hogy Marx Károly és Engels Frigyes – a termelőerők anyagi elemein (alkotórészein), vagyis az embereken és a termelőeszközökön kívül –, számításba vette még a szellemi lehetőségeket is, amelyek szintén befolyást gyakorolnak a munka termelékenységének fokozására.”... Az egyszerű munka fizikai alkotóeleme mellett” – hangsúlyozta ki Engels Frigyes – létezik még „az alkotás, a gondolat szellemi alkotórésze”, egyébként „a szellemi alkotórész természetszerűleg a termelés alkotó elemeinek körébe fog tartozni és helyet kap a termelési költségek között, valamint a politikai gazdaságtanban is”.

Napjainkban a népgazdaság történelmi fejlődésének egyik törvényszerűsége, hogy a tudomány túlszárnyalja a termelési gyakorlatot. A tudományos eredmények széles körben realizálódnak a technikai modellekben, miközben közvetlen hatást gyakorolnak a termelésre. A különféle tudományágak területén új ismereteket szerzett emberek jelentősen bővítik szakképzettségüket, újszerűen alkalmazzák a rendelkezésre álló technikát, ezt tökéletesítik, gyorsan elsajátítják, növelik a munka termelékenységét. Mindez a tudomány hatalmas jelentőségét és azt hangsúlyozza ki, hogy a tudomány a korszerű társadalom közvetlen termelőerejévé vált.

A mai világban a tudomány növekvő szerepe, a társadalom részéről meghatározza a hozzá fűződő kapcsolatokat és viszonyt is. Természetesen a tudomány fejlődését társadalmilag is elősegítjük. Amíg a burzsoá társadalomban a tudomány a dolgozók kizsákmányolásának fokozását elősegítő eszközül szolgál, a kapitalista körök hatalmának megtartását, a gazdasági militarizálását segítette elő, addig a szocializmusban a tudomány a dolgozók érdekében fejlődik, a dolgozó jólétének fokozását és azt szolgálja, hogy nagyobb legyen az SZSZSZR gazdasági és védelmi ereje, a béke és a haladás erői az egész világon erősödjenek.

A Kommunist Párt és a Szovjet Kormány állandóan gondoskodik arról, hogy országunk tudományos-technikai potenciálja növekedjen. Így például a kilencedik ötéves terv négy éve alatt, tudományfejlesztésre hatalmas összeget, 60 milliárd rubelt költöttünk. 1974-ben ez az összeg 6,4 százalékra növekedett. Ez pedig azt teszi lehetővé, hogy tudományos-technikai potenciálunk még magasabb szintre emelkedjék.

A harmadik sajátosság, a tudományos eredmények gyors realizálása a termelésben. A mai viszonyok között lecsökken az az időköz, amely a tudományos gondolat formába öntésétől, a kísérleti technikai mintapéldány elkészítéséig, a

mintadarbball végzett kísérletekig és a soroztgyártásig eltelik. Noha még koránt sem kielégítő ennek a folyamatnak a menete, nem megfelelőek a tudományos eredmények gyakorlatban való megvalósításának határidői, ez a folyamat mégiscsak létezik, tökéletesedik.

Bizonyításként a fentiek bemutatásához idézzünk néhány példát. A beszédnek vezeték útján történő továbbítására vonatkozó tudományos gondolatot 1820-ban fogalmazták meg. Ennek gyakorlati megvalósításáig, vagyis a távbeszélőkészülék előállításáig 56 év telt el. A rádiózás ezt az utat 35 év alatt tett meg a rádiólokátor esetében már 15 év kellett, a lézernél és massernél ez az időtartam 9 évet, az atombombánál 6 évet, a tranzisztornál 4 évet, az integrált áramkörnél 2 évet jelentett. Mindez arról tesz tanúbizonyságot, hogy a jövőben sokkal hamarabb kell várni a tudományos eredmények megvalósulását az ember gyakorlati tevékenységében, mint a múltban.

A napjainkban lezajló tudományos-technikai forradalom feltüntetett sajátossága, teljes mértékben vonatkozik a hadügyre is. A hadügyben a tudományos-technikai forradalom eredménye, egyes fegyverfajták és haditechnikai eszközök kicseréléséhez és ahhoz vezetnek, hogy a nagyobb tudományos-technikai vívmányok nyomás már egész fegyver rendszereket cserélnek le és elvileg is teljesen új fegyverek jelennek meg. A tudomány hatalmas, közvetlen befolyást a hadügyre, a fizikai, a matematikai, a kibernetikai, a kémiai és egyéb tudományágak fejlődésének eredményeként valósítjuk meg.

Például a relativitás elmélet vívmányainak eredménye a kvantummechanika, az atomfizika és egyéb más tudomány, és ezek képezték alapját a leghatalmasabb korszerű pusztító eszköz, az atomfegyver megalkotásának. A fegyverek de mindenk előtt az atomfegyver hordozójának elvileg új fajtái, a ballisztikus rakéták, azoknak az eredményeknek alapján születtek meg, amelyeket a rakétadinamika, a ballisztika, a hajtóműelmélet és üzemanyagok, a rádióelektronika, az automatizált vezetési rendszerek területén és más szakágazatokban elértek. A reaktív hajtóművek a dugattyús motorokat azért válthatták fel, mivel sikereket értek el a hangsebesség feletti aerodinamikában, a reaktív hajtóművek elméletében és konstrukciójában és egyéb más tudományágakban.

Viszonylag nemrég jelentek meg, de máris jelentős hatást értek el az automatizált irányítású fegyver rendszerek és a csapatok automatizált vezetése. Tulajdonképpen ezek létrejöttével vált elengedhetetlenné a kibernetika, a rádióelektronika, a matematika, az általános rendszerelmélet és más tudományok fejlődése.

A negyedik sajátosság, a vezetés körébe tartozó kérdések szerepének megnövekedése. A vezetés feltételezi a vezető szerv (az ember, a társadalmi szervek, a parancsnokok és törzsek) célirányos ráhatását a vezetett objektumra (az emberek, a termelés, az alárendelt csapatok, a fegyverrendszerek és haditechnikai rendszerek, valamint egyebek szervezetei). Az emberek termelői tevékenységének ez a rendkívül fontos funkciója az egyik legbonyolultabb cselekvési forma, mivel ebben nyilvánul meg legmagasabb fokon a vezető-ember együttműködése a kollektívával, az automatizált rendszerekkel. A népgazdaságban és a fegyveres erőknél a vezetés tökéletesítésének legfontosabb iránya az automatizálás, ami a technika és a vezetés fejlődésében, minőségi ugrást

jelent. Az automatizálás megváltoztatja az ember helyét a termelésben, mássá teszi az ember munkájának jellegét, meghatározott hatást gyakorol a társadalmi termelésre és a hadügyre.

A tudományos-technikai haladás az állam katonai erejére mindennek előtt a népgazdaságon keresztül gyakorol rendkívül nagy befolyást és a gazdaság szerepe napjainkban még inkább megnövekedett. A tudomány és a technika legújabb eredményei, ezek meghonosítása a termelésben, kiszélesítik az ország gazdasági lehetőségeit, lehetővé teszik a hadigazdaság potenciál növekedését. Ilyen vonatkozásban a Szovjetunió Kommunista Pártja XXV. kongresszusán elfogadott, a tudományos-technikai haladás meggyorsítására irányuló tervezet módot nyújt arra, hogy gyorsan növelni lehessen a termelő erőt, fokozni lehessen a termelés határfokát, ez a terv hatalmas és gazdag távlatokat nyit meg a népgazdaság valamennyi ágának fejlődése előtt.

A tudományos-technikai haladás eredményei mindemellett még azt is lehetővé teszik, hogy gyorsított ütemben lehet legyártani olyan új fegyverfajtákat és haditechnikai eszközöket, amelyek fokozzák a csapatok harci erejét, csapásterő erejét és manőverezési lehetőségeit, ezenkívül a harctevékenységek új módjainak kialakulásához vezetnek. A tudományos és technikai fejlődés eredményeinek hozzáférő, központosított felhasználása a hadügyben lényeges előfeltételét képezi annak, hogy biztosítani lehet a személyi állomány kiképzésének és nevelésének magas színvonalát, a Fegyveres Erők harcképességének szakadatlan növelését. Ezért mondjuk tehát napjainkban, hogy a tudományos-technikai forradalom, a gazdasági élet fejlődésében elért hatalmas sikerek, a hadügyben is forradalomhoz vezettek.

A hadügyben végbemenő forradalom legfontosabb és legdöntőbb eredménye új, hatalmas pusztító erővel rendelkező fegyvernek, az atomfegyvernek az előállítására. Mint ismeretes, a Szovjetunió bár rendelkezik korszerű fegyverekkel, ugyanakkor azonban az atomenergia békés felhasználásáért szállt síkra és emellett lép fel ma is. Elveihez híven, a szovjet állam sok energiát és erőt fektet abba, hogy a pusztító fegyverek ne terjedjenek el a világon és, hogy a vezető hatalmak (atomhatalmak) között, a hadászati fegyverkezési versenyt korlátozzák. És csak az imperialista körök agresszivitása, a revansista erők felfedése állít bennünket olyan helyzet elé, hogy figyelmet fordítsunk ennek a fegyvernek állandó tökéletesítésére.

A tudományos-technikai haladás, vívmányaival döntő befolyással rendelkezik a rakéta előállítás területén is. Államunk védelmi erejének jelentős növekedését, a ballisztikus rakéták előállítására tette lehetővé. A rakéták, a fegyverek célbajuttatásának fontos eszközei. A ballisztikus rakéták összekapcsolása az atomtöltettel, elvileg is új fegyverrendszert, a rakéta-atomfegyvert alakították ki. Ebben az új fegyverrendszerben összekapcsolódik az atomtöltettel ellátott, hatalmas pusztító erejű atomfegyver és a korlátlan hatótávolságú és viszonylag sebezhetetlen ballisztikus rakétákkal.

A korszerű külföldi rakéták főbb teljesítményadatai:

- a megtett út repülési távolsága 12 000 kilométer;
- sebesség az aktív szakasz végén körülbelül 26 000 kilométer/óra;

– legnagyobb repülési magasság 13000 kilométerig (a röppálya optimális viszonyai között);

– repülési idő 30–35 perc.

A hadászati rakéták hadtápbiztosítása bonyolult rendszert képez, amely a következőket foglalja magába:

- indítást előkészítő földi eszközök;
- startberendezés;
- az összeszerelés (szerelés), ellenőrzés, javítás technikai eszközei;
- üzemanyag (hajtóanyag) tárolók (raktárak) és üzemanyag-töltők;
- energiaellátó eszközök és egyébek.

A külföldi sajtóból ismeretes a ballisztikus rakéták tökéletesítésének, olyan irányzata, hogy fokozzák a pontosságot, a harcckészültséget, növeljék a csapás-mérő erőt, szétszedhető fejrészt alkalmazzanak, kedvezőbbé tegyék a rakéták sebezhetetlenségét az indításkor és repülés alkalmával.

A tudományos-technikai haladás nemcsak ahhoz vezetett, hogy új fegyverfajták jelentek meg. Gyökeresen megváltozott a Fegyveres Erők valamennyi haderőnemének és fegyvernemi csapatának az arculata, tökéletesedett szervezeti struktúrájuk.

A szárazföldi csapatokat állandóan új mintájú, automata rendszerű fegyverfajtákkal szerelik fel, fokozott tűzerejű és kedvezőbb védő tulajdonságú páncélzattal rendelkező harcckocsikkal látják el, új tűzérési rendszereket, aknavetőket, többsövű reaktív tűzértséget, hátrasiklás nélküli lövegeket, új harcckocsi-elhárító eszközöket és csapatlégvédelmi eszközöket rendszeresítenek.

Gyorsan fejlődött és szakadatlan tovább fejlődésen megy át légierőnk. A korszerű repülőgépekben a tudomány és a technika legújabb eredményei öltenek testet: óriási sebesség és repülési magasság, elsőosztályú berendezés, hatalmas erejű rakétafegyverek. A szovjet repülőgépek már régen túllépték a 3000 kilométer/óra sebesség határértéket, és a több mint 30 kilométer repülési magasságot. Mindez jelentősen fokozza a repülőök harci lehetőségeit, a haza légi határainak megbízható őrzését.

A tudományos-technikai haladás megnyitotta a távlatokat ahhoz, hogy tovább fejlődhessen a hangsebesség feletti aerodinamika, hogy új erőgépeket gyárthassanak, új anyagokat találjanak fel, automatizálhassák a harctevékenységek vezetését stb.

A légvédelmi csapatok felszerelésében jelenleg rendelkezésre állnak hangsebesség feletti vadászrepülőgépek, légvédelmi rakéták, légvédelmi tűzértség, rádióalakációs technika. A vadászrepülőök el vannak látva „levegő-levegő” rendszerű irányítható rakétákkal és gyorstüzelő lövegekkel.

Haditengerészeti Flottánk fő harci erejét napjainkban az atommeghajtású tengeralattjárók képezik, amelyek vízalatt indítható távolható rakétákkal és önrávezető torpedókkal vannak felszerelve. Állományába tartoznak továbbá a különböző osztályba tartozó vízfeletti hajók, a nagy hatósugarú rakétahordozó haditengerészeti repülőök. Korszerű lövegekkel és harci technikai eszközökkel vannak felszerelve jelenleg a parti rakéta-tűzér csapatok, valamint a tengerészgyalogság.

Arra vonatkozóan, hogy a tudományos-technikai haladás körülményei közzepette miként fejlődnek a tengeralattjárók és a vízfeletti hadihajók, ilyen külföldi adatok állnak rendelkezésre. Az USA-ban például vannak 8000–8200 tonna vízkiszorítású atommeghajtású tengeralattjárók, mindegyik tengeralattjárón 16 rakétával. Külföldön a vízfeletti hajókhoz tartoznak: repülőgép-anyahajók, cirkálók, torpedórombolók, tengeralattjáró elhárítóhajók és egyéb harci rendeltetésű hajók, léteznek még deszanthajók és kisegítő hajók. Az amerikai „Enterprise” atommeghajtású repülőgép-anyahajó vízkiszorítása 89 000 tonna, haladási sebessége 30 csomó, fedélzetén 100 repülőgépet képes szállítani.

A külföldi katonai szakemberek véleménye szerint a tengeralattjárók olyan irányban fejlődnek majd, hogy növekszik vízkiszorításuk, fokozódik a lövegek hatóereje, a haladási sebesség 50 csomóig fokozódik (a későbbiek során pedig eléri a 100 csomót), a terheltségi mélység 1000 méterre nő és csökken a hajtómű berendezés zajossága. Az USA „Trident” elnevezésű hadászati rakéta-programjában például azt irányozták elő, hogy 15–17 ezer tonna vízkiszorítású atommeghajtású tengeralattjárót építenek, minden egyes hajóban 24 darab Trident-II. rakétákkal. Ezeknek a tengeralattjáróknak a hatótávolsága 12 000 kilométer kell legyen, fel kell szerelni őket többlettöltetű fejrészsel, egyenként 6 harci fejjel. Az első ilyen tengeralattjárónak 1978-ban kell szolgálatba állnia.

A kapitalista országokban napjainkban jelentősen katonai irányítottságúvá vált az űrhajózás. Kozmikus eszközöket dolgoznak ki olyan feladatok végrehajtására, melyek a csapatok és a flotta harctevékenységének biztosítását szolgálják. Ezek alkalmazása arra irányul, hogy a meglévő haderőnemek harckészültségét és harci lehetőségeit fokozza. A legfontosabb biztosítási fajták: kozmikus felderítés, időben történő előzetes figyelmeztetés, az atomrobbanások ellenőrzése, kozmikus navigáció, kozmikus híradás, topogeodéziai és meteorológiai biztosítás. Azt tartják például, hogy a kozmikus navigáció rendszer alkalmazása, többszörösen fokozza a hadászati rakéták célbajuttatásának valószínűségét.

A tudományos-technikai haladás eredményei lehetővé teszik javítani a csapatok vezetését és a fegyverrendszerek irányítását. Napjainkban több országban alkalmazzák az elektronikus számítógépek integrált rendszerű harmadik nemzedékét. Az ilyen gépek gyors teljesítőképességük folytán képesek egy másodperc alatt néhány millió műveletet elvégezni, kisméretűek, külső eszközök híradócsatornáinak segítségével összekapcsolhatók az elektronikus számítógépekkel. A soronkövetkező elektronikus számítógépek negyedik nemzedékének még nagyobb lehetőségei vannak ahhoz, hogy bonyolult logikai és matematikai feladatokat oldjon meg információ betáplálásával, többek között hang útján is. Az elektronikus számítógépek ötödik nemzedékével foglalkozó tudományos munkában, a lézertechnika és holográfia alapján folytatnak vizsgálódásokat. Ezekben a gépekben a másodpercenként milliárd műveletet kiszámító, rendkívül gyors teljesítmény kérdéseit tanulmányozzák. Ez pedig az úgynevezett „képlogikára” való áttéréssel érhető el. Az ilyen elektronikus számítógépek hologrammáin a memóriaegység óriási lehetőségekkel rendelkezik majd, az információrögzítés sűrűsége 10^{12} – 10^{14} bit négyzetcentiméterenként.

Az új fegyverzet és harci technika, a harctevékenységek megszervezésével szemben támasztott új követelmények, lényeges befolyást gyakorolnak a Szovjet

Fegyveres Erők hadtápjára. Nem titok például, hogy a korszerű fegyverzet és harci technika bonyolulttá válása, a tartalékalkatrészek és fődarabok nomenklatúrájának bővüléséhez vezetett. Mérhetetlenül megnövekedtek a csapatok szükségletei lőszerből, üzemanyagból és más anyagi eszközökből. Lényegesen bonyolulttá vált ezek elszámolására, tárolására és szállítására vonatkozó kérdések megoldása, valamint egészében véve a hadtápbiztosítás irányításának megszervezése. Hatalmas méreteket öltöttek a berakási-kirakási munkálatok.

Azáltal, hogy a harctevékenységek sikeres megvívása a korábbiakhoz viszonyítva fokozottabb mértékben a hadtáp munkájától vált függővé, azt a kérdést tette szükségessé napirendre tűzni, hogy a hadtáp harcckészültségét, a csapatok harcckészültségének színvonalára kell felemelni. Mindez megköveteli, hogy fokozni kell a hadtápszervek technikai felszereltségét, tökéletesíteni kell szerkezeti struktúráját és kedvezőbbé kell tenni a vezetést, javítani kell a munkamódszereket.

A tudományos-technikai forradalom ugyanakkor a hadtáp tevékenységében nem csupán az ismert nehézségekhez vezetett, hanem kiszélesítette ezek leküzdésének lehetőségeit is. A szovjet gazdaság hatalmas fejlődése, a tudomány és a technika eredményei lehetővé teszik, hogy a hadtápszerveknél egyrészt a szükséges technikai eszközökkel való ellátás méreteit lehessen kiszélesíteni, másrészt ezeket szakadatlanul erősíteni is lehet.

Jelenleg a Szovjet Fegyveres Erők hadtápjára rendelkezik a szükséges anyagi-technikai bázissal, amely az előtte álló bonyolult feladatok végrehajtásához nélkülözhetetlen. Ennek alapját a legkülönbébb rendeltetésű, hatalmas teljesítőképességgel rendelkező technika képezi, amely a hadtápbiztosítás valamennyi szervénél széleskörű alkalmazást nyer, az összes tagozatban rendelkezésre áll, az anyagi eszköz készletek megalakításától kezdve egészen a csapatok részére történő kiadásukig, közvetlenül a harci állásokba, a hadihajókhoz, a repülőgépekhez való eljuttatásig. Ez a különféle fajtájú gépkocsi-traktortechnika, berakási-kirakási technikai eszköz, rendkívül nagy teljesítőképességgel rendelkezik a gépkocsi utak és vasutak, repülőterek, hadihajó bázishelyek építéséhez és helyreállításához, ételek elkészítéséhez és kiszolgáltatásához, az üzemanyag-és élelmiszerek tárolásához és szállításához.

A csapatoknál a megnövekedett üzemanyag-szükségletekkel kapcsolatban egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a csővezetékes szállítás. A tábori üzemanyag csővezeték főrendszere megbízható eszközt jelent a csapatok és a repülők üzemanyag-ellátásához.

A tudományos-technikai haladás eredményei lehetővé teszik továbbá, hogy sokkal szélesebb körben el lehessen látni a hadtáp vezetőzerveket gépesítési és automatizálási eszközökkel, a legújabb híradóeszközökkel és ennek alapján javítani lehessen a vezetési munkát, az automatizált rendszereket. Ebben a kérdésben rendkívül fontos korábban előre kidolgozni az automatizált rendszerek matematikai biztosításának olyan rendszerét, amely a hadtápbiztosításra vonatkozó információs és elszámolási feladatok összességét foglalja magába.

A tudományos-technikai haladás hatására, gyökeres változások következtek be a haditevékenységek módjaiban is. Új fegyverfajták és harci-technikai eszközök megjelenése és ezek tömeges alkalmazása a csapatoknál, lényeges változások

kat eredményezett a harc megvívásának módjaiban, a csapatok harci felépítésében (harcrendjében), a feladatok mélységében, a támadás ütemében, a manőver formáiban, a védelem jellegében, megnövelte a jelentőségét a levegőben és a tengereken dúló harcoknak. Amíg korábban a haditevékenységek módjaiban bekövetkezett változások evolúciós jelleget viseltek magukon, addig jelenleg ezek jellege éles minőségi ugrás. Jelenleg olyan irányzat mutatkozik, hogy a harc megvívási módjainak fejlődésében új ugrásszerű változás érlelődik.

A pusztító eszközök és ezek célbajuttatására szolgáló eszközök fejlődésének területén bekövetkezett gyökeres átalakulás, a szervezeti kérdések megoldásában elvi változásokhoz vezetett, a különféle haderőnemek helyének, szerepének és fajsúlyának újszerű meghatározását és azt eredményezte, hogy közöttük meg kellett határozni a legkedvezőbb arányt.

A tudományos-technikai forradalom körülményei közepette, fokozódott a hadsereg és a haditengerészeti flotta személyi állománya körében az erkölcsi-politikai, pszichológiai és haditechnikai felkészítés jelentősége. Az új fegyverzet sokkal határozottabban követeli meg a személyi állomány körében a magas színvonalon álló erkölcsi-politikai és pszichológiai tulajdonságok kialakítását, a kiváló haditechnikai felkészültséget, a gyakorlati feladatok megoldásában az alkotó gondolkodást, az intellektuális és fizikai tulajdonságok, képességek sokoldalú fejlesztését. A tudományos-technikai haladás elkerülhetetlen, objektív következménye, hogy az ember szerepe korszerű háborúban megnövekedett.

Korunkban a Szovjet Fegyveres Erők politikailag érett, a párt, a nép ügye iránt odaadó, katonai és technikai tekintetben felkészült olyan káderekkel rendelkezik, akik meggyőződéssel hajtják végre a reájuk háruló bonyolult és felelősségteljes feladatokat. Említésre méltó, hogy nálunk a tiszteknek körülbelül a fele rendelkezik felsőfokú katonai és szakmai képzettséggel. A dandárparancsnoki beosztás betöltőknek csaknem 100 százaléka, az ezredparancsnoki beosztásban levőknek pedig több mint 80 százaléka olyan tisztek közül kerül ki, aki felsőfokú katonai képzettséggel rendelkezik.

A napjainkban végbemenő fejlődés általános tendenciája abban áll, hogy a technikai haladás a dolgozók szakképzettségének gyarapításához vezet, fokozza az általános műveltségükkel és szakmai felkészültségükkel szemben támasztott követelményeket. Éppen ezért nálunk mindegyik ötéves terv nem csupán gazdasági programot foglal magába, hanem az ország szociális fejlődésének programját is tartalmazza. Különösen jellemző ilyen vonatkozásban a kilencedik ötéves terv, amely már olyan célkitűzést tartalmaz az ifjúságnál, hogy be kell fejezni az általános középfokú képzésre való áttérést.

Annak eredményeként, hogy a Szovjet Állam nagy figyelmet fordít a társadalom szociális fejlődésére, a két utolsó összeírás közötti időszakban, 1959-től 1970-ig, a középfokú és felsőfokú képzettséggel rendelkező munkások száma a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében 38,6%-ról 55%-ra emelkedett. Ugyancsak a legutóbbi összeírás adatai mutatják, hogy a városi lakosságnak háromnegyed része, a falusi lakosságnak pedig több mint fele, középfokú és felsőfokú ismeretekkel rendelkezik. A szocializmusnak ez a hatalmas vívmánya nagyszerű alapot képez ahhoz is, hogy a hadsereg és a flotta sorait olyan magasan képzett emberekkel lehessen feltölteni, akik a rövidített katonai

szolgálati idő körülményei közepette is képesek elsajátítani a bonyolult harci-technikai eszközök és hadtáptechnika kezelését, alkalmazását.

A tudományos-technikai haladás lehetővé teszi továbbá, hogy állandóan javítani lehessen a személyi állomány kiképzésének és nevelésének folyamatát, hogy fokozni lehessen ennek eredményességét. Folyamatosan tökéletesedik a tanulmányi (oktatási) anyagi bázis. A kiképzésben és nevelésben egyre szélesebb körű alkalmazást nyernek a különféle oktatógépek, a nagy hatásfokkal működő oktatótermek, gyakorlóterek, a rádió és a televízió, a mozi. Jelenleg sokkal nagyobbak a lehetőségei annak, hogy a terepfoglalkozásokat a valóságos harcelyzet körülményeihez lehessen közelíteni stb.

Ily módon hozzáértően kihasználva a tudományos-technikai haladás eredményeit és a szocialista rendszer fölényét, támaszkodva a hatalmas gazdasági alapra és a legélenjáróbb marxista-leninista tudományra a Kommunisták Pártja olyan színvonalon tartja a Szovjet Állam védelmi erejét és Fegyveres Erőinek harckészültségét, amely biztosítja, hogy döntően és teljesen szét lehessen zúzni bármilyen ellenséget, aki bátorságot vesz ahhoz, hogy rátörjön a Szovjet Hazára.

Az ezredhadtáp vezetése menetben

(Fordítás)

A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai igazolják, hogy a csapatok hozzáértő vezetése a harc sikerének egyik döntő tényezője. A dinamikus, gyorsan változó és határozott harctevékenység viszonyai között, valamint a bonyolult harci technika miatt a vezetés jelentősége sohe nem látott mértékben megnőtt. A csapatok vezetésének folyamatos tökéletesítése elméleti és gyakorlati vonatkozásban is különösen fontos feladat.

A csapatok vezetésén a parancsnok és a törzs a harc megszervezésével, előkészítésével és vezetésével kapcsolatos folyamatos tevékenységét értjük. A vezetés alapját az alárendeltek tevékenységét egységes cél végrehajtására irányító elhatározás képezi. A vezetés magába foglalja a harc feladat gyors eljuttatását a végrehajtókhoz, a csapatok együttműködésének folyamatos megszervezését, a harc mindenoldalú biztosítását, a parancsok végrehajtásának ellenőrzését és megbízható híradás fenntartását az előljáróval és az alárendeltekkel.

Az elmondottak azonos mértékben vonatkoznak a hadtáp vezetésére is, mivel az a csapatvezetés szerves részét képezi és döntő hatása van a csapatok folyamatos hadtápbiztosítására. *A hadtáp vezetésén a csapatok bármilyen helyzetben történő teljes és időbeni anyagi, technikai és egészségügyi biztosítása érdekében a hadtáp egységek és alegységek által végrehajtott tevékenység folyamatos irányítását értjük.* A hadtáp vezetése a feladatok széles körét öleli fel.

Mi a hadtáp vezetésnek csak a legfontosabb kérdéseit ismertetjük a menetnél. A gépesített lövész (harckocsi) ezred különböző viszonyok között rövid vagy nagy meneteket hajthat végre. Az ilyen helyzetben a hadtáp feladata az ezred időbeni hadtápbiztosítása és annak operatív vezetése. Ez azt jelenti, hogy a parancsnok hadtáphelyettese és az ezred szolgálati- főnökök állandóan ismerjék a harcászati helyzetet, az elhatározást, és ezek alapján részletesen elemezzék a hadtáp helyzetet és szervezzék meg a hadtáp munkáját.

A gépesített lövész és harckocsi ezred hadtápjának felkészítése menethez rögtön megkezdődik a menetparancs vétele után. A menetparancsban meghatározzák a menet irányát, távolságát, időtartamát, a menetkészenlét idejét és az alegységek menethez való felkészülésének fő feladatait.

A parancsnok hadtáphelyettese a menetparancs vétele után tisztázza a feladatot, értékeli a helyzetet és meghatározza azokat a fő feladatokat, amelyek gyors végrehajtása szükséges a csapat hadtápbiztosítása érdekében a menetig és

a menet alatt. A szolgálatiág-vezetőkkel és a hadtáp alegységek parancsnokai-
val ismerteti a harcfeleladatot, az előljáró hadtápparancsát, az ezred hadtáp fele-
adatait és működésének körülményeit. Előzetes hadtáppintézkedést ad ki, ellen-
őrzi annak végrehajtását, és szükség esetén segíti az abban meghatározott fele-
adatok végrehajtásában.

A menet hadtápbiztosításával kapcsolatos feladatokat a zászlóaljnak, a had-
táp alegységek parancsnokai, valamint a szolgálatiág-főnökök írásban vagy szó-
ban kapják meg. Elegendő idő esetén hadtápparancsot is kaphatnak.

A menet hadtápparancsban ismertetni kell: a menet anyagi, technikai és
egészségügyi biztosításának rendjét a menet alatt és az új körletben, a menet-
oszlopokhoz beosztott hadtáp erők és eszközök állományát, azok menetvonalát,
a hadtáp alegységek megindulási és szabályzó terepszakaszait és azok áthaladá-
sának idejét, a hosszú és napi pihenők körleteit és idejét, a hadtáp elhelye-
zésének körletét a menet után, a hadtáp alegységek őrzésének és védelmének
rendjét a menet alatt, a hadtáp vezetési pont helyét a menetszlopban, vala-
mint a híradás fenntartásának rendjét.

A fenti adatokat részletesen rá kell vinni a parancsnok hadtáphelyettesé-
nek munkatérképére is. A munkatérkép még tartalmazhatja: a hadtáp menet-
oszlop rendjét, a járművek üzemanyag feltöltésének körleteit, az előljáró hadtáp
elhelyezési körletét, az után- és hátraszállítási utakat, a HVP helyét és egyéb
adatokat. Az anyagi biztosításra, szállításra, a sebesültek kiürítésére, az őrzés-
védelemre és a híradásra vonatkozó számvetéseket a munkafüzetben kell el-
készíteni.

A parancsnok hadtáphelyettese meghatározott időre hadtápjelentést terjeszt
fel az előljáró hadtápfőnöknek. A jelentést nem szabad csak egyszerű tájé-
koztatási okmánynak tekinteni, az egyben igénylés is. A hadtápjelentés lehetővé
teszi, hogy az előljáró folyamatosan ismerje a helyzetet, a jelentés adatait és
javaslatait összesítse, majd általánosítsa és azokat jelentse a parancsnoknak,
hogy időben adjon utasítást az alárendeltek anyagi készleteinek kiegészítésére,
sebesülteinek és sérült technikájuknak hátraszállítására. Ezért a hadtápjelen-
téssel szemben magas követelményt kell támasztani. A jelentett adatok legye-
nek igazak és pontosak, a jelentés pedig a lehető legrövidebb legyen.

A helyzetre és a csapatok hadtápbiztosítására vonatkozó adatok össze-
gyűjtése és elemzése a Nagy Honvédő Háborúban igen bonyolult és fontos fele-
adat volt. A helyzet mindenoldalú tanulmányozása és a várható események fo-
lyamatos előrelátása adták meg az alapot a parancsnokoknak és a hadtáphe-
lyetteseknek arra, hogy megalapozott elhatározást hozzanak az alegységek had-
tápbiztosítására. A háború tapasztalatai bizonyítják, hogy a parancsnokok és
hadtáphelyettesek csak akkor tudták operatíván vezetni a hadtápot, ha jól is-
merték nemcsak a harcfeleladatot és a harc helyzetet, hanem a hadtáphelyzetet
és a csapatok biztosításának mértékét is.

Ma a csapatok rendszerint hosszú menetet hajtanak végre. Következésként
jelentősen megnőtt a csapatok anyagi szükséglete. Sokkal bonyolultabbak lettek
a hadtápbiztosítás végrehajtásának körülményei is. Felkészülés a menethez, va-
lamint a menet végrehajtása gondos, pontos, találékony, alkotó és rugalmas
munkát igényel a parancsnok hadtáphelyettesétől. Igen fontos a kialakult helyzet
gyors és helyes értékelése, a harc- és a hadtáphelyzet, az ezred szükségleteinek

és a hadtáp lehetőségeinek mérlegelése. Fontos még az is, hogy időben jelöljük ki a szükséges erőket és eszközöket azon feladatok megoldására, amelyekről az adott időben a siker függ.

Most nézzük meg az egyik katonai körzetben egy ezred menetgyakorlatának hadtápbiztosítását. Az összpontosítási körletbe való megrékezés után a parancsnok hadtáphelyettese azonnal összehívta a szolgálatiág-vezetőket, a hadtáp alegységek parancsnokait, ismertette velük a kapott feladatot és kiadta előzetes intézkedését. A menet megkezdéséig nagyon kevés idő maradt. Rövid idő alatt kellett pontosítani az alegységek ellátottságának mértékét, feltölteni azok készleteit és felkészíteni a hadtápot a menethez.

A parancsnok hadtáphelyettese jelentette a parancsnoknak a menet hadtápbiztosításával kapcsolatos javaslatait, az egyes kérdéseket pontosította, majd jóváhagyta azokat. Elhatározásában a parancsnok megszabta a menet hadtápbiztosításával kapcsolatos feladatokat is. Megszabta a gépjárművek feltöltésének körleteit és rendjét, a hadtáp menetének és a felhasznált anyagi eszközök utánpótlásának rendjét, pontosította a meleg ételek kiadásának rendjét és idejét, valamint az egészségügyi biztosítás rendjét.

A fentivel azonos időben végezték a technika felkészítését is a menethez. Végrehajtották a harc- és szállító járművek technikai kiszolgálását, hogy biztosítsák a teljes állomány megbízható üzemeltetését a menet alatt és a további feladat végrehajtása érdekében.

Az anyagi, technikai és egészségügyi biztosítás céljából az ezrednél a menet idejére záró osztagot hoztak létre. A záró osztagba javító és vontató eszközöket, egészségügyieket, valamint lőszer, üzemanyagot és pótalkatrészt szállító gépjárműveket osztottak be.

Az ezredhadtáp vezetése a menet alatt annak a megszervezésére irányult, hogy a hadtáp alegységek az ezred időbeni és teljes hadtápbiztosítását a kialakult helyzettel összhangban jól hajtsák végre. A hadtáp vezetésében a következő fő feladatokat kellett megoldani: az anyagi eszközök folyamatos utánszállítását; a sebesültek időbeni kiürítését; manőverezést a készletekkel és a szállító eszközökkel; a hadtáp ellen intézett ellenséges légi támadások következményeinek a felszámolását. A parancsnok hadtáphelyettese a menet alatt pontosan meghatározta a szolgálatiág-vezetők és a hadtáp alegységek parancsnokai munkájának rendjét, a törzsfőnökkel, a technikai helytessel és a fegyvernemi főnökkel pedig összehangolta a szükséges kérdéseket.

A hadtáptisztek feladataikat, különösen az utánpótlás és az üzemanyag-feltöltés területén, alkotóan és kezdeményezően hajtották végre. Az ezred először hajtott végre nagy menetet a saját csapatok mögött, így lehetővé vált az üzemanyagot előre kiszállítani a feltöltő helyekre és a hosszú pihenők körletébe. A feltöltést tábori töltő eszközökkel végezték el az alegységek beérkezésének sorrendjében. A kiürült tartálygépkocsikat a legközelebbi üzemanyag-raktárhoz irányították, majd azok a vételezés után párhuzamos és a legrövidebb úton az új körletbe indultak. A gyakorlat feltételezése szerint ellenséges diverziós csoportok támadtak a menetlépcsőkre és nagy kiterjedésű körzetek sugárszennyezettek voltak. Ez lehetővé tette az őrzés-védelem kérdéseinek a megoldozását is, amelynek során a hadtáp beosztottjai tapasztalatot szereztek a

helyzetre vonatkozó adatok gyors összegyűjtésében és elemzésében, valamint azokra való reagálásban.

Néhány szót a hadtáp vezetésének a megszervezéséről a zászlóaljknál. Ezzel kapcsolatban két zászlóaljat célszerű megemlíteni. Ismert, hogy a zászlóalj a hadtápbiztosítás legalsó tagozata. Innen érkeznek a hadtáphelyzetre vonatkozó kiindulási adatok. Az egyik zászlóaljparancsnok jól vezette a hadtápot. Állandóan ismerte az alegységek ellátottságát, szükségleteit, hol van a zászlóalj hadtáp és mi annak a lehetősége. Utasításai mindig rövidek és világosak voltak. A hadtáp ismerte feladatát és helyét a menetben. A parancsnok nem felejtette el időben jelenteni az ezred HVP-nek a zászlóalj ellátottságát, szükségletét és a hadtáp helyét. Igénylését híradó eszközökön továbbította, pontosan meghatározta hova, mikor kell szállítani az utánpótlást, hol vannak a sebesültek. Érzékelhető volt, hogy a parancsnok megbízhatóan vezeti a hadtápot.

Egészen más volt a helyzet a másik zászlóaljknál. A parancsnok nem mindig tudta az alegység ellátottságának tényleges helyzetét. A feladatokat csak általánosan szabta meg. Hadtápjelentései rendszerint elkéstek, ezért az ezrednél sokszor nem tudták, hogy hol van a zászlóaljhadtáp, mi szükséges a zászlóaljnak. Ilyen esetben természetesen az ezrednek nehéz volt időben és teljes végrehajtani a zászlóalj hadtápbiztosítását.

Ezzel kapcsolatban meg kell említeni a hadtáptisztek és a zászlóalj parancsnokok kezdeményezésének és vezetés kérdéseihez való alkotó viszonyuknak fontosságát. Tapasztalatok szerint a kezdeményezésnek abban a törekvésben kell megjelennie, hogy bármely helyzetben olyan elhatározást hozunk, amely lehetővé teszi a kapott feladat teljesítését rövid idő alatt a legkevesebb ráfordítással. A kezdeményezés megnyilvánulhat még a várható események előrelátásában, valamint a változó helyzetre való gyors reagálásban. A kezdeményezés azonban csak akkor hasznos és fontos, ha az összhangban van az előjáró elgondolásával, a szabályzatok követelményeivel és biztosítja a parancsnok elhatározásának a legcélszerűbb megoldását.

A hadtáp megbízható vezetésének feltétele menethen: a folyamatos összeköttetés fenntartása a parancsnokkal, a törzssel, az előjáró hadtáppal és az alárendelt hadtáp alegységekkel. Ez mindig biztosítja a hadtáphelyettesnek, hogy folyamatosan ismerje a harc feladatát, a kialakult helyzetet és az előjáró hadtáp lehetőségét az anyagi eszközök utánszállításában.

A parancsnok hadtáphelyettese a szükséges híradó eszközökkel a menetben mindig ott tartózkodik, ahonnan legkönnyebben irányíthatja a hadtápot; lehet az oszlop élén, a közepén stb. Szükség esetén áttérhet a másik menetvonalra is, ha a hadtáp két menetvonalon menetel.

A hadtáp híradásának alapvető, sokszor egyedüli eszköze menetben a rádióhíradás. Természetesen figyelembe kell venni a rádióhíradás hátrányos oldalait is. Ezek: a lehallgatás, a zavarás lehetősége és egyébek. A hadtápnak tehát menetben fel kell készülnie a vezetés végrehajtására erős rádiózavarás körülményei között és védelmi rendszabályokat kell foganatosítani az ellenséges rádiótevékenység elhárítására.

A vezetékes híradás sokkal megbízhatóbb, de azt csak a felkészülésnél és a nagy pihenőknél lehet használni. Korszerű viszonyok között széles körben

használhatók a mozgó híradó eszközök, különösen szóbeli és írásbeli parancsok továbbítására.

A hadtáp folyamatos vezetésének biztosítására HVP-t boznak létre. A vezetési pontot a parancsnok hadtáphelyettese vezeti. A HVP legyen mozgékony, rendelkezzen speciális szállító eszközökkel, korszerű vezetés gépesítési és rejtjelző technikával. Menetben a HVP a hadtápegységek menetlépcsőjének élén halad. A HVP menetének megkezdését és megrékezésének idejét az új körletben a hadtáphelyettes azonnal jelenti a parancsnoknak és az előljáró HVP-nek.

Véleményünk szerint az ezredhadtáp vezetését az alábbi területeken, utakon lehet tökéletesíteni a jövőben: a hadtáp vezető szervek és a híradó alegységek terepgyakorlatai színvonalának emelésével; az összes rendelkezésre álló híradó eszközök komplex felhasználásával; vezetés gépesítési eszközök rendszeresítésével; az okmányok egységesítésével, úrlapok rendszeresítésével; a hadtáptisztek szakmai, elméleti ismeretének és a törzskultúra növelésével.

A hadtáp bármilyen körülmények között történő megbízható vezetésének elsajátításához jelentősen hozzájárul a rendszeres törzskiképzés. Katonai körzetünk tapasztalatai szerint ezeken a foglalkozásokon necsak a hadtáphelyettesnek, hanem a szolgálatiág-főnököknek is részt kell venniük.

A páncélos és gépesített csapatok hadművelési tevékenységének technikai biztosítása Belorussziában

(Fordítás)

A páncélos és gépesített csapatok technikai biztosítása magában foglalja a harckocsik és rohamlövegek (rolg)¹ maximális mennyiségének harckész állapotban tartását. E cél érdekében a páncélos és gépesített csapatok minden szintjén, a századtól a frontig bezárólag a technikai szolgálat, valamint a vontató-javító és más alegységek, egységek szervezetei vannak.

Ebben a tanulmányban a páncélos csapatok tevékenységei technikai biztosításának megszervezésével és a front eszközeivel történő végrehajtásával kapcsolatos kérdéseket vizsgáljuk.

A háború tapasztalatai szerint a technikai biztosítás fő feladata a harctevékenység folyamán – a sérült harckocsik gyors helyreállítása és visszairányítása a harcba, s ezzel a páncélos és gépesített csapatok csapásmérő erejének megtartása, a hadművelési mélységben való tevékenységük teljes szakaszán.

E feladatok végrehajtása érdekében 1944. június 23-ára a front rendelkezésére állt: egy mozgó harckocsi-fődarabjavító üzem (118. PTARZ), egy önálló helyreállító-zászlóalj (orvb.), négy mozgó javító szertár (prob.), három vontatószázad (er.), két kiürítő osztag, három sérültgépjármű-gyűjtőhely (SZPAM), két helyre nem állítható harckocsi-szétzerelő osztag és harckocsi-javító-anyagraktár.

A mozgó harckocsi-fődarabjavító üzem rendeltetése az volt, hogy végrehajtsa az egyes fődarabok (motor, sebességváltó, oldal-tengelykapcsoló stb.) nagyjavítását, alkatrészek javítását és előállítását. Az üzem havonta 113 különböző gyártmányú harckocsimotor és 34 más (a V-2 harckocsimotor nagyjavításával egyenértékű) harckocsi fődarab nagyjavítását volt képes elvégezni.

Az önálló helyreállító-javítózászlóalj végrehajtotta valamennyi harckocsi-alaptípus középjavítását és a (motor kivételével) fődarabok, esetenként a harckocsik nagyjavítását. A termelési kapacitás számvetési alapja – 52 db T-34-es harckocsi középjavítás havonta. A mozgó javító szertár kész fődarabokkal a harckocsik kis- és középjavítását hajtotta végre. A termelési kapacitás számvetési alapja 22 T-34-es harckocsi (középjavítás).

A vontatószázad rendeltetése – a sérült harcjárművek elvontatása a harctevékenységek körzetéből, illetve az egységek, magasabbegységek sérültgépjármű-

¹ A továbbiakban „harckocsi” gyűjtőnév alatt harckocsikat és rolg.-eket értünk.

gyűjtőhelyeire, a hadsereg vagy a front gyűjtőhelyeire mind a front javító szerveinek települési helyére, mind pedig a vasúti berakóállomásokra. A front SGGYH. rendeltetése volt a sérült páncélostechnika átvétele az egységektől és magasabbegységektől, a nagyjavítást igénylők berakása, a helyre nem állítható harckocsik és rolg.-ek szétszedése, azokról a használható vagy javítható fődarabok és részegységek leszerelése. A kiürítő osztagnak az elakadt és mélyen besüllyedt harckocsik vontatását kellett végrehajtani.

Amikor az 5. gárda-harckocsihadsereg, a 3. gépesített és a 2. gárda-harckocsihadtest a front állományába került, a Főhadiszállás a front javító szerveinek megerősítésére kikülönítette a 125. orvb., a 343., 225. és a 138. prb., 11. er. és a 75. SZPAM-t, amelyek a fronthoz a hadművelet folyamán érkeztek be. A harckocsik javításával – helyreállításával foglalkozó javító alegységeknél és egységeknél a front alárendeltségében 1300 fő volt. A Főhadiszállás tartalékából a front alárendeltségébe került megerősítő javítóerőkkel, a szerelők száma mintegy 2000 fő volt.

A vontató-javító szervek anyagi eszközeinek és a páncélos csapatok személyi állományának felkészítése a hadműveletkehez előzetesen már a védelem idején megtörtént. Növelték a személyi állomány technikai ismereteit, a technikai eszközöket előkészítették a harctevékenységek folyamán való üzembiztonságra, megszervezték a technikai eszközök kiszolgálását és a hadművelet folyamán, valamint az előző tevékenységek során megrongálódott gépjárművek helyreállítását.

A páncélos csapatok anyagellátásának és a személyi állományának, valamint a javító és vontató eszközök felkészítésével kapcsolatos valamennyi munkát annak figyelembevételével hajtották végre, hogy a front támadási sávjában milyen volt a terep jellege: volt erdő, mocsár, nagyszámú folyóakadály, hiányzott a fejlett úthálózat.

A front páncélos és gépesített csapatai parancsnokának parancsa² 1944. évi május 12-től tematikusan előírta a harcjármű-vezetők gyakorlati foglalkozásait, amelyek során tökéletesíteni kellett azok ismereteit a harckocsik erdős-mocsaras terepen történő igénybevétele terén. Analóg foglalkozásokat vezettek le a technikai szolgálat tisztjeivel is.

A frontparancsnokság páncélos és gépesített csapatai főnökségéhez tartozó osztályok tisztjei közvetlenül az egységeknél és magasabbegységeknél nyújtottak segítséget a parancsnokok technikai helyetteseinek a személyi állomány, az anyagi eszközök előkészítésében és a küszöbön álló harctevékenységek technikai biztosításának megszervezésében.

A beérkező páncélos és gépesített magasabbegységek és egységek többségében új anyagi eszközökkel rendelkeztek. Például az 5. gárda-harckocsihadsereg harckocsijainak 40%-a részt vett már harcban, a többi járműje viszont új volt.

Meg kell jegyezni, hogy a fortonk állományában több mint 10 harckocsi és rohamlöveg típus volt. Ez bizonyos nehézséget okozott azok javításában és kiszolgálásában.

² Archív MO. SzSzSzR, f. 38, op. 282898, 1.5, 1.15.

1944. évi június 23-ára a harckocsik üzemóratartaléka²: 50 üzemóráig 107, 50–100 ózemóra 380, 100 üzemórán felül 1496 harckocsi, vagyis a harckocsik több mint 95%-a olyan állapotban volt, ami biztosította a front előtt álló feladat végrehajtását.

A hadművelet kezdete előtt végrehajtották a 2. sz. műszaki szemlét (olajcserét a motorban és a főrabaokban, olaj- és a levegőszűrő tisztítását, a rudazatok beszabályozását, a feltárt hiányosságok megszüntetését és szükség esetén a kopott alkatrészek cseréjét).

A front javító és vontató egységeinél és alegységeinél ellenőrizték a műhelygépkocsik, vontatók a speciális berendezések állapotát és tartalékokat képeztek a csere fődarabokból és részegységekből. Az elakadt és elsüllyedt harckocsik kivontatására létrehozták a 257. vontató osztagot. A front páncélos és gépesített csapatai parancsnokának utasítására 1944. év június 23-ára a 31. hadsereg 47., 5. és 60. SZPAM-át átalárendelték a frontnak.

A frontparancsnok elgondolása szerint az ellenség védelmének áttörése céljából két csapásmérő csoportosítást hoztak létre: egyik – a 39. és 5. hadsereg és egy gépesített-lovascsoport tartozott, állományában a 3. gárda gépesített és a 3. gárda lovashadtestekkel, a másik – a 11. gárdahadsereg, amelynek állományába tartozott a 2. gárda harckocsihadtest, és a 31. hadsereg. A frontparancsnok elhatározása az 5. gárda-harckocsihadsereg áttörésbe való bevetésének két változatát tartotta lehetségesnek. Az első változat szerint a hadsereget a 11. gárda- és a 31. hadsereg csatlakozásain kellett bevetni az áttörésbe és a sikert a minszki autót mentén kifejleszteni Boriszov irányába. A második változat szerint – az áttörésbe való bevetését az 5. hadsereg sávjában tervezték, hogy tovább támadjon Bogusevszk, Tolocsin és tovább Boriszov irányába.

Az elgondolásnak és a front harckocsi csapatai előtt álló feladatok jellegének megfelelően hasonló részletes technikai biztosítási tervet dolgoztak ki, amely figyelembe vette:

- a front javító-vontató szerveinek összpontosított alkalmazását, a hadserek és a csapat javító eszközök maximális tehermentesítését a munkaigényesebb javítások alól úgy, hogy azok a fő figyelmet a kisjavításokra és a karbantartások idejében történő végrehajtására fordíthassák, a közép- és nagyjavítást igénylő harckocsik átadását az ebben a sávban működő front SZPAM-nak,

- a front valamennyi javító-vontató erejének két csoportra osztását, olyan javító központok létrehozását, amelyek a front csapásmérő csoportosítása tevékenységének irányában volt köteles végrehajtani a vontatást és a javítást. A javító központok állományába javító és vontató alegységek és SZPAM-ok és a front páncélos anyagraktár fiókjai („kitelepitett raktár”) tartoztak, minden javító központ élén a front páncélos és gépesített csapatai főnöksége javítási osztályának rangidős segítője állt (a javító központ összetételét a vázlat tartalmazza),

- a front alárendeltségébe tartozó javító eszközök alkalmazását a hadművelet első napjaiban az ellenség védelmének áttörését végrehajtó egységek és magasabbegységek csapateszközeinek megerősítésére,

² U. o. 1.10. A harckocsi üzemóratartaléka – a harckocsi közép- vagy nagyjavításáig rendelkezésre álló futási kilométerének vagy a motor üzemórájának mennyisége a nagyjavításig.

- a fronttól kapott javító eszközökből hadsereg javító-vontató csoportok létrehozását az 5. és a 11. gárda-hadseregeknél (lásd a vázlatot).

A hadművelet előtt a front csapatai és javító-vontató egységei a technikai biztosításra vonatkozóan feladatult kapták, hogy a parancsnokok technikai helyetteseinek vezetésével tartsanak szakmai értekezleteket, amelyeken megbeszélték a hadművelet technikai biztosításának megszervezését, valamint pontosították a technikai szolgálat valamennyi tagozatának együttműködésével kapcsolatos kérdéseket.

A front csapatainak és javító-vontató eszközeinek felkészítése befejeződött.

A front javító központjai Krinki és Krasznoje vasútállomások körzetében gyülekeztek (lásd a vázlatot).

A front mindkét csapásmérő csoportosítása főerőinek támadása június 23-án reggel kezdődött. A 38. és az 5. hadsereg csapatai hamar áttörték az ellenség fővédő-övét és a nap végére átvágták a Vitebszk-Orsa vasútvonalat. Június 24-én az áttöréshez ütköztetbevetették a gépesített-lovascsoportot, amelynek előrevetett osztagai ugyancsak ezen a napon kijutottak Bogusevszk északnyugati térségébe, június 26-án pedig a nap végére birtokbavették Csereját. Ugyanezen a napon, június 26-án reggel, ebben az irányban ütköztetbevetették az 5. gárda-harcokcsihadsereget.

A 11. gárda- és a 31. hadsereg kevésbé sikeresen bontakozott ki. Kétnapi támadás után sem tudták áttörni a fővédőövet. Ezért a 2. gárda-harcokcsihadtestet a 11. hadsereg sávjában csak június 26-án reggel vetették ütköztetbe, amely a nap végére 40 km-t nyomult előre. A továbbiakban a sikert Sztároszele, Csernyovka irányba fejlesztette ki.

Az ellenség védelme áttörésének időszakában (2-4 nap) az előre kidolgozott tervek igazolták önmagukat. A jobb szárnyon Sz. P. Sanyin mérnök őrnagy vezetése alatt álló javító központ Bogusevszk, a balszárnyon pedig a V. A. Besszonov mérnök ezredes vezetése alatt álló javító központ pedig Oszinovka vasútállomásra nyomult előre, ahol 100-nál több, az áttörés során megsérült harcokcsi volt összegyűjtve és még ezekhez adódott az őszi-téli hadjáratok során megsérült és el nem vontatott harcokcsik mennyisége.

A fentebb jelzett körzetekbe a csapatok nyomában beérkeztek a javító központ SZPAM-jai és vontatószázadai azzal a feladattal, hogy a javítóegységek beérkezéséig összegyűjtsék a sérült harcokcsikat.

Június 30-ára az elsőlépcső magasabbegységek leküzdötték a Berezinát és Vilejka-Minszk irányban tevékenykedtek tovább, a hadseregek megerősítését végző javító szerkek pedig a Csereja és Orsa körzetében tartózkodtak, vagyis 90-120 km-re lemaradtak, s nem tudták ésszerűen kielégíteni a hadseregek harcokcsijavítási igényeit. Ezért döntés született arra, hogy a 15., 22. mozgó javító szertárat és a 69. vontatószázadot, amely az 5. hadsereg javító-vontató csoportjának állományába tartozott, átadják a jobb-szárnynon tevékenykedő csapásmérő csoportosítás javító központjának. Azzal kapcsolatosan, hogy a jelentősebb harcokcsi veszteségek a balszárnynon keletkeztek, a jobb-szárnynon tevékenykedő csapásmérő egységei jelentősebb veszteség nélkül gyorsan nyomultak előre, a jobbszárnny javító központjának, a Vörös Zászló Renddel kítüntetett

22. hadsereg helyreállító-javítózászlóalját és a 11. gárdahadsereg 53. vontatószázadát átadták a balszárny javító központjának. A 3. Belorusz Front csapatainak csapása alatt az ellenség július 2-án feladta Vilejkát, július 3-án a 3. és az 1. Belorusz Frontok együttes erőfeszítése következtében felszabadult Minszk. Július 4-ére a front csapatai Narocs-tó, Szmorgony, kizárva Molodecno, Radoskovics, Rakuv (lásd a vázlatot) terepszakasgra jutottak ki. Erre az időre a front javító központjai a korábbi települési helyeken voltak és folytatták az előző harctevékenységek során megsérült harckocsik összegyűjtését.

A vilniusi hadműveletben a harckocsik zöme (3. gárda-gépesített hadtest, 5. gárda-harckocsihadsereg) a vilniusi irányban volt összpontosítva ezért a front, két párhuzamosan működő javító központ munkája elveszítette jelentőségét. Ezzel egyidejűleg élesen vetődött fel a javításoknak a magasabbegységek harcrendjéhez közelebbi körletekben való végrehajtásának szükségessége, vagyis meg kellett változtatni a javítások szervezésének vázlatát, s a front javító-vontató eszközeit a mélységben kellett lépcsőzni.

Ezzel kapcsolatban a jobb oldali csapásmérő csoportosítás javító központja előremozgott az első lépcsőben azzal a feladattal, hogy hajtsa végre a harckocsik javítását, amelyek Vilniustól a támadó csapatok peremvonaláig terjedő térségben helyezkedtek el. A javító központ tevékenysége Kedenyáj, Mariampol, Vilnius körzetében bontakozott ki. Ez lehetővé tette a front javító eszközeinek közelítését a harcrendhez, a sérült harckocsik helyreállítása idejének, sorbanállásának, vontatási útjainak csökkentését, a helyreállított gépjárművek harcrendbe való visszatérésének meggyorsítását.

A bal oldali irányban tevékenykedő javító központ a hadtápban maradt. Feladata az volt, vontassa és javítsa meg a sérült harckocsikat a Boriszovtól Vilniusig terjedő térségben.

Július 5-ére Krupki vasútállomás területén bontakozott szét az 55. SZPAM és az 53. vontatószázad, amelyek előtt az a feladat állt, hogy a javító egységek beérkezéséig gyűjtsék össze az összes sérült gépjárművet. Július 4-15-e között a front állományába került a 138. és a 343. mozgó javító szertár, a 125. önálló javító-helyreállító-zászlóalj, a 11. és a 75. vontatószázad, az 51. és a 75. SZPAM. A 138. mozgó javító szertár, amely a 2. gárda-harckocsihadtestet támogatta, a 343. mozgó javító szertár Oszinovkába, a 125. önálló javító-helyreállító-zászlóalj – Krupkiba, a 11. és a 75. vontatószázad, az 51. és a 75. SZPAM pedig Vilnius, Ejszkesz, Vilejka körzetébe települt.

A hadtáp javító központ feladatát teljesítve június 15-ére Oszinovka vasútállomásról Krupkiba, azután pedig Boriszovba és Minszkbe települt át. Július 20-ára tevékenységét a Vilejka, Molodecno, Bogdanov körzetében levő sérült harckocsik javítására bontakoztatta ki. Ide elsősorban azokat az eszközöket irányították, amelyek a front vontatószázadainak és SZPAM-jainak feltöltését szolgálták.

A kaunasszi hadműveletek végrehajtása során a harckocsik javítását a javító eszközök ugyanolyan csoportosításával valósították meg, amilyen a vilniusi hadműveletben volt.

Meg kell jegyezni, hogy a Belorusz hadműveletek első etapjában (június 23-tól július 4-ig) éppen úgy, mint a második etapjában (július 5-től augusztus 29-ig) a front javító szervei azokban a körzetekben összpontosultak, amelyek-

ben a legnagyobb méretű volt a páncélos csapatok harctevékenysége és amelyekben a legtöbb harckocsi vált üzemképtelenné. A front javító szerveinek beérkezéséig a vontatószázadok összegyűjtötték a harckocsikat a kijelölt körletekben, ahol a későbbiekben a front javító szervei bontakoztak szét.

A front javító egységei által helyreállított harckocsikat feltöltötték és a front katonatanácsának határozata alapján az egységek, magasabbegységek hiányainak pótlására irányították a csapatokhoz.

A hadművelet folyamán a Harckocsijavító Főcsoportfőnökség a front részére nagy teljesítményű tréleres vontatószázadot különített ki. A vontatószázadok kivontatták a sérült harckocsikat a műúthoz, a műúton pedig a tréleret szállították azokat a front SZPAM-re. Ez sokban meggyorsította a járművek vontatását és lerövidítette várakozásuk idejét a javításig. Ezenkívül a tréleret magasütemű támadás esetén a vontatószázadok lánctalpas vontatóinak és a megjavított harckocsik gyors átcsoportosítására is felhasználták.

Június 23-tól szeptember 15-ig a front javító szervei megjavítottak és a csapatok feltöltésére átadtak 577 harckocsit és rohamlöveget,⁴ vagyis több mint 27 harckocsi-rohamlöveg ezredet. Az egység, magasabbegység és front javító szervei naponta összesen 65 megjavított harckocsit küldtek vissza a harcba, vagyis a hadművelet folyamán 85 harckocsidandárt. Ez lehetővé tette a harckocsi csapatok huzamos ideig történő alkalmazását anélkül, hogy azokat a hátszág üzeméből töltötték volna fel harckocsikkal.

A hadművelet alatt a csapatok és a front vontató eszközei több mint 1300 sérült harckocsit⁵ vontattak, 395 harckocsit pedig a hátszági üzemekbe irányítottak javításra.

A harckocsi egységek, magasabbegységek hadrafoghatóságának fenntartásában fontos szerepet játszott mindezen túl a harci technika igénybevételének helyes megszervezése, amelynek az adott hadműveletben meg voltak a maga sajátosságai. A harckocsiknak erdős-mocsaras-futóhomokos terepet kellett leküzdeni, út nélküli terepen kellett tevékenykedniük egyes napokon a 60 km-es napi magas ütemet elérő támadás mellett. A karbantartásokra fordított idő minimális volt. Július közepén a kilométer-felhasználás 900–1300 km volt, a motorok pedig 160–170 üzemórát⁶ üzemeltek. A harckocsik (különösen a nehézharckocsik) technikai okok miatt való megrongálódása növekedett, amit a bonyolult igénybevételi viszonyok idéztek elő. Az esetek túlnyomó többségében szükségessé vált a nehézharckocsik motorjának és a futómű fődarabjainak cseréje. Ezek gyors helyreállítása érdekében a front javító egységei az ezredék tartózkodási körleteibe nyomultak előre. A nehézharckocsikat javítás után az arcvonalig vasúton szállították előre.

A 3. gárda-gépesített hadtestet és az 5. gárda-harckocsihadtestet a hadművelet folyamán – a frontparancsnok elhatározása alapján – a július 10–15-ig terjedő időszakban a 2. gárda-harckocsihadtestet pedig – július 11-től 13-ig terjedő időszakban vonták ki Ejszkesz körzetébe néhány napra a harcjárművek karbantartására, javítására és más technikai eszközeinek és fegyverzetének rendbehozására.

⁴ Arhív MO. f. 38. op. 352785, d. 58. h. 8.

⁵ Arhív MO. f. 241, op. 2658. d. 43, 11. 43, 56, 114, 173, 201.

⁶ Uo. f. 38. op. 282698 d. 5. 1. 21.

A technikai biztosításban ugyancsak jelentős szerepet játszott a páncélos anyagellátás, amelyet a fronthoz a 105. mozgó javító anyagraktár és előretolt részlegei valósítottak meg. A raktár a hadművelet folyamán Szmolenszkből Minszkbe majd pedig Kaunaszba települt át.

Az anyagutanszállítás a csapatokhoz a 640. gépkocsi szállítószázad és vasúti szállítás útján valósult meg.

Kivételes esetekben a hirtelen lefogyasztott anyagok utanszállítása érdekében a központtól a repülőket is felhasználták, amelyet például Vilnius körzetébe 27 fordulót hajtottak végre és összesen mintegy 67,5 tonna súlyú futómű és erőátviteli alkatrészt juttattak e körletbe.

A páncélos anyagtartalékok kiegészítése a Honvédelmi Népbiztosság raktáraiból történt a 118. mozgó harckocsi fődarabjavító zászlóalj által megjavított fődarabok és részek, valamint a meg nem térülő veszteséget képező harckocsikról leszedett alkatrészek és fődarabok mennyiségének figyelembevételével.

A harckocsik javítása során élesen vetődött fel a tüzér fegyverzeti rendszerrel való ellátás, mivel a hadműveletek folyamán az össz harckocsi veszteség 21–32⁰/₀-ánál⁷ a fegyverzeti rendszerek sérültek meg.

A 3. Belorusz Frontnál elsőként valósították meg a tüzér fegyverzeti rendszerek javítását a kiégett harckocsik ágyúinak felhasználásával. Az első megjavított fegyverekből a Harckocsijavítási Főcsoportfőnökség bizottságának (GURT) hiányában 25 lövést hajtottak végre. A kísérletek igazolták, hogy az ágyúk csöveinek sem mechanikai, sem ballisztikai adatai⁸ nem változtak meg. Ezért született meg az elhatározás a kiégett harckocsik ágyúcsöveinek felhasználására a tüzér fegyverzeti rendszerek javítása és nem rendszeresített fegyverzeti rendszer képzése céljából. A probléma megoldódott.

A technikai biztosítás feladatainak megoldásában nagy szerepet játszott a javító és vontató egységek párt-politikai munkájának helyes meghatározása. A párt-politikai munkát két alapvető feladatnak rendelték alá: a sérült harckocsik harcrendbe való visszatérésének meggyorsítása és a javítások magas színvonalának biztosítása.

A párt-politikai munka hadseregben alkalmazott általános formái mellett a javító-vontató egységeknél azt az alapvető formát alkalmazták, amelyet ezen egységek alkalmazásának sajátosságai hívtak életre. A javítók, különösen pedig a vontatók kis csoportokban, saját egységeiktől elszakítva tevékenykedtek. Ebben az esetben rendszerint pártcsoport szervezőt vagy komszomolcsoport szervezőt jelöltek ki. A harckocsik javítása folyamán szinte lehetetlen a megbízható ellenőrzést megvalósítani. Ezért a párt-politikai munka arra irányult, hogy fokozza a személyes és csoportos felelősségérzetet valamennyi szerelőnél és javítóbrigádnál, vontató-kezelő állományánál.

A technikai biztosítás vezetése a hadműveletek folyamán a front páncélos és gépesített csapatai parancsnokának ellátó, javító és igénybevételi helyettese útján valósult meg, a frontparancsnok harcálláspontjáról a front P. és G. csapatai parancsnokságának igénybevételi, javítási és ellátási osztályán keresztül.

A hadműveletek folyamán a harckocsijavítás hadműveleti tervezését végezték 10 naponként, a konkrét javítási alaplól és javítókapacitásból kiindulva,

⁷ Arhív MO f. 241, op. 2658, d. 159. 1. 3.

⁸ U. o. 11. 19–21.

valamennyi harckocsi számának, a javítás befejezése időpontjának feltüntetésével. A tervet valamennyi dandárhoz eljuttatták.

Az igénybevétel és a javítás folyamatát a megfelelő osztályok tisztjei a magasabbegységekhez és egységekhez kiutazva ellenőrizték.

Ugyancsak rá kell mutatni arra, hogy 1944. szeptember elejére a front javító és vontató eszközei leleményes munkájának eredményeként valamennyi tagozatban megvalósult valamennyi harckocsinak összegyűjtése a front támadási sávjában Bogusevszktól Jutbarkaszig, 1944. szeptember 15-ére befejezték az összes harckocsi javítását és a javító szervek előnyomultak a védelembe áttent csapatok harcrendjének közelében.

A harckocsik helyreállításának mesteri megszervezéséért a front a Szovjet Hadsereg páncélos és gépesített csapatainak parancsnokságától első díjat kapott. A legkiemelkedőbb javítóegységek és azok személyi állománya a Szovjetunió kitüntetéseit, érdemrendjeit kapták.

Vöröscsillag Érdemrendet kapott: a Vöröszászló Renddel kitüntetett 22. hadsereg helyreállító-javítózászlóaljja, a 125. önálló javító-helyreállító zászlóalj, a 118. mozgó harckocsi fődarabjavító üzem, a 11. és a 69. vontatószázad, a 256. vontatóosztag, a 69. SZPAM. és a 105. páncélos anyagraktár.

A 3. Belorusz Front páncélos és gépesített csapatai technikai biztosítása megszervezésének tapasztalatai a Belorusz hadműveletekben igazolták, hogy a hadrafoghatóság fenntartása és a harckocsik alkalmazása időtartamának növelése jelentős mértékben függött a technikai biztosítás megszervezésétől, elsősorban a sérült harckocsik helyreállításától. Következésképpen a technikai biztosítás hadműveleti-harcászati tényezővé vált, amelytől jelentős mértékben függött a páncélos és gépesített csapatok alkalmazásának sikere a hadműveletekben.

A front javító és vontató eszközök centralizált alkalmazása a támadó hadműveletekben javító központokban, a leghatásosabb tevékenységhez vezetett, lehetővé tette e szervek jobb vezetését, a helyzet változása esetén pedig azok gyors manővereztetésének végrehajtását.

Az egységek és magasabbegységek tehermentesítése a huzamos javításoktól lehetőséget nyújtott arra, hogy a csapatok javító egységei nagyobb figyelmet fordítsanak a harckocsik kisjavítására és technikai kiszolgálására.

A javító egységek munkájának tapasztalatai a Belorusz hadműveletekben nem veszítettek aktualitásukból napjainkban sem.

(Melléklet a folyóirat végén található.)

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Dr. Kazinczi István alez. A lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai — a hadtudományok kandidátusa	3
---	---

Harckészültség — hadtápkiképzés

Kodák Mihály alez., Bán János őrgy.	Az I. kiképzési időszak eredményei és tapasztalatai magasabbegységünk hadtápszolgálatában	19
Bodnár László alez.	Katonai—gazdasági vezetőképzés a ZMKÁ hadtáp tanszékén — — — — — — — —	25

Csapatgazdálkodás elmélete, ellátás — gazdálkodás, katonai közlekedés

Török Gyula alez.	A csapathadtáp törzsek feladatai a hatékony és takarékos gazdálkodás megvalósításában — —	33
Petrák Béla szds.	Katonai vasúti szállítások helyzete a „TOKAJ-76” tükrében — — — — — — — —	39
Zámbó B. Endre mk. alez.	A vegyivédelmi mozgó ellenőrző-javítórészlegek munkájával kapcsolatos tapasztalatok a hátszágvédelmi csapatoknál — — — — — — — —	49

Külföldi folyóiratszemle

Lapos Mihály ezds.	A Nagy Honvédő Háború befejező hadjárataiban a hadművelleti hadtáp által végzett munka néhány jellemző vonása — — — — — — — —	59
Dr. Csabai Károly ezds.	A főirányban — — — — — — — —	72
Dr. Körmendy István alez.	Tudományos-technikai forradalom és a hadügy fejlődése — — — — — — — —	82
Bocz János alez.	Az ezredhadtáp vezetése menetben — — —	91
Dr. Rajkó István alez.	A páncélos és gépesített csapatok hadművelési tevékenységeinek technikai biztosítása Beloruszsiában — — — — — — — —	96

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Теория тылового обеспечения

Кандидат военных наук подполковник д-р КАЗИНЦИ Иштван	Исторический опыт расхода боеприпасов — — — —	3
---	---	---

Боевая готовность — тыловая подготовка

Подполковник КОДАК Михай Майор БАН Янош	Результаты и опыт первого периода обучения в службе тыла нашего соединения — — — —	19
Подполковник БОДНАР Ласло	Подготовка военно-хозяйственных руководителей на кафедре тыла Военной академии им. Зрини Миклош — — — — — — — — — —	25

Теория войскового хозяйства, снабжение — хозяйствование, военное сообщение

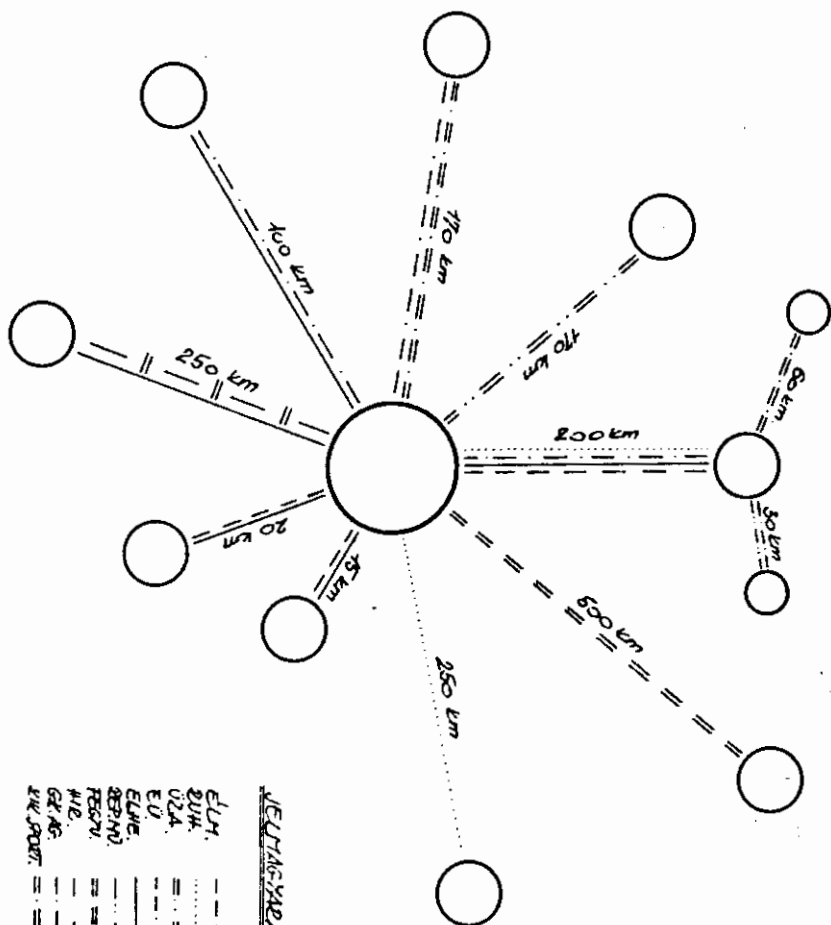
Подполковник ТЕРЕК Дьюла	Задачи штабов войскового тыла в ведении эффективно и экономического хозяйствования —	33
Капитан ПЕТРАК Бела	Состояние военных железнодорожных перевозок в свете учения „ТОКАЙ-76” — — — — — —	39
Инженер-подполковник ЗАМБО Б. Эндре	Опыт работы подвижных контрольно-ремонтных отрядов химической службы в войсках территориальной обороны — — — — — — — — — —	49

Обзор зарубежной печати

Полковник ЛАПОШ Михай	Некоторые характерные черты работы, выполненной оперативным тылом в завершающих операциях Великой Отечественной войны — — — —	59
Полковник д-р ЧАБАИ Карой	На главном направлении — — — — — — — —	72
Подполковник д-р КЕРМЕНДИ Иштван	Развитие научно-технической революции и военного дела — — — — — — — — — —	82
Подполковник БОЦ Янош	Управление тылом полка на марше — — — —	91
Подполковник д-р РАЙКО Иштван	Техническое обеспечение оперативных действий, бронированных механизированных войск в Белоруссии — — — — — — — — — —	96

Mellékletek a " Csapathadtáp törzsek
feladatai a hatékonyság és takarékos gazdálkodás
megvalósításában" c.~~ikkhez~~ cikkhez

EGYSÉG ANYAGELLÁTÓ BÁZISAINAK ÉS BESZERZÉSI
HELYSÍNEK TÉRBENI RENDSZERE ÉS
CSOPORTOSÍTÁSA

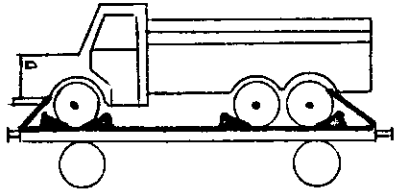

Mellékletek a "Katonai vasuti szállítások
helyzete a "TOKAJ-76 tükrében" c.cikkhez

KERÉKES JÁRMŰVEK RÖGZÍTÉSE VASUTI KOCSIKON

1. módszer

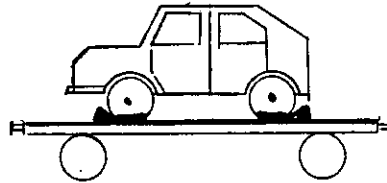
Alátétfával, vagy fémsaruval és lágyvashuzal köteggel, drótkötél köteggel.

2. módszer

Alátétfával és vezetőfával.

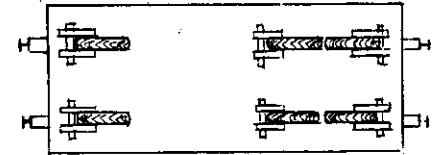
/Oldalnézet/

3. módszer

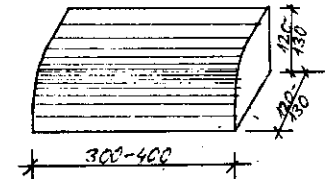
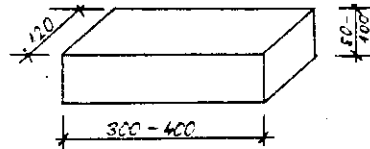
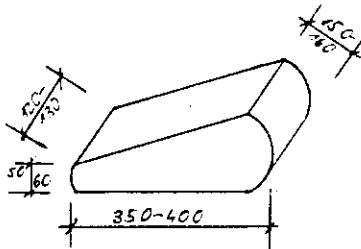
Kalodával és félkalodával.

/Felülnézet/

Megjegyzés: a 2 módszerrel nem rögzíthető a 12 t-nál nehezebb, hosszú tengelytávú és az áthidalással nem rakható járművek, a 3 módszer nem alkalmazható az áthidalással nem rakható járművek rögzítésére. A 2 és 3 módszer csak akkor alkalmazható, ha a szállitmányt kísérik.

Alátétfák, vezetőkák méretei /mm/

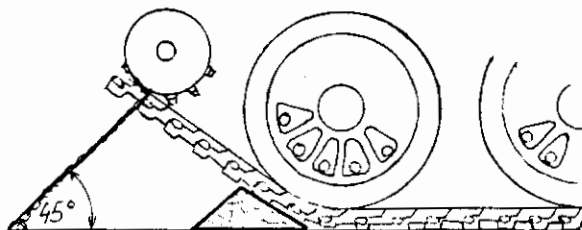

2. ábra

LÁNCALPAS JÁRMŰVEK RÖGZITÉSE
VASUTI KOCSIKON

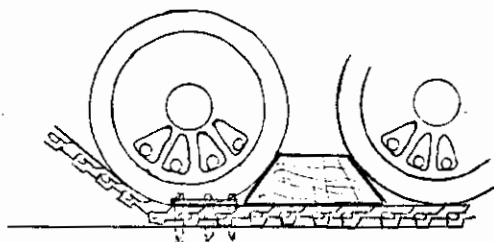
1. módszer

Alátétfával és lágvas-
huzal kötéssel.

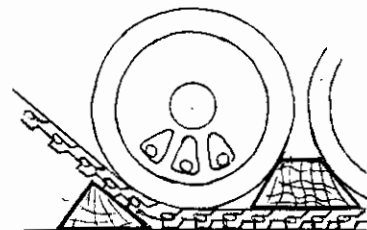
2. módszer

Pémsaruval és fabetéttel.

3. módszer

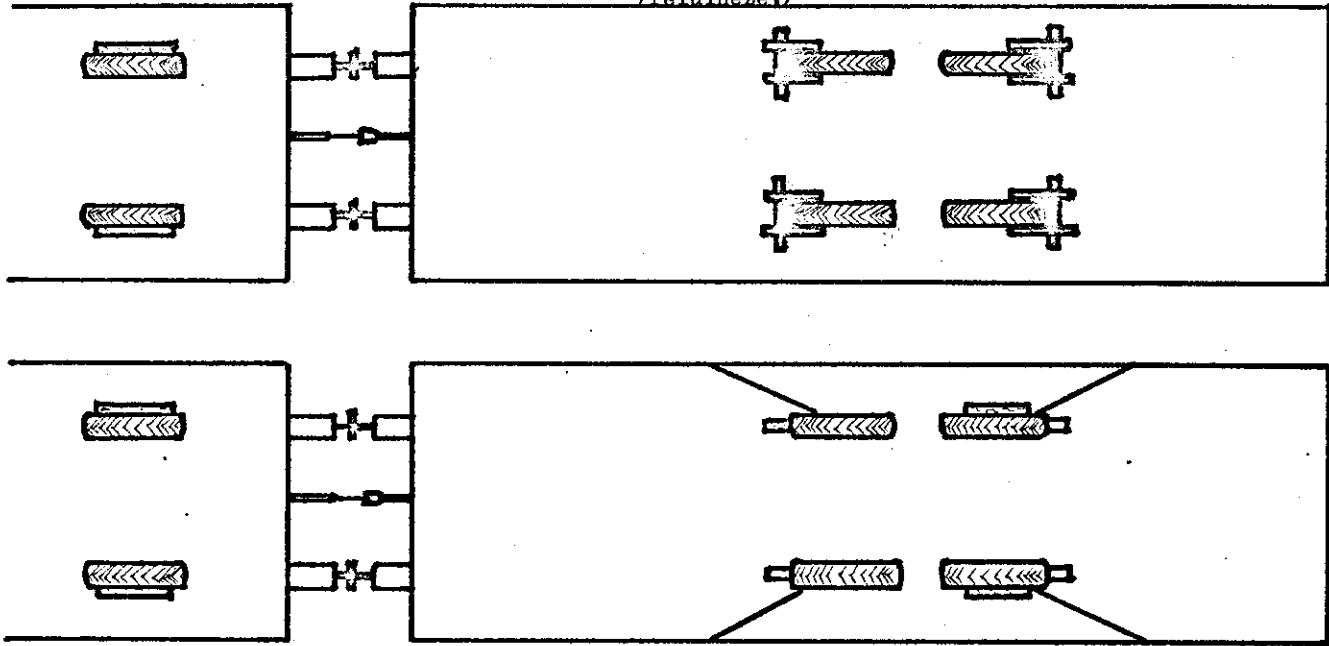
Alátétfával és fa-
betéttel.

Megjegyzés: a 3. módszer csak nyári időszakban alkalmazható olyan esetben, ha a rakományt kísérik.

A szélestestű, keskeny láncalpu járműveket oldalirányú elmozdulás ellen belső ácskapocs rögzítéssel kell biztosítani.

JÁRMŰVEK ELHELYEZÉSE ÉS RÖGZÍTÉSE
VASUTI KOCSIKON ÁTHIDALÁSOS MÓDSZERREL
/felülnézet/

Megjegyzés: Áthidalással nem rakható:- személygk., nagy érzékenységű műszerekkel berendezett, rakott tartálykocsik, veszélyes anyaggal rakott gépkocsik és pótkocsik, a 9 t összsúlynál nehezebb járművek.

Áthidalással csak a 65 t teherbírású vonóhorgu vasuti kocsi rakható. a kocsi csavarkepcsat szorosra kell húzni, lágyvas huzallal rögzíteni a csavarorsóhoz, a kocsik mindkét oldalára felírni. "A kocsikat szétakasztani tilos!"

Mellékletek a "Vegyivédelmi mozgó ellenőrző-
javítórészlegek munkájával kapcsolatos tapasztalatok
a hátországvédelmi csapatoknál" c. cikkhez

ELLENŐRZÉSRE-JAVÍTÁSRA KERÜLŐ VV-i ANYAGOK.

F sz.	MŰSZAKI FA-ak, AG. ANYAG- CSOPORTOK, ESZKÖZÖK .		ELLENÖR- ZÉSRE KERÜL %-ban	JAV. A HELY- SZÍNEEN	CSOPORTONKÉNTI ANYAGMENNYISÉG								
	Me				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1.	Egyéni és lakó védekezés.	Gázátarc	klt.	15-20		1480	1325	1540	1180	1800	1640	1290	1050
		Védőkapony	"	15-20		1480	1325	1540	1180	1800	1640	1290	1050
		Védőbarisnya	"	15-20		1480	1325	1540	1180	1800	1640	1290	
		Védőruha	"	50	igen	350	380	280	190	400	380		
		Oxigénlevegő (IP-45M)	"	100	igen	60	65	46	48	120			
2.	Vegy-sugárfelderítő eszközök.	IH-2	klt.	100	igen	28	27	18	22				
		IH-3M	"	100	"	14	16	10					
		IH-12	"	100	"	53	49						
		IH-21	"	100	"	6							
		sth.											
3.													

2.sz.táblázat

ELLENŐRZŐ-JAVÍTÓRÉSZLEG
IGÉNYBEVÉTELE

F sz.	CSOPOR- TOK SZÁMA	A CSOPORT EGYSÉGEINEK		MŰ. SZEMLE IDŐTARTAMA		KÖRÚT SZÁM, km. FELHASZ- NÁLÁS.
		SZÁMA	RAKTÁRBÁZISA	CSAPAT- nál.	CSOP- nál.	
1.	I. CSOP.	557 MTFSZ.	PÖLÖSKE (Csákvár psz.)	4 nap	22mu. nap, 2 nap utazás Össz. 24	2 körút kell! 400 - 450 km. Összesen: 800 - 900 km.
		572 "	CSANÁD (Csipásvár)	3 "		
		568 "	BEREKES (Gimnázium)	3 "		
		580 "	MÍZSERFA (Laktanya)	4 "		
		579 "	TÉGLÁS (Buzdító u. 7.)	4 "		
		569 "	KOBAKOS (Vízimalom)	4 "		
2.	II. CSOP.	578 MTFSZ.	SUKOR (Táncshéza)	3 nap		
		563 "	MAKKOS (Eperköz II.)	.		
		575 "	.	.		
		:	.	.		
		:	.	.		

Melléklet "A páncélos és gépesített csapatok
hadműveleti tevékenységének technikai biztosítása Bjelo-
russziában" c.cikkhez

